

תוכן עניינים

1	תוכן עניינים
3	הקדמה
5	בראשית
5	בריאת העולם במדת הרחמים
5	צדיא וריקניא
6	מעשה בראשית
7	צדיא וריקניא
9	נעשה אדם
11	בנין האדם ויצירתו
11	תולדות השמים והארץ
14	מלך לשדה נעבד
15	בריאת אדם הראשון
15	חטא עץ הדעת
18	נח
18	ויחל נח - ויטע כרם
19	ענין חטא דור המבול
20	לך לך
20	עניין הסתלקות הקדושים
21	זכו אחישנה לא זכו בעתה
23	וירא
26	חיי שרה
26	דבר אמת
26	וגם לגמליך אשאב
28	תולדות
38	שמש ולבנה - עשו ויעקב
38	נמרוד החל ועשו כלה
39	ויאהב יצחק את עשו
40	ויצא
49	לא עת האסף המקנה
51	שם המקום מחנים
53	וישלח
55	יעקב שהתקין עצמו לדורון לתפילה ולמלחמה
58	ויחי
58	ענין בקש יעקב לגלות את הקץ
59	שמות
59	תבת משה
59	סוד שובבי"ם ת"ת
60	ומשה היה רועה את צאן יתרו
61	שאלות משה במראה הסנה
61	ארץ מתגלגלת, ומזלות קבועים
62	אהי שלחני אליכם
63	שלשת האותות
65	וארא
65	גשמיות ורוחניות
66	בשלח
66	לחם מן השמים
66	וידי משה כבדים
67	יתרו
67	ויסעו מרפידים
68	מצות עשה, אנכי הוי אלקיך

על התורה

69.....	משפטים
69.....	לחפשי חנם
72.....	תרומה
72.....	שכינתא בתחתונים
73.....	כי תשא
73.....	ביום השביעי שבת וינפש
73.....	ושמרו בני ישראל את השבת
74.....	ויקהל
74.....	כבוד המלך
75.....	בהעלותך
75.....	אור המנורה
77.....	אלדד ומידד
78.....	האיש משה ענו
79.....	שלח
79.....	תיקון המרגלים
80.....	ענין ציצית
80.....	סוד ציץ ופרח ושקדים
82.....	קרח
84.....	קרח ועדתו
85.....	פנחס
85.....	יום הביכורים
85.....	היום נמשך אחר הלילה
86.....	בכור ופשוט - הלילה אחר היום
86.....	תכלית הידיעה
88.....	ואתחנן
88.....	את ה' אלקיך תירא
89.....	ראה
89.....	ענין בשר תאווה
89.....	בנים אתם להווי אלקיכם
90.....	כי תבא
90.....	סוד זווג קוב"ה ושכינתיה

הקדמה

כתבי היד של הספרים שלפנינו היו לפני אמו"ר זי"ע, הוא הגיה אותם כפי שהגיה את הספרים הקודמים. באחד הימים כשהבאתי לו חלק כ"י להגיה, הוא נתן לי מאמר שלשה שותפין, ואמר לי שבדעתו לכתוב את ההקדמה לפי המאמר הזה, כי זה משקף את הספר שלפנינו.

אך לא זכינו שהוא יערוך את ההקדמה, ביום מר ונמהר ועש"ק שבת תשובה ה' לחודש תשרי תשנ"ב עלה בסערה השמימה ת.נ.צ.ב.ה.

ואני מביא את המאמר בשלמותו כפי שהוא מסר לי.

"תנו רבנן שלשה שותפין יש באדם, הקב"ה ואביו ואמו, אביו מזריע הלובן וכו'. אמו מזרעת אודם וכו'. והקב"ה נותן בו רוח ונשמה" וכו'" (נדה לא.).

"אדם" נקרא בחינת הנפשות שבו. כמו שאמרו חז"ל, (יבמות סא.) "אתם קרויין אדם". והוא נפש הישראלי, שבוה הוא מובדל ומופרש מאומות העולם.

האדם מורכב משני דברים - חומר וצורה. חומר, אנו מכניס את הבריאה. וצורה, את הבורא. יוצא שיש לנו בהכרח שלשה שותפים. הקב"ה, שהוא נותן את הנשמה והאור המחיה את הכלי, הנקרא בחינת השראת השכינה, שמשרה שכינתו בכלי. והכלי נמשך מאב ואם, אביו נותן את הלובן, ואמו האודם.

וכמו שהאדם מורכב משני דברים, כמו"כ הכלי מורכב משני דברים, א. רצון לקבל. ב. כח העיכוב. כי שלימות הכלי אינו יכול להיות מחומר אחד - רצון לקבל, אלא שמוכרח להיות גם מבחינת תיקוני הכלי, הנקרא בשם כח העיכוב. שמכריח את רצונו מלקבל.

לכן, מהאם - הסביבה, הוא מקבל הרצון לקבל. ומהאב - רבו הוא מקבל את תיקוני הכלי. והאור - הצורה שמתלבש בתוך הכלי נקרא הבורא.

אב, נקרא הרב, כמו שאמרו חז"ל, (סנהדרין יט.) "כל המלמד בן חבירו תורה וכו' כאילו ילדו". אם, נקראים החברים, שהאדם רוכש מחברו בחינת סימוקים, היינו גבורות. ועד כמה שהרב משתדל עמו ונותן בו לובן, שמלבנו מהאדמימות שרכש מחבריו, ברגע שהוא יוצא מבית הרב ונכנס לתוך הסביבה, מיד נאבדים כל הרצונות, התשוקות והמגמות שקנה בזיעת אפו בעזרת רבו.

אבל אין ההפסד גדול ביותר, היות שבסופו של דבר, הוא עולה מעלה מעלה, עד שמגיע לרום הפסגה, כי על ידי כף הקלע שנקלע מפעם בפעם, מרבו לסביבה ומהסביבה לרבו התרקם הכלי ונעשה ראוי למשכן השראת השכינה. - שהקב"ה ה"ס קו האמצעי, שהוא מכריע ועושה שלום ביניהם בסוד, (תהלים פה ט) "כי ידבר שלום אל עמו". שעל ידי שלשה אלו נולד האדם, ואם יחסר אחד מאלו אינו יכול להולד, כי הקב"ה אינו יכול לתת את הרע הזה, מה שהוא קונה מהחברה.

ואם קשה בעינינו, הלא הבורא יתברך, הוא כל יכול, למה אינו יכול להשפיע את העוביות והרע. כי ידוע שכל מה שאנחנו רואים מבינים ומרגישים, אין זה מחייב את המציאות, שתראה כמו שאנחנו רואים אותה. כי כל הצורות שאנחנו חותמים למציאות, אין היא מתרגשת, שתתפעל מהם.

כי הכלל הוא שאין התחתון יכול לפעול על העליון, רק ההפך העליון יכול לפעול על התחתון. אלא שהבורא יתברך הטביע בנו את הכח הזה, שאנחנו נרגיש מאיזה מציאות, איזה צורה, ונאמר עליה שרק זו המציאות, שאין למעלה הימנה בחינה עליונה יותר, אלא מה שאנו מרגישים, רואים ומבינים, זו אמיתית.

אבל צריכים לדעת, שכל זה אינו לא פחות ולא יותר אלא מאמיתיות מדרגה שלימה.

על התורה

שהמדרגה שאנחנו עומדים בה עכשיו, היא מחייבת אותנו להרגיש כך, בכדי שעל ידי זה, נבוא למטרה האמיתית. וידוע בכדי להגיע לשלימות יש הרבה מדרגות, לכן יש הרבה הרגשות, וכל הרגשה היא אמיתית, שלולי זה - שאם לא נשיג כן ונרגיש כך, לא נגיע למה שמוטל עלינו להגיע.

אבל בסופו של דבר, אין אנו יכולים לחייב את המציאות, שתהיה באותה הצורה, כפי שהיא מתגלית אלינו, כי מראה אלינו הוא כפי שהמטרה מחייבת אותנו - כפי קטנותנו. בדומה לאב הרואה את בנו עולה על סולם רעוע, והוא מראה לו פנים אכזריות, כדי להבהילו שלא יעלה, וכוונתו להצילו ממות ח"ו, האם אנחנו יכולים לחייב שתהיה אותה הצורה האכזרית של אביו למציאותו האמיתית, ולומר שבאמת יש לו אב אכזר ורע לב, כי הוא לא נותן לבנו את מבוקשו? אלא כל פעם שהדבר תלוי בתיקונים, - התיקונים הם הנותנים את הצורות, ולא המציאות את הצורות. יען שלא ניתן לנו להשיג את המציאות.

ומה שהקשינו לעיל, אם הבורא יתברך כל יכול, למה אינו אינו משפיע את העוביות והרע? התשובה היא, בזמן שהאדם משיג רק עוביות ורע, הוא אינו מאמין שהבורא יתברך, הוא הפועל לכל אלה. כי מטרים שזוכים להשגחה פרטית, אין בדעת האדם להשיג שהוא עושה ויעשה לכל המעשים, אפילו למעשים הרעים שמתגלים בעולמנו זה.

לכן הוא מחויב לקנות על ידי הסביבה - החברה, אבל כדי שלא ישאר בתוך הסביבה, חייב שיהיה לו רב, שימשיכו תמיד אליו, ושלא יתן לו זמן לטבוע בטיט היון, וזה נקרא בחינת הלבון שבו. ורק כך מתרקם הכלי הראוי לשכון עליו אור הוי' ותורתו.

ועוד אפשר לומר, שאי אפשר ליחס הרע להבורא יתברך, שהוא הטוב בתכלית, לכן כל זמן שהאדם מרגיש מצבים רעים, הוא מוכרח לומר שהם באים ממקום אחר - מהסביבה, אבל לאמיתו של דבר, כשהאדם זוכה לראות רק טוב, ושאינו כל רע בעולם, והכל נהפך לטוב, אז מראים לו האמת, שהבורא יתברך עשה הכל, מטעם שהוא כל יכול, שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

בראשית

בריאת העולם במדת הרחמים

"שבתחילה עלה במחשבה לבראתו (את העולם) במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים הקדים מדת הרחמים ושתפה למדת הדין" (ב"ר ספ"ב, רש"י א א). והנה איתא (ב"ק נ.) "כל האומר הקב"ה ותרן הוא יותרו חייו וכו' מאי דכתיב ארך אפים ולא כתיב ארך אף ארך אפים לצדיקים ולרשעים". ... ובאמת נקרא יום הנחמה ... נקרא יום הדין הגדול והנורא. וצריך להבין למה נקרא בשם יום הדין הגדול, אלא באמת כך הוא, אם היה נברא העולם בדין וללא שיתוף מדת הרחמים, אז היה הרשע בחטאו מת מיד, ולא היה מצויר, (מדרש תהלים ז ח, זהר משפטים הסולם אות תלח) "צדיק ורע לו ורשע וטוב לו". כי זה אינו משורת הדין כמובן, אבל לעתיד לבא, אז יוכר בין עובד ה' ללא עבדו, ויושלט מדת הדין בשלימות, וכל אחד ואחד יטול חלקו כפי חשבון מעשיו, בדקדוק גדול, ובזה יצאו ישראל זכאין בדין, ואומות העולם יאבדו ולכן נקרא יום הדין.

ולכן כשעלה ברצונו לברוא את העולם, היה במדת הדין, דהיינו, "צדיק וטוב לו ורשע ורע לו". אבל ראה שאין העולם מתקיים, פירוש, כמו שאיתא בספרים על הכתוב (איוב טו טו) "הן בקדשיו לא יאמין ושמים לא זכו בעיניו". ופירשו, כדי להוסיף תמיד בהירות, ולכן לא זכו תמיד בעיניו והבן.

ובזה נבין כי אחר הבריאה במדת הדין, לא היתה זכה בעיניו עדיין הבריאה, מפני שרצה לתת לה יותר כשרון, לכן שיתף עמה מדת הרחמים, דהיינו להיטיב לרעים וטובים, כי על ידי זה יגדל עבודת הצדיק, כי יהיה יותר בזכות, בלי פניות, כיון שנמצאים צדיקים ורע להם, ותכבד עליהם המלחמה, מחמת רשע וטוב והבן. וגם על ידי אריכת אפים לרשעים יש להם שהות להתיישב ולשוב והבן, ואם בזה הארכת אפים לא הוטבו, אז ענשם כפול ומכופל ובזה יאבדו רשעים והבן. וזה פירוש, "ראה שאין העולם מתקיים". כי רצה שיהיה העולם יותר גבוה וחשוב, וזה בא ע"י ששיתף מדת הרחמים והבן היטב. וזה נמי פירוש דברי חז"ל, (אבות פ"ה א) "והלא במאמר אחד יכול להבראות" וכו'. ע"ש, וזה נמי פירוש דברי חז"ל, (ע"י סנהדרין קיא., ושי"ג) שמשה רבנו ע"ה ביקש מהקב"ה שלא יאריך אף לרשעים וכו', עד ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת וכו'.

צדיא וריקניא

"מרחפת על פני המים" (בראשית א ב). פירוש, השואל מתהא ונשאר בריקניא, ונדמה כמו חץ שנון, שנקרא צדיא, ונקבע חושך תמידי על פני תהום, נמצא "ורוח אלקים מרחפת על פני המים". וכיון שנקבע מקום החושך, אזי "ויאמר אלקים יהי אור". ונודע שה"ס שבירת הכלים אורו ופרשו וכו'. אמנם יש כאן הסתלקות ר"א וכשנתרוקנו נפלו לתחתונים. כלומר, כל החג"ת נ"ה ששימש באצילות נפלו ושימשו באותם אופנים במקום קליפות, דהיינו, אהבה נפולה, יראות נפולות וגאווה וכו'. ואופן תיקונם הוא גם כן תלוי בגילוי הקליפה השרשית, דהיינו, הצדיא וריקניא הנ"ל, ואז חוזרים ונגבהים המדות לשורשם לאצילות כמטרים שבירת הכלים. והבן.

וז"ש הבעש"ט, (שם מו יד) "וילקט יוסף את כל הכסף" וכו'. דהיינו, שמצרים מקום זימה, דהיינו, אהבות נפולות סוסיפתא דכספא. והצדיק בעבודתו (בסוד, ויבדל בין האור ובין החושך

על התורה

כנ"ל) ליקט את כל אהבות הנפולות והשיבם לשרשם לאהבת השי"ת.

מעשה בראשית

יום ראשון ה"ס כל"א (והארץ נבראת תחילה, כי השמים נבראו ביום שני, כמ"ש, (בראשית א ה) "ויקרא אלקים לרקיע שמים", ואח"כ ביום רביעי (שם טז) "ויעש אלקים את שני המארות" וכו', כמו שאבאר להלן). ואפשר לומר ששורש השמים, בסוד מים עליונים זכרים נבראו תחילה, והארץ נתגלתה שם בכל טהרה וזהרה בסוד חסד דאזיל עם כלהו יומין, אלא שכלולה שם בשמים, בשורש השמים דחכמתא.

"והיתה תוהו" ... דחוכמתא, כמו נקודה ואינה נקודה, תוהו על תוהו ... אמנם ה"בוהו", מיד נמשך מראש מקוה לאכפיה לנקודה, כי התוך בו הוא בראש. והיו מתחלפים ... "התהו", ועליו כח בוהו וחוזר חלילה, עד שנרגש חושך בעתים של התוהו, שעתים הרבים ההמה מכונים תהום, מלשון תוהיים רבים, וז"ס, "וחושך על פני תהום".

"ורוח אלקים מרחפת על פני המים", כי אז נמשך ונתחדש ענין של רוח מאלקים, כי עד שם היה בבחינת נפש לבד נצחיות, ובסוד התוהו נעשה רצוא, ובסוד ובוהו מראש מקוה ונפש נעשה ושוב. כי המים נמשכו שם מתוהו מי ... מכל תוהו, וכיון שנכפל פעמים הרבה כנ"ל, מכונים מים לשון רבים, כמו התוהיים בלשון רבים, אע"פ שעדיין אין כאן בחינת מי דעובדתא, וז"ס, "ורוח אלקים וכו' על פני המים", כי ... דחוכמתא נקרא פנים. (ועדיין היה רק פן אחד)

"ויאמר אלקים יהי אור" כנודע, עד "ויהי ערב" מכח התוהו, "ויהי בוקר" מתוך הבוהו, ונגמר היום ההוא המכונה כל"א או סוף מקוה.

"ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים". כי עד כאן היו המים נמשכים מכל"א וממלאים כל החלל, ועדיין לא נקבע שום תחום בין האור ובין החושך, ושניהם משמשים בערבוביא, כלומר, שהארת התוהו ובוהו מילא את החלל והמים, ורודפים זה את זה בקנאה גדולה ועזה, וכל אחד מהם לא היה יכול להעמיד את שליטתו בשום פנים, ועל כן הגיע המאמר: "יהי רקיע בתוך המים", כלומר, לתת שליטה לאחד מהם.

ורקיע אותיות רק ע', בסוד עין טובה. "ויהי מבדיל בין מים למים". כלומר, שלא היתה הכונה להחריב את הגבול של התהום כלפני יום ראשון, אלא להבדלה לבד בפעם אחת ולא יותר, ויהיה שם העין טובה, וזהו מלת רק עין, כלומר, ראה אחת שתספיק להבדלה.

וכתיב, "ויעש אלקים וכו'". והוא ענין נפלא, כי באמת כל התהום היה עדיין למעלה מבחינת עשיה בלי שום תמונה. ולפיכך כדי לגלות רקיע, הוצרך בהכרח לעשיה, דהיינו, למצוא שם איזה נקודה. ואז, "ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע". כי עתה אחר שנתגלה השלימות דכל"א, אז נתעלה הרקיע, ועלה למעלה למקום כל"א, והיה שם השלימות והאור תמים יחדיו, והתהום נמשך כליל משם, ובא לתוך החלל שלמטה מכל"א בסוד חושך דאחימן, ונעשה הכר גדול בין המים שמתחת לרקיע ולמעלה הימנו.

והבן כאן, שפעולת הרקיע לא החריב התהום והמים, כמו שהיה צריך להיות במין אנושי, אלא פעל הבדלה לבד בדרך הנ"ל, כי מתוך כך בא יאושא דאחימן על כל החלל שלמטה מרקיע. וזכור זאת.

"ויהי ערב". מתוך עשיתו של הרקיע. "ויהי בוקר". מתוך הרקיע עצמו. ובוה נגמר יום שני

על התורה

המכונה אומ"צ.

"ויאמר אלקים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה ויהי כן". כי כבר ידעת שיום ראשון נמשך לתוך החלל שמרקיע ולמטה, אלא בצורה אחרת, דהיינו, צורה דאחימן, וחושך דאימא, וע"כ היה האור וחושך משמשים בערבוביא, והמים התחתונים עלו שמים וירדו תהום אחד דאחימן, ורצו להחריב לרקיע ולחזור ליום ראשון שלמעלה מרקיע, והיתה רדיפה גדולה בסוד אם בריאה יברא בלי נ"מ, או יש נ"מ עד שבא מאמר אלקים "יקוו המים". מכל הפזרון הזה, אל מקום אחד. דהיינו, כמו למעלה ממקום אחד, אלא מתחילה באו ונקוו כל המים למקום אחד בהכרח, ואחר כך עוד למעלה, אולם הקדים מאמר אלקים, "ותראה היבשה".

ודע כי כאן נגלה התהום בכל אמיתיות בצורה דעבידתא, שע"כ גרם לו ליובש אמיתי, וגם לבושה, שיבשה מלשון בושה.

אבל, "ולמקוה המים קרא ימים". כלומר, שני ימים שתי נקודות בבת אחת, נקודה דחכמתא, ונקודה דעבידתא, תהומא רבא ותהומא זוטא, והיבשה אמנם מנקודה דעבידתא לבדה, כי בכוח תוהו הזה יבשה הארץ כנ"ל, וע"כ ראויה לעמידה חזקה וחלוטה בלי נענוע, כמו הרוח והמים. ובין וזכור זה.

"וירא אלקים כי טוב". כי נגלה שם אור חוזר גדול, שהטיב לפגם דאחימן, ועלה והאיר עד לכל"א כנודע במקוה"נ. "ויהי ערב". מכח הנקודה דעבידתא. "ויהי בוקר". מכח הארת כל"א, שהאור חוזר עלה עד הכתר, משום דלא נכוה בפורשין וכו'.

צדיא וריקניא

"ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא". והוא מכח המשכת האור מכל"א בבחינת, (דברים יט יד) "לא תשיג גבול רעך אשר גבלו ראשנים", שמזה נמשך אור מאליו מגבול דכל"א, בלי שום זריעה שהיא הכר הנקודה ונקרא דש"א בר"ת (דמות) דיוקנו של אביו (של אמו). דהיינו, דיוקן של אביו, דמות של אמו, וכל זה מכל"א בלי זריעה.

"עשב מזריע זרע", האור הזה הוא גם כן מכל"א, כמו דשא, אבל כח זריעה מעורב בו, כי 'הרע' צריך להתגלות בכל פעם, ואחר כך כשנרקב בארץ יש בו פירות לברכה.

"עץ פרי עושה פרי", עץ ה"ס הנקודה שרק בה יש עצה להמשכת אור דמקוה, שלפניה לא היה אפשר להגלות שום אור.

ולפיכך נקרא עץ פרי, שהעץ עצמו ראוי לאכילה כי כן נגלה באותו מקום, במקוה"נ, אבל הארץ הוציאה רק עץ עושה פרי, כי שורשי העץ היו צריכים להטמן עמוק בארץ, ולעין השמש נגלה רק צורת גולם הראוי לעשות פירות. וענין שורש העץ נטמן בעפר, והבן זה. "אשר זרעו בו", הוא סוד החרצנים הראויים לזריעה, לגלות שורש העץ להרקיבו ולהטמינו ואז עושה ברכה. "ויהי ערב", מעבידתא. "ויהי בוקר", מכל"א. ונגמר יום שלישי.

"ויאמר אלקים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים". והיינו תליית הכלכלה בעליונה.

כי הנקודה דחוכמתא הביאה אורה בסוד, "דשא" כנ"ל, ונקודה דעבידתא הביאה אורה, בסוד, "עשב מזריע זרע עץ וכו' אשר זרעו בו" כנ"ל. וכאן נתעלו שתי הנקודות למקום הרקיע בכל"א למעלה ראש ונעשו שם שני מאורות. מסוד "דשא", נעשה "המאור הגדול", המושל ביום

על התורה

בעצם השמים לטוהר, כי אחר כך נתעלה ונשלם באוקת"ס. והמאור הקטן דעבידתא, מאיר בלילה כי נערב בחושך דאמא, ומאיר משם, כי מקבל מהשמש שבכל"א.

ונקראים שניהם גדולים, הוא בסוד המאור הקטן, שנתעלה ברקיע עצמו למעלה ממאור גדול, וודאי שגדולה הימנו שם, אלא למטה בא השמש באומ"צ, והלבנה בחושך דאמא מקבלת מהשמש יחד עם אמא. והבן זה.

וסוד הכוכבים הוא צורות קטנות, שאי אפשר לספור אותם, והם תולדות המאור דעבידתא שלמעלה מהשמש, ונכפלה הארתם הרבה מאד, בסוד, (במדבר יג לא) "כי חזק הוא ממנו", כי אי אפשר ליסע בכל המקומות לגלות עבידתא. וז"ס ברכת אבות, (בראשית טו ה) "הבט נא וכו', אם תוכל לספר אותם" וכו', כי אז האמין בה', ולא לפנים. והבן.

וההפרש בין מאור של יום ובין מאור של לילה, כי ביום רואים גם כן הכלי המאיר, דהיינו, הנקודה עצמה. משא"כ בלילה, רואים רק האור שבכלי, והכלי עצמו אינה נראה. והבן זה. ובאפילה גדולה, רואים האור בעצם ולא כלל הארתו הנמשך ממנו, והוא בעיקר משום העלם הכלי המכונה מאור.

ובזה נדע דעל כרחו נקראת הלבנה מאור הקטן ולא אור הקטן, כי באמת אורותיהם של שניהם גדולים, רק הלבנה יש לה כלי קטן, והיינו מאור קטן, אבל האור גדול.

"ויאמר אלקים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף על הארץ על פני רקיע השמים". כבר ידעת שביום שלישי נגלה דעבידתא וכחה, וביום רביעי נגלה העירוב פרשיות במקום עליון וכוחם, אבל ביום חמישי התחילה בריאת נפשות רבות וחסרונן, בשריצה ופריה ורביה גדולה.

כי מתוך העירוב פרשיות משתי הנקודות במקום עליון, היו נמשכים בכל פעם נפש חיה בימים, מכח שתי התימות שחלפו עסקיהם זה עם זה, תהומא זוטא, נתן החומר והזריעה. ותוהו העליון, נתן הצורה של חיים. וע"כ כל בריאה שנבראה חיה מיד צללה בים בכח גדול, אמנם בבחינת ראש לבד, וחסרים מתוך סוף, דע"כ אין להם ידים ורגלים, שה"ס תוך סוף.

וכבר ידעת שהנפשות נמשכים מראש מקוה, בסוד ובוהו, שתרגומו וריקניא. והטעם ע"י הראש הכולל לתוך ומעלימו נעשה ריקן מכל וכל, ואין זה נפש חיה, אלא נפש ריקנית.

מה שאין כן עתה, בעירוב פרשיות, כבר נמשך הנפש מכל"א, ששם יש אור החיים מנקודה דחוכמתא, דע"כ נשרצו נפשות משם עם כח החיים מתוך מקוה ובנפישה מכל"א, וז"ס ראש ונפש (וחסר תו"ס ונשמה רוח) חיה, וסוד התנינים הגדולים, כי התחילו להרגיש כל החיים שבתוך מקוה.

"ועוף יעופף על הארץ על פני רקיע השמים". כלומר, שכבר יש להם ראש תוך באור דנפש רוח. דע"כ הם על הארץ בסוד נפש חיה, ועל פני רקיע בסוד רוח חיים, אלא שהרוח שאבו מחוכמתא, שה"ס תוך דאומ"צ שנקרא פני הרקיע. דהיינו, פני המים של יום ראשון שעלה ונעשה לפני רקיע ביום שני.

ובזה נדע שהדגים ושרץ המים, הם בסוד עשיה, וחסר ראש תוך דאור, ותוך סוף דכלים. והעוף בסוד עשיה ויצירה, וחסר ראש דאור, וסוף ורגליו דכלים.

"ויאמר אלקים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה". וכאן נמשך גם כן סוף ורגליו דכלים, ואור של ראש ונשמה, אמנם בבחינת בריאה במסך קשה של אמא הדוחה החכמה בכל תוקף, דהיינו, מכח היציאה מאפס דקברות התאוה, נפרשו לחלוטין במסך קשה, והם המכונים בהמות וחיות, כי חסרים מצלם ודמות דאצילות לחלוטין, ועל כן יש להם ראש

על התורה

תוך סוף דבי"ע דפרודא.

"ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" וכו'. היינו נפש רוח דאצילות, והנה"י מבי"ע, והיה להם גם עמידה בארץ. ודע שהנשמה דבהמה וחיה הוא הרגלין של אדם הראשון, בסוד מנעלים.

ועל כן היה רודים בבהמה וחיה ועוף ודגים, כי היו למעלה ראש, כי היה להם גן, לאור מקיף. ועדן, לאור פנימי באנקת"ם, ועל כן כולם נכללו בו.

ואז, "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם" וכו'. כי מאז והלאה לא חידש יותר אלקים כלום במציאות, כי הגן לא ירד עוד לגנה שלו.

"ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה", כלומר, כי חידש רק בחינת ביטול גמור שלא לחדש יותר.

"וישבות" וכו'. דהיינו, חידוש הנפלא של השביתה דעבידתא, ביום השביעי, כדי ליתן שליטה לאנקת"ם.

"ויברך" וכו'. כי כל התחיית המתים וכל הפריה ורביה של אדם וכל התיקונים, יכלו להתגלות ביום השביעי, כי בו נתנה תורה. בסוד כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד, שה"ס נ"ר דאצילות והכל בסגולת השביתה.

"ויקדש" וכו'. ה"ס הקדושה דהגבלה שלא להסתכל בפנים, בסוד, (שמות לג כ) "לא יראני האדם וחי". והטעם, "כי בו שבת מכל מלאכתו", שלא לחדש כלום.

נעשה אדם

על הכתוב, (בראשית א כו) "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". איתא במדרש, (ב"ר פ"ה ה) "בשעה שבא הקב"ה לבראות את אדה"ר, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות. מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא, הה"ד (תהלים פה יא) חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו. חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים. צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות. שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה. מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ, הה"ד (דניאל ח יב) ותשלך אמת ארצה. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך, תעלה ארץ מן הארץ, הה"ד אמת מארץ תצמח".

המאמר הזה מוקשה מאד מאד. א. באמור עדיין לא נתבאר הקושיה, של נעשה אדם וכו', האם ח"ו לעצה הוא צריך, כמו האדם אשר אומרים, (משלי יא יד, כד ו) "ותשועה ברב יועץ"?

ב. האם האמת יאמר שקר, באמרו "שכולו שקרים". והרי אין לך דור שאין בו צדיקים כאברהם - כיעקב - כמשה? (ב"ר פנ"ו ט).

ג. למה מלאכי חסד וצדקה הסכימו שיברא עולם שכולו שקרים?

ד. למה נקרא האמת חותם, כי הוא מראה שמציאות הממשי הוא מחוצה לו, אלא שמאמת אותו, בדומה לחותם שבמכתב, - ואיזה מציאות הוא שיוצא מגדר האמת?

ולהבין את העניין נקדים בקושיה, שהקשו אם השי"ת רצה להנות ולתת כל טוב לנשמות, האם לא היה יכול להנותם בכל טוב בלי להקדים יסורים ומכאובים. ותירצו, (ע"פ ירושלמי ערלה א ג, ברכות ו:): "מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי באפיה". כי מי שנהנה מיגיעת חברו חשכו פניו עד שאינו יכול להסתכל בו. פירוש, שעל ידי היסורים והמכאובים שמקבל נסתרת ממנו ההשגחה, ואינו מאמין בשכר ועונש. והרוצה להתחזק ולקיים התורה, הוא מצוי ביגיעה תמידית, ועל ידי זה קונה את שכר עולם הבא שלו משלם, על ידי יגיעתו, ונמצא שנהנה מיגיעת

כפיו.

אולם בהכרח שיש כאן מקום להעמיק בדבריהם, כי הנהנה מיגיעתו נקרא, זה שמשלם יגיעה בהתאם למחיר הדבר שמקבל, אבל המתיגע במחיר השווה למזון סעודה אחת, ומקבל מחיר מדת מזונות לכל ימי חייו, הכזה נהנה מיגיע כפיו נקרא? כן היגיעה שלנו במצוות, הוא חלקי ומוגבל בזמן, והשכר לעולם הבא הוא נצחי, ואיזה ערך הוא יגיעה המוגבלת בזמן, למחיר הנצחי?

אך דבריהם מדויקים מאד, נודע מ"ש חז"ל, (קידושין לט:) "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא". אמנם אפשר לשאול גם ע"ז, מדוע לא יתן השי"ת שכר מצוה בעולם הזה, למה לא ישלם מיד את המחיר בעד היגיעה שלנו, לא פחות ממה שצוה אותנו בתורתו, (ויקרא יט יג) "לא תלין פעלת שכיר"?

האמת היא שאין זה החסרון של בעל הבית המשהה שכרו ומענה את הפועל ללא דבר. אלא החסרון הוא מצד הפועל, כי אין לו היכולת לקבל עתה את השכר, כי הוא צריך לטרוח ולמצוא עוזרים שיעזרו לו לשאת את רוב השכר ההוא.

פירוש הדבר, כי שכר העולם הבא הוא ודאי מבחינת אור הנמשך מנצחיותו של השי"ת. ולפיכך צריך המקבלו שיהיה לו השתוות עם טבע הנצחיות. וכל כמה שיש בנו הרצון לקבל, הרי זה טבע הפוך מנצחיותו יתברך, להיות שאינו צריך לקבל ממי שהוא, ואין לו ודאי ממי לקבל, אלא שכל רצונו עד כמה שיותר לנו להרהר בו יתברך, הוא רק להשפיע בלבד, כמובן לנו שמדרך הטוב להיטיב.

ויש לדעת שרק לדבר זה ניתנו לנו התורה והמצוות, להתיגע, ולקיים אותם בתנאי החמור לנו מאד, דהיינו, שנקיים אותם רק במטרה שיהיה נחת רוח ליוצרו, מבחינת שאמר, ואנו עושים רצונו שלא יהיה לנו בזה פניה לטובת עצמינו. ולפיכך קיום המצוות האלו מסוגלים להפוך רצון לקבל החזק שלנו, ולקנות טבע שני שהוא רצון להשפיע כמבואר. ואז אנו ראויים לקבל שכר עולם הבא שלנו, היות שכבר יש לנו השתוות עם האור הנמשך מנצחיותו יתברך.

ולפיכך אמרו חז"ל, (זהר משפטים הסולם אות שפ) "איזה חסיד המתחסד עם קונו". פירוש, על דרך שפירשו את מדת החסיד על אותו שאומר, (אבות פ"ה יד) "שלי שלך ושלך שלך". דהיינו שכבר השיג טבע שני הנ"ל, אשר רצונו דומה לרצון נצחיותו יתברך, שהוא רק להשפיע, ואין לו כל רצון לקבל לעצמו כלל, ואיש כזה מוגדר בדברי חז"ל, בשם חסיד.

אך על זה הוסיפו, אשר הוא בהכרח נוהג גם עם קונו יתברך כן, שמתחסד עמו. כלומר, שעושה כל המצוות לשם נ"ר ליוצרו, ואומר להשי"ת, "שלי שלך ושלך שלך". כי אי אפשר להשיג טבע שני הנ"ל כלפי בני אדם, רק על ידי הקדם הסגולה של רצון להשפיע לקונו. ועתה מובנים לנו מה שאמרו, "מאן דאכיל דלאו דיליה באית לאסתכולי באפיה". שכונתם להראות על הפחיתות שמורגש ברצון לקבל של עצמו, שהרי במדה פחותה מהמנהג של בני אדם, כגון האוכל מיגיעת חברו, הנה תמצאו אותו שחשך משחור תוארו, ונוולותו מתגלה על פניו, ואין צריך לומר כלפי השי"ת שאין בו כלום מטבע זה. וכדי לתקן את זה, נתן לנו את התורה והמצוות שמסגולתם להקנות לאדם את הטבע השני, שהוא להשפיע ולא לקבל כאמור, ומובן תירוצם היטב.

עוד יש לפרש, "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף גם הוי' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה" וכו'. פירוש, "אמת אומר אל יברא", שאינו נותן מקום לבריאה, כמ"ש חז"ל, (ב"מ ל:) "לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה". דהיינו, "שלי שלי ושלך שלך, וכו' שזו מדת סדום". שנחרבה. והטעם הוא מפני החלשים שעושים קטטות, והקטטות

על התורה

מביאים לידי חורבן.

"רשע עשה פעלת שקר וזורע צדקה שכר אמת" (משלי יא יח). - בשכר שביטל האמת. פירוש, שבזה שהרשע דורך על האמת כעפר וגוזל, דהיינו, פעולת שקר, נמצא עושה את הנגזל לעני, וזורע צדקה, שנותן מקום לקבלת צדקה, ונמצא שזה "שכר אמת". כי לולא ביטל את האמת לא היה מקום לצדקה.

אבל הזורע צדקה קוצר חסד. באופן שעל ידי ביזוי האמת לארץ, הרשע עושה פעולת שקר ומגלה מקום לצמיחת צדקה כנ"ל. ועל ידי זריעת צדקה וצמיחתו במדה מרובה יכול לקצור לפי "חסד", שיתגלה ה"שלי שלך" - ואז "גם הוי' יתן הטוב". כי עם, "חסיד תתחסד". דהיינו, גם לרעים, ואז נתתקן העולם. כי, (קידושין ט:): "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא". - משום שצריכים למדת החסד - כי שכר מצוה ה"ס, "הטוב ומטיב לרעים ולטובים", המתקבל רק לחסיד המתחסד עם קונו. ואם לא נזרע האמת, לא היה העולם נצרכים להשי"ת, כי העולם רחב למדי, והיה להם הספקה. ועל כן האמת כמדתו אומר, "אל יברא". כב"ש, (עי' עירובין יג:): "טוב לו שלא נברא". כי אין מה להרויח בעולם יותר מאשר קדם הבריאה.

וכשנזרע האמת וכולו שקרים, בא הרשע ועושה פעולות שקר, ואז הרעו מעשיהם וקפחו פרנסותיהם ונעשו עניים בעולם, (הסתר א') ונזרע משום זה הצדקה. דהיינו, - מקום. וכשנזרע הצדקה וצמח במידה מרובה, נעשתה הקצירה לפי חסד". פירוש, במקצת חסד, שהרי בחינה, "שלי שלך ושלך שלך", מקצת. וכשברינה יקצורו במדה שלימה נגלה החסד - ואז, (ש"ב כב כו, תהלים יח כו) "עם חסיד תתחסד". ונגלה שכר מצוה.

בנין האדם ויצירתו

צא ולמד בחינת חומרו היה מכח הגדול ומגושם שבחומריים, דהיינו, בחינת עפר, שאינו יאות אפילו לזריעה, שהוא מיסוד הדומם, שלא יצלח לכלום, אבל בכח אלקי שנגע בו, נעשה בחינת קמח, (לשון מחק) ולכן נגיעה זו מיד הטביעה כחות ההפכים, שהם האש היסודי ומי תהום, ולכן אין לתמוה על השלום שביניהם, כי אז הכל שוים לפניו, מפני כח האדמה, לשון אדמה, (ריש ע"ז) "מאן דתני אידיהן לא משתבש, ומאן דתני עידיהן לא משתבש", אבל לולא שהתגלה אז השאור שבעיסה זו בחינת, "כתם אופיר", לא היה מחמיץ לעולם כידוע, אבל אין לתמוה על המלח שבעיסה, שהוא הפך משאור שבעיסה, כי הכל שוים לפניו, וכל הכחות היו משתלשלים זה מזה, וצריכים בשעתם לכולם, כמו אדם הצריך לכל אבריו, ואפילו אותם המוציאים אשפה, ולכן בא הציווי, (ויקרא ב יא) "כל שאר וכו' לא תקטירו ממנו אשה להוי'", כי כבר הוסרה הזוהמא בבית הבחירה.

תולדות השמים והארץ

"אלה תולדות השמים והארץ" וכו' (בראשית ב א). פירוש, כל תכלית בריאת האדם כדי לגלות תולדות כאלו שיהיו כלולים משמים וארץ, דהיינו, מהעליונים והתחתונים ביחד, כי טרם שזכה לנשמת הוי' שיופיע בקרבו, לא היה מסוגל להעלות מ"ן, בלתי להוי' לבדו, כי החומר היה עכור עליו, כי כל הויתו היתה בבחינת עפר מן האדמה, פירוש, בלי חיות מהעליונים כלל, וכל עניני תהלוכותיו היו, (מלכים ב ד יג) "בתוך עמי אנכי יושבת". וכן, (ישעיה כד כ) "נוע תנוע ארץ כשכור". כי מדבר שממה לא נזרעה, ולא ראויה כלל לזריעה, כי לא הכיר כלל מה הוי'

על התורה

אלקיו שואל ודורש, והכל כמצות אנשים מלומדה, וכל הליכותיו היו מלובשים, בלא הוה ולא יהיה. דהיינו, כמו יתוש הניזון מצואתו, והוא גם גדל ובא אל מדותיו של עצמו הגרועים והנבזים, על מנת להקרא רב, או לקנתר, או בלי חיות כלל, שזה כמו עפר הגדל ומתקיים מכלל האדמה, המחבקת ומסבבת אותו.

וזה שאומר הכתוב, "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח". דהיינו, אפילו ארוחה של ירק לא היה עדיין מצוי בעולם, ואפילו שם שדה לא היה מצוי, כי העולם היה חסר שני דברים, א. מטר השמים, אתערותא דלעילא. ב. אדם ראוי לעבדה, אתערותא דלתתא.

וזה שנאמר, "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה". דהיינו, בלי אתערותא דלעילא ובלי אתערותא דלתתא, אלא הארץ בעצמה, הוציאה ממנה אדים העולים ומשקים את כל פני האדמה.

לכן כדי להמציא עבודה הרצויה, עבודת השדה אשר ברכו הוי', בסוד, תורה לשמה, ולזכות האדם לזונו מארץ אשר (דברים יא יא) "למטר השמים תשתה מים". אז, "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה". מעתה נכלל גם מעליונים, כי צלם אלקים על פניו, הגם שלא הרגיש עדיין, כי אז הרגיש חיות העליונים בלבו דוקא, והיה זה לטעם כמוס, כמו שאמרו חז"ל, (ב"ר פ"ג יא) "שלא נברא ביום הראשון כלום, שלא תאמר מיכאל היה מותח בדרומו של רקיע" וכו'.

מיד הארץ התעלתה לבחינת גן, סוד א' דמ"ה, שבאה והתלבשה בשם הוי' דב"ן, סוד החוט, שקיו דאילנא, והגן נטע הוי' בעדן, וחומר אותו הגן ואותו העדן עדיין נברא מקדם, לבריתו, ועל כן מיד שהיה האדם לנפש חיה, שם אותו באותם הגן ועדן.

ושם בכל רגע ורגע היו צומחים לפניו עצים נחמדים למראה וטובים למאכל, בסוד, (משלי יג יב) "ועץ חיים תאווה באה". שאותם העצים היו גדלים ויוצאים מלבו, וכל העצים הנחמדים היו סובבים נקודה אחת, סוד, העץ חיים שבתוך הגן, וזה עניין "ויצמח הוי' אלקים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל ועץ החיים בתוך הגן". אבל מעורר עוד עניין אחד, סוד, "ועץ הדעת טוב ורע".

וזה עניין נפלא מאד, אשר ממש באותו הרגע אשר הרגיש בנפשו החיות וחלק אלקי ממעל, הרגיש גם בחינת, עץ הדעת טוב ורע, דהיינו, שהתלכדו האורות זה בזה, ולא יתפרדו, וזה כמו לבוש לזה, דהיינו, שהתגלה לו מקום האמיתי של בחינת ערלה על העטרה, ומה כח בנגיעה זו בפריחת הא', ועניין כל המוסיף גורע, בסוד עשתי עשרה יריעות עזים, והיה עניין זה מבהיק אור לעינים כידוע.

ובזה מובן הפסוקים, (תחילת פרשת לך לך) כי מיד ששמע אברהם אבינו, "לך לך מארצך וממולדתך". היינו, לבחינת גן בעדן. "אל הארץ אשר אראך. ואעשך לגוי גדול". בחינת ולהוי אנא פקידא בגו צדיקיא. "ואברכך". בחינת ברכת ממון ורכוש רב הרחבת השגתו. "ואגדלה שמך". בחינת פרסום. "והיה ברכה". כמו שמבואר ברש"י ז"ל, אתה תברך את אשר תחפוץ. "ואברכה מברכך ומקללך אאר". דהיינו, שלא היה אז ידוע לו כלל מקום הארץ השמנה המובטחת לו, מכל מקום היה מובטח, שמברכו יבורך, ומקללו יואר ויאבד לנצח, בלי זכר. "ונברכו בך כל משפחת האדמה". בחינת, (קהלת ז כח) "אדם אחד מאלף מצאתי".

"וילך אברם כאשר דבר אליו הוי' וילך אתו לוט" וכו'. וזה מהפלא הגדול, כי אברהם הלך בדבר הוי', בלתי להוי' לבדו, אבל "וילך אתו לוט". הוא אבי עמון ומואב, שנאמר עליהם, (דברים כג ד) "לא יבא עמוני ומואבי בקהל הוי' ". דהיינו, בחינת הלבשת חיות דקדושה בבחינת הבהקת אור הנ"ל.

אבל לא היה אז שום חשק ורצון, לשמש באורות אלו הגלויים למעשה, כי הלך בצדקות

על התורה

וקדושה נפלאה, אלא רק בסוד גילוי תורה לבד. וזה עניין שבעדן הוי' אלקיו, נמשכו לו כל האילנות הנחמדים והטובים, רק סביב עץ החיים, ושם היו כל עסקיו ומגמת לבו, אלא שנמשך לו גם בין העצים בחינת עץ הדעת טוב ורע, דהיינו, "וילך אתו לוט". והבן כנ"ל.

ובאמת עניין האור בעצמו היה בחינת עץ החיים, אלא שהיה זורח ומופיע בקרבו בצניעות גדולה, כידוע, אבל הכתוב מוכיח, "והיה ברכה". דהיינו, שמכאן ואילך הברכות מסורים בידך לברך למי שתחפוץ, ובזה היה כל הצלחתו ושמחתו, כי נמשך לו מהפסוק, "ויצו הוי' אלקים על האדם לאמר וכו'. ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות". שזה עניין, "ומקללך אאר". שהיתה אימתו מוטלת על הגוים וחכמיהם, עד כדי כך, שלא היה להם אז מציאות להרמת ראש, כי כך קבל מהוי' אלקיו, ברגע בא דברו בקרבו.

ולא עוד, אלא שבחינת נוקבא לא היה לו כלל אז בשעת ביאה, וכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, מחמת חיות אלקיו, מיד היו מוקטרים ומוגשים בלתי לעשות נחת רוח ליוצרו, שהתגלה אליו בהאי יומא קדמאה.

אלא מחפץ הקדוש ברוך הוא לעשות לו עזר, היה מגלה בו מחדש בחינת נוקבא, ומתחילה הביא לו מן האדמה שלו, כל חיות השדה וכל עוף השמים, שהיו מוכנים וערוכים לו, בעוד שהיה מוטל גולם, והיה האדם מדעתו וחכמתו נותן לכל אחד ואחד שמות בקודש, והכתוב מעיד, "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו". פירוש, שכל השמות שהשיג מתוך אותם חיות השדה, ומתוך אותם העופות עד היום הזה, לא היה בהם שום הסתבכות, רק צלולים וברורים לפניו, שם של עצמו, דהיינו, 'נפש חיה'. כמו שכתוב, "ויהי האדם לנפש חיה". שזה עניין כל העולם נתקפל לו לארץ ישראל, וארץ ישראל נתקפל לו לארבע אמות, ובכל מקום שהסתכל היו מאירים לו, סוד, התהוות ארבע אמותיו מוגשים להוי', ובזה היה מעלה כל הסבות והמחשבות מנעוריו עד אז, למקומם האמיתי, כידוע.

בא וראה שהכתוב מעיד עליו, שעדיין לא בא אליו מקריאת השמות הנ"ל, שום בחינת נוקבא, אלא אדרבה הוא התעצם עוד יותר בקדושה נפלאה, וזה שאומר, "ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה ולאדם לא מצא עזר כנגדו". דהיינו, נוקבא, כנ"ל.

אבל על ידי תרדמה נלקח אחת מצלעותיו, סוד השיבה והביאה והסתכל לאחוריו, והרגיש שאין האור הזה תמידי בהרגשה, ואז התגלה בו איזה בחינת נוקבא בקדושה, דהיינו, חפץ לעבוד אלקים בהרחבה, ואז "ויבן הוי' אלקים את הצלע". דהיינו, (נדה מה:): "בינה יתירה נתן הקב"ה באשה יותר מבאיש". והביק לו חלק הלבוש, מבחינת לוט אבי עמון ומואב, כנ"ל, כי ראה מקום בינה, לזכות על ידה לקדושה יתרה שנחסרה לו על יד תרדמה קטנה, וזה סוד, "כי מאיש לקחה זאת". פירוש, הרגיש הכונה מחסרון הצלע, סוד, (קהלת ב יג) "כיתרון האור מן החשך". סוד השלימות שיורה דרכו, אחר חסרון דוקא, וזה עניין "על כן יעזב" וכו'. מטעם, "והיו לבשר אחד". והבן.

אבל לא יעלה על הדעת, שהיה נמצא בו איזה חסרון, כי כל עניין חסרון ושלימות היה בערכו אז, כמו עניין חוצה לו, שלא היה לו כל שייכות בענינים אלו, והוא מחמת איסור חמור של עץ הדעת, שהיה עומד ושוכן בלבבו, בקשר אמיץ לא ינותק, בסוד, הברכה אשר ברכו הוי', "ואברכה מברכך ומקללך אאר". כנ"ל, שזה עניין הציוי של עץ הדעת, וסוד השבועה לאלוקים, אשר רועה אותו מעודו עד היום הזה, ומה גם, אשר כל בחינת בהמה, חיה ועוף שלו, כבר זכה לנשאים ולשותלם במקום נאמן דקדושה, בסוד, (ויקרא יד ב) "זאת תהיה תורת

המצרע".

וזה סוד, התפשטות הגשמיות, כי עד כאן לא היה טעם וריח משני דברים, א. שלא היה מה להשאר בתוכו, והוא כמו עפר מן האדמה, בחינת דומם, וגם בלי צמיחה, וכל שכן בלי חיות. ב. שלא היה כלל באפשרותו לבא לידי מדה זו, כי היה חלש ובוש מאד מפני הרואים. כמו שכתוב, (תהלים כב ח) "כל ראי ילעגו לי יפטירו בשפה יניעו ראש". והבן.

אבל עכשיו שנכלל מהעליונים, מה מאד היה נעים לו, התפשטות הגשמיות, כי אז נשאר עומד, בסוד חלקו ממעל, בהרוחה ושמחה רבה, ולא היה בוש מפני הרואים, אלא אדרבה היה שש ושמח בחלקו, אשר זכה והשיג מהעליונים, ועומד ושופע עליו, יקר הדעת והחכמה, ותקוה נאמנה ורבה, מברכות הוי' אלקים, אשר שכן בקרב לבבו.

וזה שאומר עליו הכתוב אחר בריאת אשתו, "ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו". דהיינו, אפילו בחינת נוקבא שהיה לו, היה רק כמו, (זהר תולדות הסולם אות נו) "לב בשר להוציא בשר", דהיינו, להוליד גם בנים כצלמו, אשר זיכה לו הוי', ולהעמיד היטב בחינת הצלם, והבן, כמו שכתוב טעמו, "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד". להחזיר הכל לשורשו.

אבל סיבתו להכשל בענין, היה מטעם ש"והנחש היה ערום מכל חית השדה". פירוש, כי הוא זכה להעלות את כל הבהמות והחיות, והפשיט מכולם את בחינת הגשמיות שהיה בהם כנ"ל, "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו". דהיינו, שהעלה את המציאות שהזדמנה לנגד עיניו לבחינת חיה, סוד הטעמים העליונים.

ומעיד הכתוב, אשר החשוב בטהרה מכל החיות שהיו באים לפניו מעודו, היה בחינת הנחש, שהיה ערום מכולם, ולא היה עומד בו שום דבר גשמי, והטעם היה מטעם הנ"ל, "וילך אתו לוט". שהוא דבק בו בבחינת לבוש לחיותא, ברגע הראשון שהתברך מפי אלקים, ובשביל זה יצא מכלל ארור ונדבק בברוך, והיה ערום ומופשט מגשמיות, מכל חית השדה, ומחמת זה ... לב הנוקבא ודעתה הקלה, לומר לה, "לא מות תמתון". פירוש, כי מתחילה העיר אותה שהוא היה ראשון לברכת כל עצי הגן, דהיינו, בחינת לוט. וזה שנאמר, "אף כי אמר אלקים לא תאכלו מכל עץ הגן". ואחר שהשיבה לו, "מפרי עץ הגן נאכל. ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמתון". דהיינו, כמו דבר שנזרע אינו שייך לאכילה, כמו כן אין שייכות מפרי העץ אשר בתוך הגן לכל אילנות הגן ופירותיהם, ואדרבה וכו' כמובן.

אז נתן טעמו לגנאי, שאין החטא ממית, אלא לחסר מעט מאלקים, ולכן בזמן שהיה לכם חסרון מאלקים, בא לכם הצווי של עץ הדעת, אבל עתה ברור לעיניכם, (פירוש, שדחפה עד שנגעה בו) "כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים". וכמו שאין בחינת חטא מצוייר ... בעצמו, כן לא יצוייר לכם, ואם כן אדרבה, חוב הוא לכם לתקן בעד אחרים. ...

מלך לשדה נעבד

"ויבן ה' אלקים את הצלע אשר 'לקח' וכו' 'ויביאה' אל האדם" (בראשית ב כב). זהו סוד, כל העבודה המוטלת על זרע ישראל, דהיינו 'תיקון המלכות להתקרב אל המלך'. וזה סוד, (קהלת ה ח) "מלך לשדה נעבד". שהנוקבא צריכה להבנות שתהיה ראויה לבא אל הז"א, להתחבר בו, וסוד החיבור הוא, אשר ד' אותיות הוי' נקשרים זה בזה, בחיבור אחד, שזה סוד השגחת והנהגת כל העולמות, והבן.

בריאת אדם הראשון

בריאת אדם הראשון, לא היה בסוד העבודה, שזה מתחיל בסוד ז"א, אבל בריאתו מתחילה לא היה אלא בסוד א"א, ותיקונו היה צריך להיות בסוד ע"ק, דהיינו, 'להשיג הקדושה הבאה אליו בהתגברות גדול', בבחינת 'יום השבת' שבזמן הזה, והיה די שלא ימנע לה, דהיינו, 'בשב ואל תעשה', היה מתקן את הנוגה שיהיה כאור, פירוש, שאם לא היה מונע היה רוב הקדושה שהיה שופע עליו, מקדשו לגמרי, שאפילו בחינת היצר הרע היה טוב מאוד, בסוד א"א המשפיע רוב קדושה ומתקן לז"א שבזמן הזה, דהיינו, 'קדושת השבת', בסוד קבלת הקדושה כן היה מחשבת המאציל בראשונה.

ותיקון ז"א אז היה בסוד הבהמה, שהיו עובדים ומשמישים לאדם בטרחה, בסוד תרי"ג איברים. וזה סוד, (שבת קיב: ב"ר סי') "אנו כחמורים ולא כחמורו של רפב"י". וכשמנע השפע, דהיינו כשחטא, ירד האדם למדרגת בהמה, שסדרו נעשה תחת ז"א, אשר התיקון דרך שם צריך טורח גדול ומעשה רב, דהיינו העבודה, בסוד תרי"ג מצוות, דהיינו עבודת עבד, (בחינת ימי חול סוד מט"ט) וזה סוד (קהלת ג' יט) "ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל". וזה סוד, (תהלים מט' יג כא) "נמשל כבהמות נדמו".

חטא עץ הדעת

לשיקבהו"ש בדולשיקבו"ה ביי"ש בשכ"ש לעשות רצונך אלקי חפצתי ותורתך בתוך מעי, שבסוד התורה שבתוך מעים, יש תיקון להפסיק זוהמת הנחש, שנמשך מחטא עץ הדעת. כי "תורה" בגימטריא תרי"א, וזה סוד שתרי"א אברים נמצאים בבני מעים, שעל ידם המזון מתברר לצורך כל התרי"ג איברים של הגוף כידוע, בסוד עיכול המזון.

ושני אברים מהתרי"ג, נמצאים בפה, דהיינו, הפה וגרון, סוד, (מכות כד. הוריות ה.) "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענוס", - (זהר תרומה הסולם אות תקפז, פנחס אות תרסג, תצא אות סו.) "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה" - שהמאכל נכנס דרך שני אלו, ואחר כך נשלם הבריור בתרי"א שבבני מעים (ופה וגרון, מלכות שבראש קרינן להו).

ושני קנים נמשכים מראש לגוף, בסוד "קנה חכמה", שבו תלויים הריאה והלב. ו"קנה בינה", הוא הושט, וזה עושה ומחזיק החיים בגוף. וכמו שהושט תלוי בראש ונמשך לגוף, בזה עושה המזון היורד דרך שם פעולה גם כן לראש בדרך חזרה מלמטה למעלה, ועל ידי הקשר הזה נוגע פגמי הגוף לראש, ולולא זה, לא היה נוגע כלל עניני הגוף לראש.

כי כמו שני פרצופים הם בסוד חב"ד וו"ק, והס"א אין לו אחיזה כלל בראש, (כי אינו דומה רגלי דמלכא לרישא דמלכא) זולת בגוף מתאחו. אלא על ידי הסימנים המתפשטים ממנו לגוף לקיימו עולה גם כן דרך הסימנים אלו, (עשן מבישול המאכל) פעולה לפגם (אדם שמע לקול אשתו ואשתו נתפתית על ידי הנחש).

ואין תקנה לחטא הזה, אלא על ידי צער מיתה, כי החיים יודעים שימותו ומצטערים מאד, והחוטאים בנפשותם, בחייהם נקראים מתים, והמתים אינם יודעים מאומה, וזה סוד שחיטה, דהיינו, פסיקת הסימנים ממש, ועל ידי זה, ניתז רישיה דס"א, ונכלל בראש בשרשו (כי רישיה

על התורה

דעשו בעטפיה דיצחק) והגוף נדחה ונאבד, כי כבר נפסק מראשו.

זוה סוד, (תהלים יג ד) "העירה עיני פן אישן המות", כי, (ברכות נז:; זוהר פנחס אות תטו) "שינה אחד מששים למיתה", כי כבר גברה בו הזוהמא, שצריך להפרידו, בבחינת מיתה ושחיטה ממש כנ"ל, ושיעורו הוא, חלק אחד מששים חלקים. ואינו יוצא מצורף ומלובן, רק בשתינ נשמי, פירוש, לשאוב נשמתו ששים פעמים בגבורה, (שה"ש ג ז-ח.) "הנה מטתו שלשלמה ששים גברים סביב לה מגברי ישראל וכו' מפחד בלילות". (תהלים קכא ג) "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל", והוא מט"ט, שמחזיק הששים גבורים, בסוד ששים פולסי דנורא לשומר בשעת שינה.

עופות ניתרים בסימן אחד (חולין כו:), משום דקליל חיותייהו, ומתוך כך, אין הקליפות גוברים בהם, ודגים הכשרן באסיפה בעלמא, שאינם צריכים לסבול צער השחיטה, ששורשם בנוקבא, באותה בחינה שיסוד נתכסה ביסוד הים, ולא שלטה בהו עינא בישא, כי המאורות בשעת הזווג, נמצאים בטהרה גדולה, שאין שום פגם יכול להגיע להם, וזה סוד עינא פקחא, ובאסיפה בעלמא סגי להו, ואסיפתם זו טהרתם, (ברכות כ.) "אנא מזרעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא".

וזוה סוד שתלמידי חכמים המנדדים שינה מעיניהם בלילה כדי ללמוד תורה, נמצאים באותם בחינות "דג בים", ואינם סובלים צער מיתה, כי בזה הכח עצמו, משיגים אותן, אורות למעלה, ונפסק ממילא זוהמתו, עד שכמעט כולה נתקנת

ומה שנשאר, הוא רע גמור, בלי תיקון התעוררות השורש לקרבו אליו, שמיד הרע הזה נפרד ומסתלק, ואין צריך לזה פעולה אחרת, (וניצל מחבלי משיח) וזהו אסיפת הצדיקים ממש. (עי' אבי"פ"ג)

הנה, בכלל, נראה עולם הפוך, (זהר נשא הסולם אות של) "עליונים למטה ותחתונים למעלה". וכן בפרט, דהיינו בכל גוף, שהוא עולם קטן, נראה כן.

הכל מודים, שעיקרו של אדם הוא נשמתו, דהיינו, השכל שבו, ובוה מעלתו על הבהמה, ולמי שנשאל מהו עיקר בנינו, יענה שזה שכלו ונשמתו. וכן הנבחר מכל אבריו הוא הראש, שבו המוח, עם כל זה, כולם יעזבוהו, אינם פונים אליו כלל, וכל עיקר מגמתם להגדיל את האיברים הגסים, ולהרבות דמם, וכל יראתם שלא יחסר להם קיום איברים הגסים בהרחבה, וענין השכל, יחשבו שהוא כמו דבר נוסף בבנינם, ובאמת גם מרגישים כך. וכן באומות העולם, עיקר האומות היא, האומה הקדושה, זרע ישראל, ובהם, שכינת אל, כמו שאומר הנביא, (ישעיה מ טו) "הן גוים כמר מדלי וכשחק מאזניים נחשבו", ועם כל זה, אנו גרים גרורים בין האומות, לא מחשיבים אותנו כלל, ואדרבה כמו דבר נוסף יחזיקו אותנו בעולם.

ובאמת יש שורש לדבר זה, דרך משל, אב ואם שהולידו בן חכם ומושכל מאד, ואף שכל העולם יכבדו אותו עם כל זה כמולידים לא יחשבוהו כל כך ואהבתם אליו, אינה מתוך יראה וכבוד, אלא אהבה עצמית, שהמה זכו להולידו, ואין דבר אהבה זו סובבת לבן החכם כלל, רק לגבי עצמם והבן. כי זה מחמת שמרגישים שהמה השורש שלו, כי הולידו אותו, ובלעדם, לא היה לו מציאות, על כן לא ירגישו אותו לדבר נפרד מהם, שיהיה ראוי ליראת הכבוד בשום צד, והבן.

והנה תבין שאדם נברא יחידי, והיתה נשמתו כוללת כל הנשמות, וגופו כולל כל הגופים, וכל האומות, גם אומה הקדושה היו נכללים בקרבו, וניתן לו עבודת ה' שהיה די בהם בקיימו אותה, להשלים חסרוני הבריאה כחפץ ה'.

והוא באמת היה מכיר את מקומו, דהיינו, שהרגיש בעצמו מעלת הנשמה שבו, על מעלת הגוף שלו, וכל מגמתו לא היתה אלא בשכליות, כי הוכר שבחם, והטעם הוא שבראו הקב"ה, בסוד, "וייצר", דהיינו, (עי' ברכות סא., ועוד) שתי יצירות, יצר הרע לבד, שהוא כוחות הגוף

על התורה

והתעוררותם. ויצר הטוב לבד, שהוא כוחות הנשמה והתעוררותה. ומי פתי לא יוכל לבכר במצב כזה, את השכל, על הגוף החשוך, אבל כיון שחטא, נזרקה בו זוהמא, בסוד המיתה, אשר נפשו ונשמתו הקדושה האלקיית עלתה למעלה, ונשאר בו כמו הבלא דגרמי, פירוש, כי ממיתת האדם והלאה, אין הנשמה באה לו מלמעלה בסוד, "וייצר שתי יצירות". אלא נברר לו הטוב ויפה, מכל מאורי איבריו ועצמיו, ונעשים לו בחינת נשמה, וכמו כן נברר הטוב ויפה מכל בחינת גופו, ונעשה בחינת מח, דהיינו, כלי לנשמה. וכל הנר"ן אלקיית שבו עם כליו הגופניים, דהיינו, הצלם אלקים, עברו להם, ובאמת, בו בעצמו, לא נתגלה עדיין כל זה, אלא בתולדות.

וזה סוד, (יחזקאל לו כו) "ונתתי לכם לב בשר". להוציא בשר, שזה יהיה לעתיד לבא, אבל בזמן הזה, יצירת האדם בתכלית הירידה, שרק אפשר במציאות עולם החומרי והשפל הזה, דהיינו, שהתעוררות המולידים צריך להיות בתאווה גופנית לגמרי, סובב רק אל בחינת גופם, הנמצא יותר בעכירות, דהיינו, למלאות הנאתם, ולא לערב שום דבר אחר בזה, ובתערובת איזה דבר שכלי יתחלשו איברי המולידים, ולא יולידו כלל.

אבל בגמר התיקון, יומצא בחינת לידה וזווג, גם כן להוציא בשר, דהיינו, שיוכל להתחבר שְׁכָל זה להוליד בן, עם רצון הגופני של הזווג, ולא יתחלש מחמת זה אבר המוליד. אבל בזמן הזה, אי אפשר כלל להתחבר שם ניצוץ שכלי, כי אין שלום ביניהם. (וזה סוד עושה שלום במרומיו, דהיינו, במלאכים כבר נמצא השלום הזה, שחיצוניותם לא יפריעו, ולא יחלשו את פנימיותם והבן.) וכשקם זה נופל זה, שזה סוד כל שבירה מן המוליד לב"ן הילוד והבן מאד.

ולפי סדרי הכלים, כן סדר האורות, כי המה תלויים לגמרי בכלים כידוע, (כי זה נעשה בחטא עץ הדעת) כי האורות כבר נתפזרו ונזרקו, לבחינת עשיה, והמה בסוד מקימי כל דבר נמצא, ואין לך שום דבר בעולם בלא ניצוץ אור קודש, אם רב ואם מעט, לכן מיד ובחיבור עם הטפה, יש גם ניצוץ אור מושרש בטפה, לפי איכותה וכמותה, והבן.

נח

ויחל נח - ויטע כרם

"ויחל נח איש האדמה ויטע כרם" (בראשית ט יט). פירוש, שרצה לבער כל הקוצים מן הכרם, לפיכך עשה את עצמו חולין, והתחיל מכח האדמה עצמה, לטעת הכרם כבתחילה, ועניין שהתעורר לדבר זה נמשך מסוד הפסוק, (תהלים מה י) "נצבה שגל לימינך בכתם אופיר". והוא לא הבין סוד, (שה"ש ה יא) "ראשו כתם פ"ז". והבן.

"וישת מן היין". כי הצליחו מעשיו באותו יום, ושתה יותר מדאי, (כי מוטב היה שלא ישתה כלל, או כדי לרוות את מעיו כמו שאמרו חז"ל, (כתובות קיא:) "ושמא תאמר אינו מרוה תלמוד לומר סותה").

והתורה מתרצת אותו, "ויתגל בתוך אהלה". פירוש, לא בתוך אהלו, אלא בתוך אהלה, פירוש, שלא עלה חלילה בדעתו ללכת חוצה.

וקמפרש קרא סדר עבודתו בכרם, וידוע אשר שם ויפת, הם סוד שמאלא וימינא, ובסוד (בראשית מח יד) "שכל את את ידיו". ובסוד, "נצבה שגל לימינך" וכו'. נולד חס אבי כנען, דהיינו, להכניע הסטרא אחרא, ותו לא מידי, והבן. ואלמלא חס, היה נולד בן רביעי, והיה הכסא שלם. אבל, (סנהדרין ע.) "חס סרסו". כי הסטרא אחרא היה כבר בטל ומבוטל, ואין צריך שם הכנעה לסטרא אחרא, כי בטל ומבוטל היה.

אבל רצה להוליד הכנעני בבית ה', והסתכלות הזו גרם שהוכרח לראות ערות אביו, ולומר לאחיו מבחוץ, כי בתוך האוהל אי אפשר להתוכח בדברים שלא היו, ואז, ויפרשו את השמלה, דהיינו, (בראשית ט כג) "ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם". לזה רמז אמיתי, שכסבור היה אשר יפת לבדו לקח השמלה, ויברר כמו שנאמר, "ויקח שם ויפת", לשון יחיד, אבל באמת רק שם לבדו לקחה על שכמו, וקמפרש, "ויילכו אחרנית". פירוש, פסיעה גסה בתכלית האחוריים, והצליחו, "ויכסו את 'ערות' אביהם". אבל נתגלה כאן קטנות, ותשות כחס בדבר נפלא, דהיינו, "ופניהם אחרנית".

"וערות אביהם לא ראו", שזה סוד לידת כנען עצמו, אשר הגוי הזה נכנע לגמרי, וענינו יישירו לנגדו. ומכל מקום, היה פניו אחרנית, לא תאר ולא הדר לו, וכל דרכו חושך ולא אור, לאחר זמן מרובה, "וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן". פירוש, זה הגוי הבזוי ושפל, הוא כנען, אשר תחת שהיה לו להוליד בן רביעי בקודש, הוליד כנען הבזוי כנ"ל, וזה שאמרו חז"ל, (סנהדרין ע.) "סרסו". כי הטעהו, אשר חומו להי כנ"ל, ויש אומרים, "רבעו". דהיינו, שגרם לידת כנען, בן רביעי הקטן, ומכל מקום הרויח הרבה, וזה שאמר. "וידע וכו' ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו". פירוש, שהוא יוליד עבד לאחיו, וכנען עצמו, אפילו להיות להם לעבד אינו כדאי, אלא הוא יוליד את אליעזר, שיהיה עבד לאברהם, וכנען נתקלל לגמרי, כמו שנאמר, (דברים כ טז) "לא תחייה כל נשמה".

וזה שאמר, "ברוך הוי' אלקי שם". פירוש, כי הגם שיושב בחשך ממעשה ארץ כנען, אבל מקללתו ניכר שברוך הוי' אלקי שם, כי שם היה אור, כמו שנאמר, (בראשית ד) "וירא אלקים את האור כי טוב". ותפח רוחיה של חס בן נח, שאמר וטען על הנפילה, ועליו ועל דבריו, "ויהי כנען עבד למו". ואמר בלשון רבים, פירוש, לשם ויפת, כי כנען הרג את אביו, ונתגלה הברכה באהלי שם, כמו שמבואר, "עבד עבדים", והבן.

"יפת אלקים ליפת וישכן באהלי שם", פירוש, בברכה הנ"ל, הרחיב הוי' צעדי יפת, ולא מעדו כרסוליו ושוכן בקביעות באהלי שם, כי חס שביזה את יפת נהרג, "ויהי כנען עבד למו", וקללתו תנוח על ראשו, כמו שנאמר (שם יב ג) "ואברכה מברכיך ומקללך אאור", "והיה ברכה",

על התורה

אשר מכאן ואילך הברכה מסורה בידי זרעו של שם. וזהו הרמז (מיכה ז ח) "אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחושך הוי' אור לי".

ענין חטא דור המבול

ענין חטא דור המבול, וכן דורו של ירמיהו, שאמרו לו: (איכ"ר פ"ב) "אנא מקיף לה חומת מיא וכו', אנא מקיף לה חומת נורא". הוא כמו שאמר רבי עקיבא, (חגיגה יד): "וכשאתם מגיעים אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים", פירוש, שהשגה אינה בבחינת מי החכמה המחויבת, הגם שבלבושה באה, והבן. וזה שטעו ואמרו, למה לנו העבודה, הלא חכמתנו עמדה לנו, "ואנא מקיף לה חומת מיא", ויחודו מושג, וזה סוד, (נח ו יג) "מלאה הארץ חמס", כי דומים בעצמם, כי יגזלו החכמה אפילו בחטאם ולא הבינו חוט של חסד. וזה סוד, (קהלת יב ו) "עד אשר לא ירחק חבל הכסף ותרופך גולת הזהב". וזה סוד, שנמחו במי המבול, דהיינו, אותו העון בעצמו מחקם, מטעם שאמרו על "אבני שיש טהור מים מים". ונקרע החוט, ונשבר הגולה, ובמה שחטאו נדונו והבן. וכ"ז מפני שלא השיגו סוד היחוד, כי הוא נעלה על כל. ובא וראה שבגדר החכמה, לא תמצא הסכלות, כי יפגמהו, ובגדר החסידות לא תמצא הרשע, כי יפגמהו, אבל בגדר היחוד, תוכל למצוא ממש ההיפך, ואדרבה בזה יגדל מעלת היחוד ודו"ק.

לד לד

עניין הסתלקות הקדושים

ליק"ו, עניין עקידת יצחק ומיתת שרה, היה תלוי זה בזה, כאמרם ז"ל. הטעם הוא, כי הקב"ה קבל גמר דעתו לשוחטו, כאילו נשחט, מיד האמינה שרה אמו. והבן. עניין הסתלקות הקדושים הם עליה במדרגה כידוע, וזהו, (בראשית כג ב) "ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון", דהיינו, שנשלמו שנותיה, דהיינו, ספירות. כי ספירה בגימטריה שנה, בסוד הק', בסוד הכ' ובסוד הז'. בקרית ארבע, שם בן ד' וכו'.

והאומות שבזמן ההוא היה שם להם בני חת, כי יחתו יושבי הארץ לפניהם. ועוד טעם, כי אברהם ושרה היה יהיה, והצטרפו שם לסוד התחיה, כי חת עם י"ה מלת תחיה היא והבן. כי נרמז כאן באמת תחית המתים ברחמים רבים.

זה שמפרש, "ויקם אברהם מעל פני מתו". כי קימה היתה לו, ונעשה לו פה ולשון לדבר אל בני חת, כי נשמעים לו. "גר ותושב אנכי עמכם", פירוש, ע"כ שני פעמים לפניכם בכתוב, (שמות כג ט) א. "ואתם ידעתם את נפש הגר". ב. "כי גרים הייתם בארץ מצרים".

אבל עתה הגיעה השעה לאמור לכם, "תנו לי אחזת קבר", דהיינו, אל המנוחה והנחלה, כוונתו על מערת המכפלה, בסוד, (מ"א ז לו) "כמעט איש", וכו'. ואיהי מערה, והיא בבחינת מכפלה, ב' ההיין. כי (ברכות כה: מעילה יד:): "לא נתנה תורה למלאכי השרת". כדכתיב, (בראשית כו יח) "ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה" וכו'. כי, (עיי' שי"ר פ"ג) "לא אז מלחב הבת, עד שקראה אמי". כמ"ש, (ישעיה נא ד) "ולאומי אלי האזינו". וז"ע, (בראשית כה כג) "ולאם מלאם יאמץ" וכו'.

כי מעיקרא היו האבנים מתקוטטים אלו עם אלו, (רש"י בראשית כה יא) "זאת אומרת עלי יניח צדיק ראשו וזאת אומרת עלי יניח מיד עשאן הקב"ה אבן אחת" וכו', "וישם אתה מצבה". וז"ע, (דברים לג טז) "תבואתה לראש יוסף". וז"ע, (משלי ג יד) "כי טוב סחרה מסחר כסף ומחרוץ תבואתה", דהיינו, בחריצים [ואולי ז"ס, (ש"א יז יח) עשרת החריצים שהביא דוד וצ"ע] תבואתה וכו' כנ"ל.

באמת לא ידעו עם הארץ, היכן יבחר אחוזתו. ובשדה עפרון, זה לא עלה על דעתם כלל, כי עפרון חסר כתיב, מפני שהיה השפל והפחות מעם הארץ, ושדהו זבורית היתה מכל השדות. ומן המערה אשר בו לא היה להם שום ידיעה, כי לא הבינו בשום אופן שבעולם, שמלך עליון נורא ואיום כ"כ, שיהיה מקום זה אחוזת קבר, (ובפרט לאבות הקדושים) וברוב המחיתה שנפל עליהם באותו העת, אמרו כולם כאחד, "איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבור מתד". ואז נתרצה להם אברהם בעצמו, ונתגלה להם ממש, דהיינו, לעם הארץ, לכולם, כי נכנעו לו בכל כחם.

ז"ש, "ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ, לבני חת". ויחד עם גלוי זה גילה להם הסוד, "אם יש את נפשכם וכו' שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צוחר". ולולא שהיה אומר להם בפירוש שמו, וגם בקש מהם בהחלט, לא היה עולה על דעתם, אפשרות לדבר עם אותו הבזוי והשפל, שהיה ביניהם עד אותו העת.

אבל מפני כבודו של אברהם מינוהו שוטר עליהם. וז"ס האמיתי, שעפרן חסר כתיב, והבן מאד. וכיון שעפרון ישב חסר כתיב, אז זכה דוקא לדבר עם אברהם בקול גדול, כמ"ש "ויען עפרון החתי את אברהם". כמ"ש (שמות יט יט) "והאלקים יעננו בקול". והבן מאד, דהיינו, את אברהם. וזה, "באזני בני חת", דהיינו, בסוד האודנין, אשר עפרן כרה להם. "לכל באי שער

על התורה

עירו", פירוש, בסוד (בראשית כב יז) "וירש זרעך את שער איביו". ומה דבר לו, אמר לאברהם, כי האור קלט גם אותו. ואמר, כבר נתתי לך כל אשר לי, גם השדה וגם המערה אשר בו. כי היה בוש מאד, בא לבא בדברים עמו אודות השדה והמערה, ובאמת כבר נתן לו, ולא הבינו עדיין הפירוש של אחזת קבר לאמיתו.

וז"ס, כיון דמטא בר נש לגאל ישראל, קב"ה נטיל במטלנוי ופשיט יד ימיניה לקבלה ברחימו סגי. (זהר ויקהל הסולם אות קי: "כיון דמטו לגאל ישראל כדון מלכא קדישא עלאה נטיל בדרגוי ונפיק לקבלא לה") בסוד (תהלים נא יז) "הוי' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך", דהיינו, (שם כב ד) "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל". וז"ס, "לנורא תהלות", כי היראה גדולה בשעת מעשה, כי בכיכול, "וישתחו אברהם לפני עם הארץ".

ואל תדמה בנפשך, שעם הארץ בטלו ממציאיותם מחמת השתחוויה זו, לא כן היה, כי עפרון ביניהם עומד ומדבר עם אברהם, כאשר ידבר איש אל רעהו, ואברהם עומד ומפייס אותו, ברחימו סגי.

"אך אם אתה לו שמעני", פירוש, שעפרון הכיר באברהם בדברו עמו, שעומד ומצפה בתשוקה רבה שישמע לו, כי כן אמר לו בפירוש, "לו שמעני". דהיינו, הלואי שתשמע לי, והולך ומפייס, "נתתי כסף השדה". פירש"י, "כבר מוכן אצלי הכסף והלואי נתתיו לך כבר". ואז הבין עפרון החפץ האמיתי, והתחיל להסתכל בדברים שבינו ובינה. וזה שאמר לו, "ארץ ארבע מאת שקל כסף ביני ובינך מה היא ואת מתך קבר". דהיינו, לכבוד אברהם דורש זאת, וזה שאמר בפתח דבריו, "אדני שמעני". כי השם אדני פתח פיו ושפתי, "לאמר לו". דהיינו, בשבילו.

וזה, "וישמע אברהם אל עפרון", דהיינו, מלא בוא"ו, אבל, "וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר". עפרון חסר כתיב בלא וא"ו. והטעם, לפי שאמר הרבה, ואפילו מעט לא עשה. וז"ס, (בראשית א ג) "ויאמר אלקים יהי אור". בימינא. "ויהי אור". קבלו בשמאלא. עיין בזהר עד וירא וכו', בסוד, "לאברהם למקנה". וסוד ארבע מאות שקל כסף עיין באב"מ.

זכו אחישנה לא זכו בעתה

"זכו אחישנה לא זכו בעתה" (סנהדרין צח., ירושלמי תענית פ"א ה"א). נראה, כתוב, (ש"ב יד יד) "לבלתי ידח ממנו נדח". וכן, (איוב לה וי) "אם חטאת מה תפעל בו" וכו'. כי כבר ניתן כח יחודו ית' בבריאה הזאת לרגעיה שבו תשתלם מאליה ומעצמה, בסוד (שיר היחוד ליום ו) "מכל חפצך לא שכחת ודבר אחד לא חסרת". וכן "ולא קדמה למלאכתך מלאכה". כי הכל עשה יפה בעתו וערוכה מכל לראש.

אלא מה שהשאיר ית' לעבדיו מקום להתגדר הוא ענין, "זכו אחישנה". וז"ע, ארבע מאות שנה שנאמר לאברהם אבינו בין הבתרים, ויצאו לרד"ו שנים, כי זה גרם עבודתם וחלף משכורתם. וז"ע, כבר נשתקעו במ"ט שערי טומאה והיה הפחד משער הני' וחס עליהם הקב"ה וגאלם, כי שם מקום הגאולה לישראל, והבן מאד. וזה חלף עבודתם, וז"ס שאמר, שדלג עליהם הקץ מחמת קושי השעבוד ע"ש, והבן.

וז"ס, (עיי' תוספתא סנהדרין פי"ג מ"א) ימי משיח ועולם הבא, שרשעים נעשים אפר ומונחים תחת רגלי הצדיקים. בסוד, (דניאל יב ב) "אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם". וז"ע, (חגיגה טו., ילק"ש ירמיה פי"ז רצט) "נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע". כי הגם שבאמת, (ש"ב יד יד) "לבלתי ידח ממנו נדח". אבל זה כשיושלם כל הזמנים של השיתא אלפי שני, שבסוף הכל

על התורה

מצויה אותה השעה של הקץ, שסגולתה לגלות אותו המאור של תוקף היחוד שמתקן הכל ומחזירו לשלימות היחוד, אבל בכח הצדיקים ומעשיהם שמיהרו את הקץ, דהיינו, שאותו האור שהיה ראוי לצאת מעצמו בעתה, המשיכו בזמן מוקדם בכח מעשיהם, לכן, כל העולם המתוקן בזמן הזה שייך דוקא לצדיקים בעצמם, ולא עוד, אלא שזוכים בחלק חבריהם שלא זכו במעשיהם, וא"כ אין להם שום עניין להמצא בזמן הזה, כי העולם כבר מתוקן, (תהלים קד לה) ו"יתמו חטאים מן הארץ". וקימים אז בסוד, האפר ולדראון עולם דוקא, והבן.

וז"ס, ק"ץ רד"ו הם ארבעה מאות, וק"ץ שנים הוא זכות הצדיקים, וכן סוד גאולה העתידה. וז"ע, (ברכות יז.) "עולמך תראה בחיך". כי בראות הס"א שהנשמה מתגברת בתקונים, אז היא שופכת כל חמתה עליה, עד שנופלת ברשתה לפעמים, ויש לה רשות לדחוק את הנשמה עד שער המ"ט, אבל הס"א מצפה לדחוק אותה גם בשער הנון, אבל שמה מפלתה לגמרי, בסוד, (תהלים ז טז) "ויפל בשחת יפעל". (פסחים כח.) "מדויל ידיה משתלים". כי הקב"ה בכבודו ובעצמו כביכול מתגלה עליה וגואלה.

וירא

ענין לקיחת שרה לפרעה ולאבימלך, הוא סימן לבנים שגואלם חזק הוא, וכל הגוים יהיו נחלתם, וינצלו מפרעה מלך מצרים ומסבלות מלכי בבל. והענין, (ישעיה נה ח) "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי". כי קדוש ונשגב ומרומם על כל העולמות א"ס וא"ת.

(ברכות לד ב) "כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלקים זולתך". ימות המשיח הוא בחינת, (ע"ז ג.) "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת". (ברכות יז.) ו"העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". דהיינו, (שמות כב יט) "בלתי להוי' לבדו". שזה אינו מושג כלל, האיך אפשר להתענג מהנתינה לאחרים, באופן שלא יגיע לעצמו אפילו משהו. וזה סוד, (ישעיה סד ג) "עין לא ראתה". וז"ע טעות המרגלים, (במדבר יג לא) "כי חזק הוא ממנו". - כביכול. שלא הבינו מציאות שכר הנשמות לעולם הבא האמיתית, דהיינו, שלא לקבל פרס מרבו.

אבל אברהם אבינו ע"ה, כבר תיקן זאת בתפילתו, (בראשית טו ח) "במה אדע כי אירשנה". כי כשאמר לו הקב"ה, (זהר לד הסולם אות שכא) "שכרך הרבה מאד לעולם הבא". התחיל להתמרמר, "ואנכי הולך (לבית עולמי) עירי (ער בכור יהודה וכו') ובן משק ביתי וכו' יורש אותי". דהיינו, אין לו הבנה בבחינת מ"ה סוד דכר, להשפיע באופן שלא יגיע תענוג לעצמו. והבן מאוד בסוד. "בלתי לה' לבדו". אלא ב"ן סוד נוקבא, והוא בן ביתי אליעזר מבני כנען, וכל מה שטרח בשבילו טרח. וה' יראה לו לשכון באהלו מבלי לו אשר לא עמל בו ולא גדלו. ואיך אפשר לאדם לחיות בלא אכילה ושתיה. ובאכלו ושתו, אז, (דברים כח לח) "זרע רב תוציא השדה ומעט תאסף". על צד היותר טוב.

וכל שכן לעולם הבא שאין בו אכילה ושתיה. ולא בחינת נוקבא כלל, שמה "במה אדע" וכו'. במה אקבל שכרי. ומאי אהני לי יציאת מצרים.

ע"ז השיבו הקב"ה, (ישעיה נה ח) "כי לא מחשבותי מחשבותיכם" וכו'. ויאמר לו, "לא יירשך זה", פירוש, לא בשביל בן כנען אתה עובד, "כי לא מחשבותי" וכו'. אלא, "כי אם אשר יצא ממעידך הוא יירשך". בשבילו אתה עובד, בסוד, בגלל הדבר הזה אני מצוך, דהיינו, גללי אדם. וז"ס, "אשר יצא ממעידך". "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". אל תדמה בדעתך שאותן המחשבות שמפרנסין אותך בעולם הזה הם מחשבותי לעולם הבא, זה אינו, אלא אם רוצה להשיג זאת בעולם הזה, (שבת קנו., נדרים לב., זהר נשא הסולם אות קצ, פנחס אות סד) "צא מאצטגנינות שלך". בסוד, "צא ולמד". דהיינו, "ויוצא אותו החוצה". חוץ למחנה, ויאמר לו הבט מלמעלה למטה וספור הכוכבים, דהיינו, שלמעלה הכוכבים אינם מאירים, כמו הלבנה שמאירה למטה אינה מאירה למעלה, לכן בעת שהכוכבים האירו למטה לאברהם אבינו ע"ה הוציא אותו למעלה מהם, וצוהו לספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם, ולא יכול כי חשך העולם בעדו.

ואז נאמר לו מפי הגבורה, "כה יהיה זרעך". אשר תניח ברכה לעולם הבא, דהיינו, זיו השכינה בלתי להוי' לבדו. דהיינו, שרואה שכל עבודתו נשאת לעולם הבא משעות הפנויות שלו, שדוקא אז עיקר הזווג ששם אינה בעולת בעל, והיא פנויה ומותרת לו, ואז נתחבר בצדק, "ויחשבה לו צדקה". בלי שום תפיסה והשגה רק, "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה". כי ראה בעיניו שאין לו שום סיוע כלל.

(כי לרשעים גסי רוח, נדמה להם כחוט השערה ומעשה אבותיהם בידיהם ובוכין. לצדיקים שפלי רוח, נדמה להם כהר גבוה, בסוד, "כי חזק הוא" וכו', והכל על מקומו שב בשלום והשמחה רבה.)

על התורה

לאחר מעשה זה נתגלה אליו הדיבור, "אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים". דהיינו, שלא שלט בו אש דכבשן האש, בסוד, (משלי כז כו) "כבשים ללבושך". בסוד, (ישעיה מג ב) "כי תלך במו אש לא תכוה" וכו'.

כי עד כאן ... להזדווג לשרה בסוד (עיי כלה רבתי פ"א מ"ד) "נתחממו נעשו אש". והוא כבשן האש, אבל מתוך שהוציא אותו החוצה לספור הכוכבים ניצול מכבשן האש, ונעשה אש שורף אש, והוא עפר ואפר בסוד, (קהלת ג כ) "הכל היה מן העפר". לא היה יכול להוליד, אבל כשנצרף בכבשן האש הנ"ל, ונעשה אפר, היה יכול להוליד כי אדרבה, "אשר יצא ממעיך הוא יירשך". ובזה אפשר להשיג מעט הפסוק, (דברים כג יד טו) "ויתד תהיה לך על אזנך והיה בשבתך חוץ וחפרתה בה ושבת וכו' והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך". (ואולי ז"ס, שמות לג כג) "וראית את אחורי", סוד עוה"ב. "ופני", סוד עוה"ז ניחא דרוחא, "לא יראו". וז"ס הצדקה שזורקים לעניים והעניים אינם יודעים ממי מקבלים ואינם נותנים תודה לבעליהם כלל.

וז"ע שאמרו חז"ל, (כתובות ה:) ש"אצבעתיו של האדם דומות ליתדות וכו' שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעתיו באזניו". ויעלה הכל כהוגן.

וז"ע לקיחת שרה לאבימלך, כי ביציאת מצרים היה אברהם כבד מאד במקנה ורכוש רב, והיה ירא מאליעזר עבדו שלא ירש אותו, כנ"ל. ולכן היה, (בראשית יב ט) "הלוך ונסוע הנגבה". בסוד, (רש"י בראשית יג ג) "בחזרתו פרע הקפותיו". "ויסע משם אברהם וכו', ויגר בגרר, ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי היא, וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את שרה". והגם שאבימלך רצה להזדווג עמה בחשבו שפנויה היא, ושייכת לחלקו, "לא קרב אליה". וזה, "ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא". שהיא אשת נביא ולא אשת אבימלך, כדי שיהיה אפשר לאברהם להוריש לאותו שיצא ממעיו, ולא לבן ביתו.

וזה שהודה אבימלך, "הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב ולשרה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחייך הנה הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונוכחת". פירוש, הגם שאנכי נתתי אלף כסף, אבל הוא לך כסות עינים, דהיינו, ניבא ואינו יודע מה ניבא, בסוד, (ישעיה סד ג) "עין לא ראתה". והנתינה הזאת בכסות עינים דוקא לכל אשר אתך, דהיינו, אליעזר עבד אברהם, "ואת כל ונוכחת". והכל יודעין שלא מאבימלך נתעברה שרה אלא, "אברהם הוליד את יצחק". כי דמותו של יצחק היה דומה לאברהם ממש, ואין אדם רואה את עצמו (לכן היו כסות עינים כנ"ל) וזה (זהר לך הסולם אות שכו, נשא קצ, ב"ר פמ"ד) "אברם לא מוליד". שהיו ליצני הדור אומרים וכו', אבל, "אברהם מוליד". בסוד, "אב המון גוים".

שרי אינה יולדת שרה יולדת (קה"ר פ"ה, תנחומא שופטים פ"א, ועוד).

וזה סוד, שהיה כאן הדיבור (בראשית טו ז) "אני הוי' אשר הוצאתיך מאור כשדים" וכו'. (מכות כד, הוריות ח, ילקוט שמעוני לג תקנא) "אנכי ולא יהי לך מפי הגבורה שמענום". והוא כלל כל התורה, וזה גם ענין של מצות תפילין של ראש ושל יד, דומה לני' וכו' דאנכי, כי סוד אות ק' כד מס סתומא אתפתחת אתעבדת ק', ומשיכו דאות נון ככפלתא דנון כפופה, בסוד, אורות אימא שבוקעים את המצח, (דברים כח י) "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך". בסוד, (תהלים פט מט) "מי גבר יחיה ולא יראה מות". וע"כ מפלת השונאים היא מפלה עולמית, ולכן מתיראים מאוד מאור הנ"ל, וז"ש, "וראו וכו' ויראו". מ"מ צריך ג"כ תפילין של יד, ואע"ג דבשל ראש נוקבא ג"כ אתכללת בסוד, "זכור ושמור" וכו', אבל בראש נוקבא אתכללת בדכורא, וצריך להתכלל ג"כ בדבור אחד "שמור וזכור". וז"ס, תפילין של יד שהוא סיפא דרישא, ובסוד, (שה"ש ח ו) "שימני כחותם" וכו', (סנהדרין ז, ילקוט שמעוני בכ"מ) "כי רחימתין הוה עזיזא אפותיא דספסירא שכיבן". וכ"ז לאחר שזכה לחלוקא דרבנן ולטלית נאה בסוד ... דהיינו דוקא טלית גדול וכו'.

חיי שרה

דבר אמת

"ואברהם זקן בא בימים והוי' ברך את אברהם בכל" (בראשית כד א). פירש בנוע"א, (פרשת חיי שרה) שבא למדרגות ימים בחינת חסדים, וה' בירכו בכל, פירוש בכללות ישראל, דהצדיק המושך השפעות, אין כוונתו על עצמו כלל, כי לא יחסרו לו כלל, אלא כל כוונתו לישועת כלל ישראל, ולא יחוש לעצמו כלל, כאילו אינו כלל בזה העולם, רק השי"ת הוא המשגיח על הצדיק, ומברכו בכללות ישראל, וזה, "וה' ברך את אברהם בכל". ע"כ ע"ש.

ונראה שז"ע, (ב"ק צב.) "כל המבקש רחמים בעד חברו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה". דהיינו, הצדיק שצריך באמת לאותו דבר ג"כ, אלא מרוב קדושתו אינו מרגיש, וכשמתפלל כוונתו שיגאלו כלל ישראל, לכן הוא נענה תחילה בפרט. כי השי"ת יודע בו שלא יפסיק מקדושתו מחמת הישועה הפרטית, וכמאז כן עתה, הוא באותו התלהבות להתפלל על נחמת ישראל, כי לא ירגיש בחי' עצמו כלל כאילו אינו בעולם, והבן מאד כי זה כל האדם, ודו"ק.

וגם לגמליך אשאב

"ואבא היום אל העין וכו' ואמרה אלי גם אתה שמה וגם לגמליך אשאב" (בראשית כד מב מד). פירוש, שבהיותו מתחת לחזה באומ"צ, לא היה לו לשתות, כי גם שם היה העבד אברהם בבחינת ו"ק. וגם לגמלים לא היה לשתות כי היה סתום מכל צד. לכן אמר העבד בלבו שהעלמה היוצאת ותשקהו וגם תשקה את גמליו היא האשה וכו'.

"אני טרם אכלה לדבר אל לבי והנה רבקה יצאת וכו' ועתה אם ישכם עשים חסד ואמת את אדני הגידו לי, ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין (מבנות ישמעאל) או על שמאל" (מבנות לוט). הודיעם שכולם כשרים לפניו.

"ויען לבן ובתואל ויאמרו מהו' יצא הדבר" וכו'. בתואל הרמאי לא רצה להודות האמת כי כל חסדו אל בתו, אשר עשה את בתו אלוה, לכן לבן הקדים והודה, ואחר כך בתואל. ומיד מת כלפי דברי העובד הוי' האמיתי.

"ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור". כי רצו עוד להנות מהחסד בלי אמת. "ויאמר אלהם אל תאחרו אתי וכו' ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה" וכו'. כי סברו אולי תרצה שיצחק יבא אליה וינהג כמעשה ארם למראית עין עכ"פ. "ותאמר אלך וישלחו את רבקה" וכו'. פירוש, מדעתם. "ותקם רבקה ונערתיה", מכח הידיעה היתה לה תקומה. "ותרכבנה על הגמלים", המפותחים מתבן ומספוא של בית אביה. "ותלכנה אחרי האיש" וכו'. פירוש, שסיבבה כל עבר הנהר, עד אשר באה בחזרה לעין המים אשר על דרך שור של אלילים. ואז, "ויקח העבד", הנברר לעובד ה' אמיתי. "את רבקה וילך", וחזר שם על יחוד ההליכה להמית את בתואל ארמי. (איזה חידוש לשמא דהוי' רואה ואינו נראה).

"ויצחק בא מבוא באר לחי ראי". מחזה שמתחת לאומ"צ, שמשם באים לבאר לחי רואי. "ויצא יצחק לשוח בשדה". אחד השיחים לחשבוננו של הקץ.

"לפנות ערב", שינסו הצללים. "וישא עיניו וירא והנה גמלים באים", שהם כל טוב בית אביו, המגיע לו בירושה בלי שום התעוררות. "ותשא רבקה את עיניה", דהיינו, עין המים שלה, על דרך שור ארמי ובמקום שור ראתה "את יצחק ותפל מעל הגמל". כי פסק כחה מלריב עוד

על התורה

ופסק ברכתה ונפלה מעל הגמל שלה. "ותאמר אל העבד מי האיש הלזה", שכחה וקא סברה בו, שבתואל ארמי הוא ורצתה לשמוע דבר מה ממנו, אבל עבד אברהם ענה האמת. "ויאמר העבד הוא אדוני" האמיתי. "ותקח הצעיף". צא עיף. "ותתכס". על זמן מרובה. "ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה". בירר לו היטב שז"ס קיבוץ גלויות האחרון. "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו וכו' וינחם יצחק אחרי אמו. ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. ותלד לו את זמרן ואת יקשן וכו'. ולבני הפילגשים וכו', נתן אברהם מתנות". דהיינו, כל המתנות שקבל מפרעה ואבימלך אודות שרה ושאר מתנות סדומיים הכנענים כל זה לא רצה אברהם להנות ולהוריש ליצחק. ונתן אותם לבני הפילגשים הגר וקטורה.

תולדות

"ואלה תולדות יצחק בן אברהם" (בראשית כה יט). פירוש, תולדות הצדיקים מראים לנו כל קשרים שברמ"ח איבריהם ושס"ה גידיהם, כי, "כשם שאין פרצופותיהן דומין זה לזה, כך אין דעתן שוין זה לזה" (במ"ר פכ"א). ואינו דומה כלל תולדות יצחק לתולדות של אברהם. אף על פי שקלסתר צורתם החיצונה שוה.

וקא מפרש טעמא משום, כי "אברהם הוליד את יצחק". פירוש, כל תולדות אברהם לא היו להם שום מטרה אחרת זולת להוליד את יצחק. ויצחק היה גמר צורתו וגמר תיקונו, בסוד התחיה השלימה הכללית.

וכל זמן השלימות נחשב כלפי אברהם, מה שאין כן בערכו עצמו, כיון שיש לו כל רמ"ח איברים ושס"ה גידים שהוריש לו אביו ממחו, לפיכך מחויב גם כן לפרנס כל אחד ואחד ולגדלם כמעשה אביו. אבל כיון שדעתו ביותר שלימות לחזור להמציא פרנסת כל אחד ואחד במדה יותר מרווחת ומותאמת לפי הנפש הכללי שקיבל מאביו. לכן מחויב לחזור על אותם אכסניות ממש שהיה שם אביו ולאכול ולשתות ולהזדווג בכל אחת ואחת כמעשה אביו ממש. אבל (איוב יב יב) "וחך אוכל יטעם". וכיון שחך הבן משונה מחד האב לכן התבשילים והזיווגים גם כן משתנים.

ויש לדעת, ששלשה ימים סובבים את כל דרכי השי"ת ומטרתו השלימה, והם שלשה אבות העולם, אברהם יצחק יעקב - נפש רוח ונשמה. ודומה לאדם שטבע כולו בטיט ומתחילה מוציא ראשו לבד. וזה סוד, אברהם, ומציל את נפש, שה"ס, חלק אלקי ממעל בתכלית השלימות, נפש רוח נשמה חיה יחידה דנפש, שסוד היחידה שלו היה לידת יצחק, ועל כן יש ליצחק רשות לעייל ונפיק לתוך דמקוה יום שני בלא בר, ואז מת אברהם, ואת התרי"ג אברים שלו הוא מוריש ליצחק, בכללות נקודה אחת, כמו טפה היוצאת מן מח האב שמתקבץ מכל תרי"ג כחות של אביו, עד שמוכן להתפשט ולהתגדל כקומת אביו. ואז מוציא את הגוף שלו מגרון עד הטבור מתוך הטיט היון, ובזה קונה נפש רוח נשמה חיה יחידה שלימות, בחינת רוח השי"ת, בבחינת תוך דמקוה, באותו גוף הנקרא רבקה, והרוח המוצל נקרא יצחק. ויחידה דיצחק נקרא יעקב ורישא דעשו, שהוא סוד, השגת יום הראשון רישא דמקוה, שנקרא נשמה. אמנם תבין צורת היחידה דיצחק בכתוב, "ואחרי כן יצא אחיו", שמתחילה נתגלה האדמוני, כולו כאדרת שער נאדר ומתחזק להפיל הקדושה וכל זיו העטרה בכח מי שחבורה לה יחדיו. ובכל שאלה "שאינה יוכת שער" (ישעיה כד, יב), כי נהפך השער שממנו היה יכול להתחיל בנועם הוי" לחורבן ושבירה, ואד ממני עצמי, ונתקבצו כל האדים לאד-מוני וכל השערות לאדרת שער.

"ואחרי כן יצא אחיו". שה"ס יעקב, שכולו היה עקוב משערות עשו. ועכשיו ידו אוזנת בעקבו של עשו שלא יעקבהו עוד. ובאחיזה זו נתמלא כל הבית אורה. ורואה (בראשית לא יב) "כל העתדים העלים על הצאן עקדים נקדים וברדים". והאור בה מראה באצבע, שז"ס, יעקב משמש במרום ולא שום דרגא אחרת. וז"ס בחיר שבאבות, שה"ס, נשמה הכללית שממנו נמשך הכל. ועליו נאמר (מלאכי א ב ג) "ואהב את יעקב ואת עשו שנאתי", כי אהבת יעקב מלובש בשנאת עשו. וכה הולך זווגם תמיד, (ע"פ סוטה יג, ועוד במדרשים) וחושים בן דן חותך שם את ראשו הנופל למערת יעקב. ושמחה וששון ואורה ויקר ליהודים היתה.

וגם יצחק הוליד את יעקב כמו טפה ממח האב, נפש כללי מושלמת מזאת הבחינה, ובטפה זו נקבעה הסגולה להתרחב ולהתפשט בתרי"ג אברים, כמו אברהם ויצחק אביו, באשר שהולך בדרכיהם ממש באכילה ושתיה וזווג, אלא לפי דעתו, שהיא צורת הנשמה המלובשת בארבע אמהות, לאה זלפה רחל בלהה. ואז מוציא האדם הכללי את חלק גופו התחתון מטיט היון מטבור ולמטה ומוליד ס"ר נשמות ישראל שמשה רע"ה הוא פנימיותם בסוד, (שמות ב י) "מן

המים משיתהו".

אבל תבין, שתיקון הגוף נבחן במקוה, ותיקון האורות המתקנות את הכלים נבחנים בפרצוף א"ק, שכולל גם כן אותם שלשה ימים בכל"א ואומ"צ ומקוה"נ, וכיון שהוא מלוּבש לראש תוך סוף דמקוה, מתהפך הוא כלפי המקוה כחומר חותם, והכל"א הוא ראש באורות ובחינת נפש כלפי הגוף, וכל הכל"א נמצא ברשותו של אברהם, שז"ס (תהלים מב ט) "יומם יצוה ה' חסדו". ולכן בזמן אברהם ושרה לא נמשך שום אור לתיקון בעולם, זולת בכל"א. וכל דור אברהם ותולדותיו נמשכו לשם ממש. ולכן אף על גב שאברהם ושרה היא (הם) בחינת נפש, מכל מקום כלפי האדם הנטבע בטיט נקרא שהציל את הראש שלו מטיט היום.

ואומ"צ הוא בחינת גוף באורות התיקון, ובחינת רוח ותוך כלפי הגוף במקוה"ה. לכן בכל דורו של יצחק, כל המעשים של בני דורו הולכים בשליטת האומ"צ, שכל התיקונים משם נמשכים (ע"ד בני דורו של אברהם שתיקונים נמשכים בכל"א). ולכן כל רוחות ותיקונים שעשה יצחק הוא שהמשיכם לאומ"צ ממש (כמו שאברהם המשיכם ממש לכל"א), ולפיכך אמרנו שמשך את גופו מטיט היום.

ומקוה"נ היא בחינת רגלין באורות התיקונים, ובחינת נשמה כלפי הגוף במקוה. לכן בכל דורו של יעקב, וס"ר נשמות דאתפשטותא דמשה היה להמשיך כל נשמות ואורות דתיקון של בני ישראל למקוה"נ ממש, בסוד, (שמות כה כב) "ונועדתי לך שם וכו' מעל הכפרת מבין שני הכרבים". ששמה מקום הזווג לאולדה איבין בעלמא לקיומא דכל"א לעליונים ותחתונים כאחד.

לפיכך אמרנו שמשך את רגליו מטיט היום, ואז הוא חפשי ובעל תנועה בכל הזמנים, עבר, הוה ועתיד, כמו מקומות למוגבל בזמן.

ואל תטעה שבהמשכת ראשו היה חסר נצח הוד יסוד, שזה אי אפשר כלל לזכות לנפש רוח נשמה חיה יחידה שלימות בלי זכות לנצחיות, כי זמנים כמקומות יחשבו, אלא האור הוא בבחינת נפש, ונצח הוד יסוד של יצחק בבחינת רוח, ונצח הוד יסוד של יעקב בבחינת נשמה.

"ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה". ארבעים שנה הוא סוד ארבע דרגות ראש תוך סוף ואומ"צ, ובמחזה נעשו משולשים י ה"ו י"ה, יוד כולל רת"ס - בכל"א. הי כולל כל"א ואומ"צ באומ"צ - ויו כולל ב' גופים, ויוד קטנה באמצע גוף דמקוה, וגוף דא"ק ונקודה מצומצמת מתחת לחזה באמצע. (וזכור שדרגות יצחק מקובצים באומ"צ כמו דרגות אברהם בכל"א). וביוד שבתוך ב' ויין הנ"ל בא למקוה"נ, וקונה לו שם את רבקה ונעשה מרובע ב"ה מלאים, ובד' שבאומ"צ ומקוה"נ - במקוה"נ. (ונמצא סוד ארבעים שנותיו בהוי"ה דע"ב, רת"ס המקובץ בכל"א יו"ד, כל"א עם אומ"צ המקובץ באומ"צ ה"ס הי, תוך דמקוה עם תוך דא"ק המקובץ מתחת החזה ה"ס ויו, יי דמחזה וה' דמקוה"נ המזווגים במקוה"נ ה"ס הי, ויי דמחזה קטנה והולך אחורי אשה, שמתחילה ה' ואח"כ י', שכל האורות עם רבקה באו, כמ"ש "וישא עיניו וירא והנה גמלים באים".

"רבקה בת בתואל הארמי". נפש דרבקה הוא ריש של שמה, וריש זו לקחה מאביה שבמקוה"נ בתואל רמאה, שהוא עצם שאינו נהנה בעולם הזה משום מזונות, ולכן אינו נהנה, כי מזונות דנשמה ה"ס אמת, ועצם הזה כולו שקר ואין השקר מתפרנס מהאמת. וז"ס, (ע"י ע"ז כ"ט, לד:) שקיבת עולה מותרת, כי אין בה שום קדושה. וקיבה זו נקובה ונעשית בעצם בתואל רמאה, ועל כן, (שם) "כהן שדעתו יפה שורפה כשהיא חיה". פירוש, בשעה שהגוף עומד לתחיה, ידוע שכל הגוף נבנה לתחיה מעצם הזה החזק, שאינו נרקב בקבר כשאר עצמות המת. וז"ס, (ישעיה סו כד) "ויצאו וראו בפגרי וכו' ואשם לא תכבה". ועל כן אפשר לשרוף אותה והיא חיה, ועל אש הזה אין בו משום שבות, כי אינו יצר הרע, וכהן שדעתו יפה מצית האור בו ומגרי יצר

הרע בנפשיה (זהר תולדות הסולם אות נו) בלב בשר להוציא בשר בלבד, ונמצא ששורפה והיא חיה ודו"ק.

נשמתה של רבקה, ב"כה יהיה זרעך" וכו'. וזו לקחה כף מראש דמקוה, ה' מסוף דמקוה וזו נשמתה, ב' ה"ס רוח שלה המזווגם, ריש ב כה וזה צירוף ר' בכה וכ"ז יוצאת מן מילוא ה' לבד. "מפדן ארם". (עיי רש"י שם) "פדן לשון צמד בקר", ארם זה, הוא ארם נהרים כלי אחד וב' נהורין, כי אור דכל"א נתיישב שם בצירוף אור דמקוה"נ גופו.

"אחות לבן הארמי". פירוש, כל לובן שלו, קנה מרמאות בעלמא, שירש מבתואל רמאה, שמעצם זה נבנה גוף "לבן". כי גוף הראשון מכח בתואל רמאה נקרא "לוט" אח לשרה יולד, אשר שתי בנותיו אומות דעמון ומואב, וגוף שעומד לתחיה, נקרא, "לבן", אח לרבי'כה' יולד, אשר שתי בנותיו אומות דמשב"י ומשב"ד, לאה ורחל לו לאשה. ואש דחיה בסוד קיבת עולה, שיצחק ה"ס עולה תמימה אשר אין בו כל מום, אלא כדי להוציא בשר, הקנו לו אשה מן השמים ממש, שה"ס קיבתו, רבקה, אש חיה, (זהר תולדות הסולם אות נו) לב בשר להוציא בשר.

"ויעתר יצחק להוי' לנכח אשתו". מתחילה סבר שטוב ויפה לו לבטל ר' דרבקה עצם בתואל רמאי, (וה"ס לנוכח כמו להוכיח האמת) "כי עקרה היא". מלשון עיקר חסר מן הספר, "ויעתר". להוכיח עיקר שלה שיש באמת וצדק בה אבל, "ויעתר לו הוי'", כמו נחתר חתירה דר' דבתואל, וז"ס "לו", בשביל טובת יצחק נתהווה זאת כדי להוציא בשר דיעקב ועשו האמורים בפרשה ראשונה דמקוה. "ותהר רבקה אשתו", כמו (ישעיה לג יא) "תהרו חשש תלדו קש", (עובדיה א יח) "ובית עשו לקש".

"ויתרוצו הבנים בקרבה". מרוצצים זה את זה כמשענת קנה רצוף הבא בכפו.

"ותאמר אם כן למה זה אנכי". מה הבטחתי בכה שלי, אם הזרע שלי מרוצצים זה את זה. ואם כן אני הגרועה מכל משפחת בית אבי. "ותלך לדרוש את הוי'", שזה סוד, עליתה לראש שבמקוה, שזו כל מעלתה על כל הנשים שקדמו לה.

"ויאמר הוי' לה", מראש דמקוה. "שני גיים בבטנד", זה סוד, מראה דהסרת הערלה מעל גבי העטרה, שבסוד עטרת תפארת הזו היו נעשים שם שניהם לגאים. (זה בראש, וזה בחתוך ראש). וגאות זו היא זיו החכמה השופע על שניהם יחד דוקא. "ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ". (מראה דתוך שבמקוה) ששם, (כתובות יח: וש"נ) "הפה שאסר הוא הפה שהתיר". ונמצא ראש דעשו נתאמץ בכחו של יעקב. וז"ס, "ושני לאמים ממעיך יפרדו". אחד בתוך דמקוה ואחד בסוף דמקוה שנפרדו זה מעל זה. "ולאם מלאם יאמץ". מראה דכל"א התאמץ באורו על אומ"צ. "ורב יעבד צעיר". הוא מראה דמחזה, שבקיבה דחזה היה רישא דעשו עבד את יעקב הקטן. וכל זה קיבוץ אברים בהריון דבטן רבקה היה, עד שנמלאו ימיה ללדת.

"וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה", חסר א'. ורישא דעשו מום ויעקב תיו חיים. "ויצא הראשון אדמוני". אד מעוני. "כלו כאדרת שער". דהיינו, מהרציצות שרצף את יעקב נתקבץ לו אד מעוני, ובלבוש, שכל האדרת שלו הוא מוציא שערות. "ויקראו" האדירים שלו כולם. "שמו עשו". נשלם ונעלה.

"ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו", שבשביל אד הגדול וריבוי שערות דעשו לסיומא, נסתיים ונעשה עשו, שבעקבותיו אחז יד יעקב וכל אורו ופרשו. "ויקרא", הקב"ה, "שמו יעקב". "ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם", שזכה ליסוד יום הששי, לחמישים זכה במתנה מן השמים דרבקה, ועוד עשרה שנים שחתר לו חתירה ברבקה, ובו הוספה ליסוד. וז"ס "ששים שנה", ארבעים שנה שעבר להם ארבע מדרגות, ראש, תוך, סוף ואומ"צ. ואולי שבעים שנה או ששים, ויהיה קניית הבכורה מוקדם לברכה.

על התורה

"ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד", לצוד נפשות צדיקים באדרת שער שלו, "איש שדה".

"ויעקב איש תם", שלא חסר לו כלום, וכל מגמתו לשבת באוהלים של תורה, המוסמך בזה מראש דמקוה.

" ויאהב יצחק את עשו", היה דבוק בו מאד. "כי ציד בפיו", כי מאיים ומשערות שלו ניזון יצחק וזוכה לשלימות דאברהם הוליד את יצחק. "ורבקה אוהבת את יעקב", כי ראתה בו בשר קודש וזרע קדושים.

" ויזד יעקב נזיד", פירוש, שבמזיד ובזדון בישל העדשים, שאין להם פה כלל, בסוד, וקרבת אלקים לא אינה זולת בבעל אמונה, שזה שובר כל תוקפו של עשו לגמרי.

"ויבא עשו מן השדה", ממלחמתו עם סיחון מלך חשבון. "והוא עיף", לגמרי, כי ראה שאי אפשר עוד בשום אופן ליכבוש תחת ידו איים הרחוקים המפוזרים לכל קצווי ארץ.

"ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא", כבהמה ממש, אף על גב, (חולין ה:) שערום בדעת שם עצמו לבהמה. "מן האדם האדם הזה", הן באור והן בכלי. "כי עיף אנכי", ביאוש שלא מדעת. "על כן קרא" עשו עצמו את "שמו אדום".

"ויאמר יעקב מכרה כיום את בכרתך לי", בודאי ובברור שתהיה לעולם בטל וטפל לי, כמו היום הזה. "ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות", כי היה בתכלית היאוש האמיתי. "ולמה זה לי בכרה".

"ויאמר יעקב השבעה לי כיום", כי חשד בו שמא איזה פעם יתגבר עליו ויחזור בו. "וישבע לו", בכל כחו. "וימכר את בכרתו ליעקב", בנזיד עדשים. "ויעקב נתן לעשו", תמיד זמן ארוך. "לחם ונזיד עדשים", "לחם" בסוד, אנכי. "ונזיד עדשים", הזיד בזדון גדול להזיקו לסרסו עולמית, בכח לא יהיה לך, ושקר בי לא תענה. "ויאכל וישת" כנ"ל. "ויקם" שהיה לו באמת תקומה, אז "וילך", על כח שבנזיד המגיע לרגליו. ובזה "ויבז עשו את הבכרה", שכיון שהלך כל הליכותיו בכח עדשים, ראו הכל שהולך ומבזה את עצמו עולמית, אלא נכנע ואתכפיא תחת מזונות יעקב ושליטתו.

וכיון שנודע והרגיש יצחק, מה שעשה בנו הגדול בנעוריו, דהיינו, שהלך וביזה מאד הבכורה, אז "ויהי רעב בארץ". מחמת כאבו של עשו הנוגע ליצחק, בסוד (שה"ש ב יא) "יונתי בחגוי הסלע" וכו'. "מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם", כי שם לא היה זמן השלימות, מה שאין כן עכשיו.

"וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה". נקרא אבימלך, מפני גאות לבו על מלכו של עולם, כי שורשו מאומ"צ שואב, ומדינתו פלשתים, פול שטים, שמתחילה גורר לחכמה ובינה, ובזה מפיל החסדים. ואחר כך בחוסר החסדים, מפיל לחכמה ובינה, ונשאר קרח מכאן ומכאן, ובשביל שמגרר גרר, נקרא גרר.

"וירא אליו הוי"ו", בגרר בחכמה ובינה. "ויאמר אל תרד מצרימה", בסיתום תחת הראש במצר הגרון, שמן אומ"צ עד מקוה"נ ומקוה"נ עצמו ה"ס שכם. "שכן בארץ אשר אומר אליך", בממשלת אבימלך.

"גור בארץ הזאת", בז"ת. "ואהיה עמך", ולא אנהג עמך כמו עם אברהם. "והקימתי וכו' עקב אשר שמע אברהם בקול"י וכו'. אומ"צ ראש ועד מקוה"נ גרון, ומקוה"נ שכם, ולמטה שבעה אומות.

"וישאלו אנשי המקום לאשתו", כמצחק בו. "ויאמר אחתי היא", מאומ"צ. "כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני", אמר בלבו כן. "אנשי המקום על רבקה", יקצצו בנטיעות ויעזבו אותו

על התורה

לחלוטין. "כי טובת מראה היא", ויש לה המשכה גדולה.

"ויהי כי ארכו לו שם הימים וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון". סוד החלל אחר דיוד נהיר ונקיב בתרין נקרא חלון, צמצום חכמה ובינה עושה חסרון בחסדים וכשממלאים החסדים נשאר נקב דחכמה ובינה ובעד החלון הזה. "וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו", שהיה מחפש חסדים מיסודות התחתונים, ובאמת לא היתה נוקבא, אלא שרפה כשהיא חיה, אבל אבימלך לא הבין.

"ויקרא אבימלך וכו' ואיך אמרת אחתי היא ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פן אמות עליה", ואמרתי אחותי היא כלפי יראתי מאנשי המקום, אבל להוציא בשר אני צריך ורבקה היא אשתי.

"ויאמר אבימלך מה זאת עשית לנו כמעט שכב אחד העם את אשתך", לסברתו שהיא נקבה במוחלט.

"ויצו אבימלך וכו' הנוגע באיש הזה ובאשתו מות יומת", ועכשיו נקרא מלך ממש. וז"ס (פסחים קי:) מלך פורץ גדר.

"ויזרע יצחק בארץ ההיא", (כפול) בפול שתים, כי הוא לא נהנה מחסדים אחרונים שהם מתנות דבני הפילגשים. "וימצא בשנה ההיא", בשנינות דאבימלך ועמו שיראו מאלקים לפגוע וכו'. "מאה שערים". ה"ס נ' שערי בינה וגם היה ראשונות דעתיק המצטרפין למאה שערים. "ויברכהו ה'".

"ויגדל האיש וילך הלוך וגדל וכו' ויקנאו אותו פלשתים וכל הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם סתמום פלשתים וימלאום עפר". פירוש, מתוך עין הרע שלהם ראו בגדולתו הנפלאה עד בלי גבול, וממילא כל טוב בית אביו ובארות שלו בטלו בעיניהם כמו עפר ממש.

ובזה אמר, "אבימלך אל יצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד". ומה תוכל להנות עוד מאתנו, כי כל הרוחה הגדולה שראה אברהם בארצנו כנמלה קטנה בעיניך, שהכל מודים, (ב"ר פס"ד ז) "זבל פרדותיו" - דפרודא של יצחק - "ולא כספו וזהבו של אבימלך".

"וילך משם יצחק", זמן רב לאחר מכן. "ויחן בנחל גרר", לנחול בחזרה מיטב ארץ גרר. "וישב שם", קבע ישיבתו.

"וישב יצחק ויחפר את בארת המים וכו' ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו", פירוש, התעצם בבארות, לחדש אותם ממש כבימי אביו.

"ויחפרו עבדי יצחק בנחל", פירוש, מיד לאחר עזיבתו את גרר, חפר ומצא באר מים חיים, אבל לא יכול להנות ממנה בשום אופן מחמת.

"ויריבו רעי גרר עם רעי יצחק", כי רצו בגאותם לבטל חשיבות ויקר של רואי יצחק בהדר גדלותו, כמו שמרים המתערבים ומגביהים את עצמם ואינם שקטים לגמרי. "לאמר לנו המים, ויקרא שם הבאר", פירוש, כל הדרך עד הנחל. "עשק כי התעשקו עמו", פירוש, שעשקו ממנו זמן גדול בבטלה.

"ויחפרו באר אחרת", פירוש, בבחינה אחרת דומה לארץ שעירה. "ויריבו גם עליה", כי יראו מאד שלא יחריב כל ארצם לגמרי. והבן. "ויקרא שמה שטנה", בסוד (זכריה יג ב) "יגער ה' בך השטן ויגער ה' בך הבחר בירושלם", לשם חדש, אשר פי הוי' יקבנו ומן השמים עכבוהו, כדי שתחזור ירושלים להבנות. על כן קרא שמה שטנה מלשון שטן.

"ויעתק משם", כל עזיבה דעבודת ג"ר נקרא העתק. "ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה", שהם בארות אביו. "ויקרא שמה רחבות ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ", פירוש, מעיקרא לא הבין כלל לשון חכמים שיהיו מדברים בלשונו. ועכשיו שהבין שכולם מדברים

על התורה

בלשונו ממש, אז הבין כל הרחבה שירחיב ה' לו וכו'.

"ויעל משם באר שבע", פירוש, לאחר שהכיר דרך הרחבתו ופו"ר שלו האמיתית, אז בחר לו באר שבע, בבחינת עליה, וגם זה לא נראה בעיני ה'.

"וירא אליו ה' בלילה ההוא", פירוש שנטלו ממנו מחמת זה הארותיו. "ויאמר אנכי אלקי אברהם אביך אל תירא", מחשכת לילה שאתה מרגיש בשביל ודרך אברהם עבדי. "כי אתך אנכי", אני חפץ דוקא להיות גם אתך, כמ"ש (בראשית כא יב) "ביצחק יקרא לך זרע". "וברכתיך", כל הברכות עליך דוקא יחולו, ואז "והרביתי את זרעך בעבור אברהם עבדי", אבל תהיה דבוק גם בדרגתך עצמך.

"ויבן שם מזבח", מי זבח ומי גרם. דהיינו, נטיתו לגמרי לימין. "ויקרא בשם הוי' ויט שם אהלו", פירוש, בעת קריאתו ביהיה והוה שמה נטה עיקר אהלו כמ"ש לו, "כי אתך אנכי". "ויכרו שם עבדי יצחק באר", כמפורש למטה. אשר, "ואבימלך הלך אליו מגרר ואחזת מרעהו", שה"ס, אחד אחוז מרע ה' ו', כמו (שופטים יד יא) למד מרעים דשמשון לקדש השם בכל מרעים ואיי הים. "ופיכל שר צבאו", ז"ס באר החדש שכרו עבדי יצחק. דהיינו, אחזת מרעהו יחד עם פיכל שר צבאו והבן.

"ויאמר אליהם יצחק", למלך גרר ופיכל. "מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי", בשטנה ובעשק. "ותשלחוני מאתכם", בעה"ר דזבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך.

"ויאמרו ראו ראינו", על ידי השליחה ועל ידי עסק ושטנה. "כי היה הוי' ", שכל מעשי הוי' בעבר והוה, הכל "עמך".

"ונאמר תהי נא אלה בינותינו", אחוזת מרעהו יחד עם פיכל. "בינינו", כולנו. "ובינך ונכרתה ברית עמך", להיות דבוק רק עמך בכל אשר נפנה.

"אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך וכאשר עשינו עמך רק טוב", כי בשליחה ובעשק ושטנה, לא היה לך מזה רעה כלל, אלא כדי שתדע מכאן והלאה באר היטב שלא תעשה עמנו רעה, אלא רק טוב. "ונשלחך בשלום", שליחתנו היא רק לשלם כיום הזה. כי "אתה עתה", ולא יצויר זה בלי שליחה. "ברוך הוי' ", ממש מכל הצדדים. "ויעש להם משתה וכו'".

"ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על אדות הבאר אשר חפרו", הוא באר החדש המובא לעיל. "ויאמרו לו מצאנו מים", דהיינו, על כריית ברית דאבימלך וכו'.

"ויקרא אותה שבעה", דהיינו, זי"ן שלימות, שכמוה עוד לא נהיתה עד היום הזה.

"על כן שם העיר באר שבע עד הים הזה", פירוש, עד היום הזה לא היה שום גמר לשבועה שעל הבאר.

"ויהי עשו בן ארבעים שנה", שאז באים למקוה"נ. "ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי", כי חות דרגא זעיר אנפאה, שהיא באמת אני המאנה לעובדי ה'. "ואת בשמת בת אילון החתי", כי לְבָן־הַבַּא מַחַת הַשׁוּטָה קרא אלקים, המביא לו מכל אבקת רוכל ומכל הרי בשמים.

"ותהיין מרת רוח", שסבל עוד יותר כל הרחבתו הנ"ל, מחמת בארי החתי, שביאר מצוות של מעשר קש ותבן לעשו הרשע, ומחמת אלון החתי שהוסיף לו עוד בשמים ונייחא דרוחא וד"ל. "ליצחק ולרבקה", יהודי בארי אל יצחק, ובשמי אלון אל רבקה.

"ויהי כי זקן יצחק", במקוה"נ עוד היה המעשה. "ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדול ויאמר אליו בני ויאמר הנני ויאמר הנה נא זקנתי", שרכשתי לי כל חכמה. ומכל מקום, "לא ידעתי יום מותי", באיזה יום תהיה מיתתי. "ועתה", נראה לי לעשות גמר להתנהג

על התורה

בזה עד יום מותי. לכן "שא נא כליך תליך וקשתך", כלי, ה"ס עיר. תליך, הוא ענין מגדל, כיון שמוכרח לעשות ספק טרם שיעשה ודאי מגדל נקרא תליא. וקשתך, ה"ס וראשו דעשו שמגיעו בקשת רוח מאד. וז"ס (עיי' חגיגה טו.) אסור להסתכל בקשת, זולת בהרחבה. "וצא השדה", נוקבא דשדי. "וצודה לי ציד", הנמלט בראש הקשת. "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי", בתוך דמקוה. "והביאה לי", לפה במקוה"נ. "ואכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות".

"ורבקה שמעת בדבר יצחק", כי היא מיד נולדה לדבר זה. "אל עשו בנו". "וילך עשו השדה", ממקוה"נ ולמטה. "לצוד ציד", בכח חרבו וקשתו. "להביא", מגזל דאומ"צ וכן באמת עשה אחר כך כמבואר.

"ורבקה", ראש בכה יהיה. "אמרה", כל ברכותיה. "אל יעקב בנה", בשביל יעקב כי אהבה אותו. "לאמר וכו' לך נא אל הצאן", כל"א ואומ"צ. "וקח לי משם שני גדיי עזים", המגידים בעלטה. "טובים", בעזה"י. "ואעשה אתם מטעמים לאביך", יצחק דוקא. "כאשר אהב", מעודו בתוך דמקוה. וכו'.

"בעבר אשר יברכך לפני מותו", לפנים יפות וארוכות קבועות ונקבעות עד יום מותו בלי לשנות.

"ויאמר וכו' איש שער", קולע אל השערה על כל פנים והגם שיחטיא. "ואנכי איש חלק", מיום לידתי במח אבי בראש דמקוה ועד היום הזה, לא ידעתי את השעיר לא חי ולא שחוט.

"אולי ימשני אבי", ולא ימצא בי זולת תמימות. "והייתי בעיניו כמתעתע", כמו מחטיא את המטרה. "והבאתי עלי קללה", נמרצת מאד בשעה כזאת שנתעורר לברך איש שער.

"ותאמר לו אמו עלי קללתך בני", אם ימצא איזה קללה בך, יהיה זה מצידי, שאני בת בתואל ארמי. "אך שמע בקלי". קול יעקב ואור תורה הערב לחיך. "ולך קח לי". ואם אתה לא תלך אין אחר.

"וילך וכו' בגדי עשו בנה הגדול החמדת", שבאומ"צ. "אשר אתה בבית", בפנימיותה וברשותה בלי מעשה כלל. "ותלבש וכו' ואת ערת גדיי העזים הלבשה על ידיו", פירוש, שעירות היו, כל"א ואומ"צ בחיצוניותם, כל"א בנפילה דשם, ואומ"צ בחשכה דאחימן ובחשכה דמתחת לחזה, וזה היה לידיו ידי עשו. "ועל חלקת צואריו", הוא עור כל"א באזהרה דעמידה מאיתמר. "ותתן את המטעמים", המתקות ואור חוזר. "ואת הלחם", לעמידה דאיתמר. וכו' וכו'.

"ויאמר יצחק אל בנו מה זה מהרת למצא", זה היה תחילת משישה, כי העתיקו מבדיקה של בתואל רמאה, ולקח את עיניו לעורות גדיי עזים. "ויאמר כי הקרה", מלשון קרירות, שבכל"א ואומ"צ. "הוי' אלקיך לפני וכו' וכו' ויגש יעקב אל יצחק", אחר המעשה למטה ממקוה"נ. "וימשהו ויאמר הקל קול יעקב", שאיני מוצא בו גיזה זולת חלב. ודע שכל החילוק בין גיזה לחלב, כי בחלב לא נמצא שום חילוק בין ריבוי הפרצופין דצאן. והריבוי שלהם לריבוי חלב הוא עומד, ובכלל אחד. מה שאין כן בגיזת השער יש ודאי חילוק בפרטיותיהם, בין פרצוף לפרצוף: בנקיות, בצבעים ובשרטוטים. "והידים ידי עשו", כי ודאי הקרה ה' שערות בשני הגדיים כנ"ל. וצריך להמתקה והמתיקם. "ולא הכירו", לא במשום שאחר מקוה"נ, שלא היה שום חטא במטרה המדומה במקוה"נ. שז"ס, בגדי החמודות אשר לבנה מבתואל רמאה, ולא בחוסר שער להמתקה מחמת העורות. "ויברכהו".

"ויאמר אתה זה בני עשו", פירוש, לאחר מעשה הנ"ל למטה ממקוה"נ אז יישב את עצמו ושאל אותו.

"ויאמר אני", כי נבדק משערות בתואל רמאה ונשאר באומ"צ השלם. "ויאמר הגשה לי

על התורה

ואכלה מציד בני וכו' ויגש לו", כל"א מטובל באומ"צ השלם. "ויאכל", את כל בני עולה מסביב. "ויבא לו יין וישת". דהיינו, פרי הגפן משלושת השריגים. "ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי בני", פירוש, שיעורר לו הנשיקין דראש דמקוה. "ויגש וישק לו", מריח ראש דמקוה. "וירח את ריח בגדיו", אורות דאומ"צ. "ויברכהו", שבזה נמצא שכל אורות ראש דמקוה יחולו על ראש יעקב בשלימות גמורה. "ויאמר ראה", שנפקחו עיניו לטובה. מחמת "ריח בני כריח השדה", שדי ושדה דראש דמקוה. "אשר ברכו הוי", לכן המשיך לו משם ברכותיו.

אשר, "ויתן לך", ולא לעשו הקולע אל השעיר. "מטל השמים", שהשמים דתוך מעידים על הראש דמקוה אשר טל ה' חלב השמים הוא. "ומשמני הארץ", הוא בחינת יסוד. "ורב דגן", מאויביו. "ותירש", הוא האור של ראש המאיר על סור ראש דעשו.

לכן "יעבדוך עמים", מבחינת סור ראש. "וישתחו לך לאמים", כי אינך יתום ושתוקי, ואמך מפורסמת בשלימותך לאם. "הוה גביר לאחיך", כבראש דמקוה ממש. "וישתחו לך בני אמך", שאין מיוחס כמותך. "ארריך ארור", זה מובן עכשיו ממקוה"נ ולמטה. "ומברכיך ברוך", בלי ספק כמו שהובטח מראש.

"ויהי כאשר כלה יצחק לברך את יעקב", שהוחלט לו בברכותיו. "ויהי אך יצא יעקב", בגמר קביעות ברכותיו. "ועשו אחיו בא מצידו", שהראה בחינת חרטה על כל קביעות ברכות רב-כה ויעקב, והביא אתו הצדק שודאי בתואל רמאה הוא, וכו' וכו'.

"ויאמר לו יצחק אביו מי אתה", באיזה טענה אתה בא עלי שאתחרט על שבועתי וברכתי. "ויאמר אני בנך בכרך עשו", ואיך תשיב פני והכל על ראשי וברכתי עומד.

"ויחרד יצחק חרדה" וכו', פירוש, שמחמת ביאתו אליו נפתח פתחו של גיהנם, וכל קליפת היבوسی, מה שלא שמע מעודו עד היום.

"ויאמר מי איפה וכו' גם ברוך יהיה", פירוש, שבקש וחפש אותו מאד להשקיט את רוחו בחבורת יעקב מגיהנם של עשו.

"כשמע עשו את דברי אביו", משמועת היבوسی. "ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד", פירוש, בקינות וסיגופים ושפיכת דם, עד אין שיעור, כדי להפיס דעת אביו כבתחילה.

"ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכורתי לקח", ונמצא לו טלה החלב ושמן על ראש דמקוה. "והנה עתה לקח ברכתי", ואיך אוחז החבל בשני ראשים וממ"נ, כי מה נמצא בכל המקוה בלעדו.

"ויען יצחק וכו' הן גביר שמתיו לך" וכו', כ"ז כבר יורש מעצמו מראש דמקוה, ואין שום חידוש עם כחך החדש ומאי דהוי הוי.

"ויאמר עשו הברכה אחת היא לך אבי", רמז לו שבלעדו אין כל הברכה אחת מיוחדת לשמו של יצחק.

"ויען וכו' משמני הארץ יהיה מושבך", מברכה דראש ואין לעבור. "ומטל השמים מעל", על ידי אחיך יעקב. "ועל חרבך תחיה", פירוש, שיהיה בך בחינת חרב. דהיינו, מה להחריב, כל כך יהיה נמשך חיותך, כדי, "ואת אחיך תעבד". להאיר לו אור תורה על פי סור ראש. דגן ותירש. "והיה כאשר תריד", לגמרי. "ופרקת עלו מעל צוארך", שמשם והלאה יהיה נודע כחי בכל גויי הארץ אבל לא מקודם כלל.

על התורה

"וישטם עשו את יעקב על הברכה", שנעשה לו לשטן כברכות אביו, ועל חרבך תחיה. "ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אביו" וכו'. שרצה דוקא שגם יעקב לא ישמח את אביו. ואז יוכל להתגבר בקשתו.

ויש להקשות, כי לפי הנ"ל היה צריך להקדים לקיחת הברכה בתורה טרם קניית הבכורה. ואף-על-גב, שיש לומר (פסחים ו:), זהו נשא הסולם אות קצג) "אין מוקדם ומאוחר בתורה". מכל מקום דוחק הוא.

לכן נראה לי דענין "ויבא עשו מן השדה והוא עיף", בכל"א נאמר, כי שם הוא מוכה מכה של מיתה כנודע. ושם נאמר באמת "ויזד יעקב נזיד", כי לא היה אונס ליעקב כל הגבול שבכל"א, אלא במזיד ברעותא עילאה. ושם אמר עשו "הלעיטני נא" וכו'. ומשם עד אומ"צ נאמר על עשו "ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה". אכל ושתה בהלעטה בכל"א. ויקם באומ"צ. וילך מאומ"צ ולמטה. ושם ביזה מאד הבכורה שלו כנודע.

"ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדול", שדבריו הגיעו לרבקה, כי בלבב בשטנו וצעקתו את עבודתו של יעקב וברכת רבקה לא יוכלו להתקיים. וכו'.

"ועתה בני שמע בקולי", קול יעקב ותורה אור. "וקום ברח לך", בתקומה תברח. "אל לבן אחי חרנה", הגם שיהיה בשכנות לבן חרון אף, מכל מקום, יפה לך מסתימת תיו מות דעשו אחיך. ואע"ג שבתקומה מציאותך, אבל לא תשמע כלל את קולי מחמת צעקתו של עשו כנ"ל.

"וישבת עמו ימים אחדים", בי ימים ב' אחד, מקו"ה וכל"א. "עד אשר תשוב חמת אחיך".

"ושכח אשר עשית לו", ישכח שאתה גרמת לו מכה של פי שנים. "ושלחתי", ברכתי. "ולקחתוך משם", בחזרה לבאר שבע. "למה אשכל גם שניכם יום אחד", במצב של יום אחד הנמצא כאן בבאר שבע, אז תאבדו יחד.

"ותאמר וכו' קצתי בחיי מפני בנות חת", שהם טומטומים בלי נוקבא, אלא לחות דרגא לבד. וכו'.

ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו וכו' קום לך פדנה ארם וכו' וקל שדי יברך אתך ויפרך וכו' לרשתך את ארץ מגריך". ה"ס נקודת ציון, (ע"י זהר וישב הסולם אות כ) "מגור מסביב". אשר אחוריים שלה נמצאה בבית בתואל רמאה.

"וירא עשו כי רעות בנות כנען וכו' ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה", ידוע שיש שתי תווין מכל מראש. תיו - חיים, בבחינת דגן ועטרה. ותיו - מות, בחינת סור ראש דערל. ומבין שניהם נגלה פה אור לעתידות, שז"ס, תפארת ת"ת פאר. וכ"ז ה"ס טפה של יעקב ועשו, במח יצחק, וכאן יש ליעקב הבכורה והברכה, ואין לעשו אלא שעבוד ליעקב, לפה האור שלו, המגולה בהסרת ראש הערל.

אמנם כל כחו של יעקב היה מצומצם שם בבחינת פה אור, והוא הפה שאסר (ידיו) ידיו של עשו. וכיון שבתוך דמקוה נתהפך הענין, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, אז התגבר עשו מאד בהתר ידיו וננער קשתו; ולא עוד אלא שנטל הבכורה בבחינת (מגילה ו:): "לא יגעתי ומצאתי". (איוב כז יז) "יכין רשע וילבש צדיק".

וז"ע, "ויצא הראשון אדמוני", עד מוני. עד כל"א בבחינה א', יינה של חכמה. "כולו כאדרת שער". שעד שם היה מתקבץ כל הפריקות של עשו הרשע, שריצץ לאחיו התם מעודם ללבוש א', בסוד אדיר ואדרת משערות עשו דוקא. והוא הלביש את כל אורות דראש בבחינת התכלית וסוף מעשה. וכל עבודת התם באהלים לא היה אז, כי אם לשימושא דעשו. "איש ידע ציד". וממילא היה גוזל מיעקב, הבכורה מכל מראש, וגם הברכה מכל מראש.

"ויגדלו הנערים", יעקב לא עזב תמימותו, דא"ס ופה אורו. וז"ע, "איש תם ישב אהלים", ועשו נשאר בתכליתו בגדי החמודות, שנעשה לו מאדרת שער כנ"ל.

על התורה

ובבואם דרך הימים והשנים, נמצא תמונה אחת שיעקב אוחז בעקב עשו ויונק ממנו כל הונו ורכושו בעקיבה ועקיפין.

מתחילה לקח בכורתו בכל"א. ואחר-כך במקוה"נ לקח ברכתו, והציגו ככלי ריקן בתיו - מות שלו.

אמנם שם שטם אותו עשו, ולא נתן כלום, להיות איזה יניקה הימנו ליעקב, עד שראתה רבקה שקרוב שימותו שניהם, הן התיו חיים והן התיו מות, כי כל פיאור חלף ונאבד.

לכן התישב יצחק על יד באר (שבעה) שבע שלו ושלה את יעקב פדנה ארם ויברך אותו בהחלט שם בברכת אברהם בפריה ורביה ובקהל עמים הנמצאים בבית בתואל ארמי כנודע.

שמש ולבנה - עשו ויעקב

"קרא לשמש ויזרח אור ראה והתקין צורת הלבנה" (טוא"ח סימן רפא). ללמדך שיעקר ומקורו של האור הוא בשמש, אכן תוקף חומו גדול מאד והיה שורף העולם בחומו הגדול, על כן הותקן לו נרתיק שנקרא לבנה. (וה"ס יום השישי והבן).

נמרוד החל ועשו כלה

ויש לדעת כי, (עיי' בראשית י, ח - ט) נמרוד החל להיות גבור ציד לפני הוי'. דהיינו, 'אור כשדים', 'כבשן האש', או 'כבשונו של עולם'. ועל כן הפיל את אברהם אבינו לאור כשדים, והשי"ת הוציאו משם במעשה שהיה במקוה"נ בשעה דל"ה ול"שעוד, דע"כ כתוב, "... גבור ציד לפני הוי' ". וע"ד שאמרו חז"ל, (ב"ר פט"ו, עיי' זהר בראשית הסולם אות תלא) "כקרני חגבים היו ועקרון הקדוש ברוך הוא ושתלן" וכו'. דהיינו, בבטן רבקה אשת יצחק. (בראשית כה כה) "ויצא הראשון וכו' כלו כאדרת שער". דהיינו, שאותו הרשעות שנמרוד החל, נגמר כל צרכו בעשו.

וזה אמרו "כלו כאדרת שער". שנתאדר בשערותיו סביב סביב, (בסוד פסול תכלת דתכלי ושצי ושצי לכולא) "ויקראו שמו עשו". מלשון עשה וסוף דבר. "ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו". כלומר, שעשו הרשע גרם את לידתו ויציאתו לאויר העולם. (בסוד היוד דאשפיל עשו לעקבוי נטליה יעקב לרישיה) "ויקרא שמו יעקב". באופן שנמרוד ואברהם היו דוגמת עשו ויעקב, אלא נמרוד ואברהם היה רק בבחינת התחלה, וע"כ ברח הימנו. מה שאין כן עשו ויעקב היה בבחינת גמר הדבר, אכן נקשרו זה בזה.

וז"ס, "בשעה שהיתה עוברת על בתי עכו"ם עשו מפרכס לצאת" (ב"ר פס"ג ה) ולכפור בהשי"ת ובאחדותו, ע"כ כשהגיעה ועברה על בתי כנסיות ובתי מדרשות יעקב מפרכס לצאת, ולגלות אורותיו של הקב"ה. וז"ס, "ויתרצו הבנים בקרבה". כלומר, מה שתיקן יעקב קלקל עשו, ומה שקלקל עשו תיקן יעקב, והיה חוזר חלילה לבלי קץ

ולפיכך אמרה, "אם כן למה זה אנכי". כלומר, אנכי של יעקב, מאי אהניא לי, הרי עשו מקלקל אותו, עד שאמר לה השי"ת, "שני גוים בבטנד". כלומר, כסבורה את שעשו אין לו זכות קיום כלל, ורק יעקב בלבדו שאת אוהבת אותו, וע"כ את רואה קלקולו של עשו מתגלגל והולך לבלי תיקון, ואת מפחדת.

אבל גם לעשו זכות, קיום משום, "ורב יעבד צעיר". דהיינו כנ"ל, שעשו גורם ללידת יעקב, כי לולא אחז בעקבו לא היה יעקב יכול לצאת ולהגלות בעולם.

ולפיכך בהכרח, "ולאם מלאם יאמץ". שזה נבנה מחורבותיו של זה, וחוזר חלילה, עד שמספיק לגלות כל שלימותו של יעקב.

וז"ס, "אומות העולם" (פסק"ר פט"ו, ילק"ש שמות פי"ב קצ), היינו עשו, "מונין לחמה". היולי דעבידתא. "וישראל", היינו יעקב, "מונין ללבנה". דהיינו, הצורה היוצאת ומאירה מפגישת החמה בה. כמ"ש, "קרא לשמש ויזרח אור". כי קרא בחיל חרושת הגוים, והזריח אור החמה המקורי, שה"ס, אחי דרדל"א הקודם לפניו, ואחר כך שראה זאת, "התקין צורת הלבנה", דהיינו, צורה חשוכה מלכות דבינה, שיתכן לומר, בחמה קמתי בלבנה, ואאב"ח בלבנה, הרי אור החמה אור לי, בס"ה (בראשית א ה) "ויקרא אלקים לאור יום". כי המאור הגדול משמש שם.

ויאהב יצחק את עשו

"ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו" (בראשית כה כח). כי ציד, הידוע היה שורה בדיוק מפיו, בסוד אז "יוחן רשע", בהתנשא מי כמוני אני יועץ וכו'. "ורבקה אהבת את יעקב". להיותו איש חלק, וזה שתקן יעקב בקנייתו, (עיינו זהר תולדות הסולם אות קלא) כי לעשו היתה לו מלחמה כבדה עם נמרוד, כי אחר מיתת אברהם, רצה נמרוד להרגו, ובהתגברותו עליו התעייף עד למות, וזה שאמר, "הנה אנכי הולך למות". דהיינו, שראה שאבדת שער שלו משלחת והולך לאבוד, אשר על כן, ראה שכל חייו וקיומו, תלוי בכחו של יעקב. וזה שאמר, "הלעיטני נא מן האדם". כי התחכם יעקב, בסוד, נזיד עדשים, ששכל שמאל קודם לימין, (מיכה ז ח) "כי נפלתי קמתי". ואחר כך, "כי אשב בחשך". והחשך הזה נתן לעשו, בסוד, "האדם האדם". שהוא מסך על גב מסך, ובאכילה זו, "ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה". כי לא נחבא לברוח כמקדם, אלא הגיד לו, ויצא מחפצו, ועל זה נשבע לו ברור כיום.

אחר כך, "כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות". מטעם, "האדם האדם" הנ"ל. ואמר לעשו, שיצוד לו ציד, לברך אותו, אבל רבקה הזמינה שני גדיי עזים, דהיינו, כחות של כל עובדי אלילים, ועורותם הלבישה על ידיו, ועל חלקת צואריו, (של יעקב) אשר מחמת זה התישבו כל ברכות המובטחות לאבות יפה יפה.

אבל בשעת מעשה, סבר יצחק שמברך את עשיו, כי אמר לו, "אנכי עשו בכרך". דהיינו, מכבר ומאז, מכל מקום הכיר בקולו שהוא נמוך וחלש, ואין בו כל התרגשות ממשית, אבל הציד, המאכלים והיין, היו ממש כתבשילי עשו, וגם הריח בו ריח שדה אשר ברכו הוי'.

אבל פגם נשאר מהטעות והרצון הקדום לברך את עשו, כי עשו באמת בא מיד אחר הזווג הזה, והוא תבע בכח אדרת שער שלו בחזקה, אשר, "יקם אבי ויאכל מציד בנו". כי לו הבכורה, ועתה לא הריח אותו הריח של גן עדן כבתחילה, ואז, "ויחרד יצחק חרדה גדלה וכו'. ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מכל בטרם תבוא". דהיינו, שאז היה רק קול חלש בתכלית החולשה, וטעם התבשיל יפה בתכלית, ומה אתה רוצה להחרידני חנם, אבל, ויצעק עשו ויבך.

וזה הטעם שכאן התברר קניית הבכורה כל צרכו, והבן. כי בזמן שאמר לו "מי אתה". היה סבור ומסופק גם בנזיד שהזיד יעקב לעשו, כי היה מייחס הכל לקולות של עשו, אבל עתה התברר, "ויעקבני זה פעמים את ברכת לקח". אז בנתנו לי "האדם האדם". הלז, ואם כן למה עבר על שבועתו, לצוד ציד בשדה. אבל יצחק אמר, "הן גביר שמתיו לך וכו', ולכה אפוא מה אעשה בני".

אלא נחמו, אבל, "והיה כאשר תריד ופרקת עלו". דהיינו, אם יקרה מקרה שיעקב יצא עוד השדה, תוכל להפך הסדר, כמו שהיה בתחילה.

אבל השם יודע האמת, שיעקב לא יצא השדה, ולא לחם בחרבו, תליו וקשתו, אלא אמו הלבישה אותו בגדי בנה הגדול החמודות, ומכיון שכן סבר שהידים ידי עשו, אבל הכל היה בכח הקדושה עצמה, מנה ובה, בסוד, (ישעיה סג ג) "פורה דרכתי לבדי ומעמים אין איש אתי". ורק אני ציירתי צורת העמים עובדי אלילים אלו, כדי לדרוך אותם באפי ובחמתי, להכנת יין המשומר מששת ימי בראשית לקדושה ואבדלתא, להחזיר מאור עיני אותו זקן שכהו מראות, מטעם נזיד העדשים, האדם האדם, חשך על חשך שאכל עשו הרשע בעת שביזה בכורותו ומכרה ליעקב.

ויצא

"ויצא יעקב מבאר שבע", מבחינת יום א' ודרגת יצחק הכולל כל הימים כיום אחד. "וילך חרנה", שה"ס, חלק קטן והגרוע מכל ימיו של יצחק ששם חרון אף ממש. "ויפגע במקום", הרגיש חלל פנוי. "וילך שם", בכח, שרצה להמתיקו. "כי בא השמש", דאידיכי יומא ונקי גברא. כאומר, (פסחים כב: ש"ג) "יצא פלוני נקי מנכסיו". "ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו". עצה אחרונה שלו היתה כי לקח את האבן הגדולה הכבדה, והשוה אותה לראש דמקוה, והמתקה אחרת לא היתה לו. "וישכב במקום ההוא", פירוש, שעד כאן לא שכב, שע"כ לא היה לו פ"ד שנה, אלא פ' אור בחבורת יצחק אביו, ולכן לא ראה קרי. "וישכב" נוטריקון יש כ"ף ב"ת אותיות, דהיינו, ב' תווין דתם ורשע ממש.

"ויחלם", נבואה בשעת קטנות היא דמיונית בלי שכל, לכן נקרא חלום, שחושים בעצמם מאליהם מציירים בלי עבודת ידי השכל. "והנה סלם מצב ארצה", דהיינו, בחלל הפנוי לו עכשיו. "וראשו מגיע השמימה", דהיינו, השמים דמקוה"נ. "והנה מלאכי אלקים עולים", באור גדול עד מאד שם בכח רב כה. "ויורדים בו", משם עד מקומו שהיו מתחזק אדם בליעל. לכן ירדו מכל מה שהיה להם.

"והנה הוי' נצב עליו", על האבן שמראשותיו. "ויאמר אני הוי'", מכל מראש על תיו חיים שלך. "אלקי אברהם", ממני נטל והתדבק בכל החסדים. "ואלקי יצחק", ממני קבץ ונתקבץ כל הגבורות ליצחק. "הארץ אשר אתה שכב עליה", זה המקום כבר נתמלא בחסדים לאברהם ובגבורות ליצחק, אבל כל כונתי מכל מראש שאתה דוקא תשכב עליה. "לך אתננה ולזרעך", כי לך כל כונתי. "והיה זרעך כעפר הארץ", במראה דרב כה בת בתואל רמאה.

"והיה זרעך וכו' ופרצת ימה", בעמקי ים. "וקדמה", המפורסם בשנים קדמוניות לכל. "וצפנה", מה שנשאר באחורים לשאר כל בתר כותלא. "ונגבה", כל מה שראוי לבא לידי גוביינא. "ונברכו בך כל משפחת האדמה", אפילו בני ישמעאל ועשו. "ובזרעך", זרע יצחק.

"והנה אנכי", מכל מראש. "עמד ושמרתך בכל אשר תלך", לימין וצפון. "והשבתך אל האדמה הזאת", לבאר שבע מגורי אביך. "כי לא אעזבך", כלומר, איך אוכל לעזוב אותך כל עוד שלא עשיתי. "עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך".

"וייקץ יעקב משנתו", הארוכה עליו. "ויאמר אכן יש הוי' במקום הזה", בנקודת ציון. "ואנכי לא ידעתי", וחשבתי עליה קללה. "ויירא ויאמר וכו' בית אלקים", ולא נקודה. "וזה שער השמים", התחלה לברכת שמים.

"וישכם יעקב", שנתרחבו לו כתפיו ושכמיו. "בבקר", בוקר. "ויקח את האבן אשר שם מראשתיו", מיראת חיות רעות. "וישם אתה מצבה", לעבודה בפרהסיא. ויצק עליה שמן, מראשו. "ויצק שמן על ראשה", להתחלה טובה.

"ויקרא שם המקום ההוא", נקודת ציון. "בית א-ל", בית, לשכינת א-ל לדרך בקביעות. "ואולם לוז שם העיר לראשונה", פירוש, בין לאברהם ובין ליצחק היו מורידים נקודה זו כמו אגוז קטן הנקרא לוז, וזול הוא בעיניהם, (ויחסוה) ויחדוה לפלשתים וכנענים, ויעקב היה הראשון שהבין אותה דוקא לבית א-ל בהרחבה.

"וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך", פירוש, שהתלהב כל-כך מדרך החדש הזה, עד שהתנדר בכל אבריו שאפילו בשובו לבית אביו, יאחז דרכו הלאה. "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", כמו שהבנתי (עשר) עכשיו והבין אהבה נפלאה לזווג היחוד.

"וישא יעקב רגליו". שבמראה הנ"ל קבל כח לרגליו, ליסוד לזווג. "וילך ארצה בני קדם". לשמוע בינת הקדמונים במקומות הללו.

וצריך להבין החילוק, בין לוט, לבן, ועשו, והוא שבימי אברהם לא היה לעשו שום ש"ס כלל, ונתדמה לו (קהלת ז' ו) "כקול הסירים תחת הסיר" וכקלין דבתר כותלא. אבל לוט עלה בשם, דהיינו, הכותל עצמו בימי אברהם, נקרא לוט בן הרן המת על פני אביו. אבל אחר שמקול הסירים תחת הסיר ומקלין בתר כותלא, נתקבץ לו לזרע היוצא ממעיו, הוא יצחק, לכן, בימי יצחק כל הקלין הנ"ל, נתקבצו כמו אדרת שער ויצא 'עד מוני'. פירוש, שלולא האונאה, לא היה שכיח 'עד' הזה, אלא מכח רמאות דבתואל העיד עליו עשו שרמאי הוא וד"ל.

וזהו עד מיוני - "אדמוני". אבל כל חילו הגיע עד ארבע מאות איש גבורי חיל, שהם, ראש, תוך, סוף ואומ"צ, ושם עמד בארץ שער; ואין שער לצידו ועמד וגם לוט נתעלה. ומה שהיה בבחינת (בראשית ה' כט) "האדמה אשר אררה הוי' ". ונשמע צעקת לגימה מבתר כותלא דיליה, עכשיו נקרא, "לבן אחי רבקה". והוא לובן העליון המיפה לרישא דלא אתידע בלבנינותו, אך לבן הוא ורמאי הוא. וכבר נודע שמתוך מראה הסולם נשא יעקב רגליו לאהבת זווג דוקא בנקודה. על-כן חיפש בכל תחבולותיו לעבוד ולשמש את לבן, כמו גבי חזקיהו כתוב, (ישעיה לח ב) "ויסיב חזקיהו פניו אל הקיר". כי כותל הוא לוט וקיר הוא לבן, מלשון "בוקר אור".

"וירא והנה באר בשדה", כל"א. "שלשה עדרי צאן", מלשון העדר ואפס. דהיינו, ראש תוך סוף דמקוה. "רבצים עליה", בכח גדול רוצים להזדווג בה כמו זווג דרובצת. "כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים", כל העדר עומד שם לקיום ולתחיה. "והאבן גדלה על פי הבאר", דהיינו, על פי מערה דכל"א.

"ונאספו שמה כל העדרים", בתוך דמקוה. "וגללו את האבן", כאשר יבער הגלל עד תומו, להלביש הראש בסוד, (כתובות טז). "הפה שאסר הוא הפה שהתיר". "והשקו את הצאן", כי בשעה שמשקים הצאן, נמצא שמשיבים "את האבן על-פי הבאר למקומה". שכן מראה לנו הסוף שבמקוה.

"ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו", כבר נודע בנו חרון אף. "ויאמר להם הידעתם את לבן וכו' והנה רחל בתו באה עם הצאן", דהיינו, שהיא גורמת כל השבת האבן. וצריך להבין כאן ששרה ולוט אח ואחות. ושרה ושתי בנות לוט ה"ס כל"א ואומ"צ ומקוה"נ. כמו-כן רבקה ולבן אח ואחות. ורבקה ושתי בנות לבן ה"ס כל"א ואומ"צ ומקוה"נ, בזרע יצחק. ואח ואחות לא יראה זה לזו שום ערוה. לכן לא יבואו לזווג ולהרהור. מה שאין כן, איש ואשה.

"ויאמר הן עוד היום גדול" וכו'. כי כעס עליהם על הרהורם ודאגתם לגלול את האבן הגדולה.

"ויאמרו לא נוכל". אפילו להשקות הצאן בלי גילול האבן. "עד אשר יאספו כל העדרים", פירוש, עד שיתקבץ מ"ן לעשיית כלי ולהעלאה וכו'.

"עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן אשר לאביה". (ישעיה נג ז) "וכרחל לפני גוזזיה נאלמה". "כי רעה היא". ושפלת רוח מאד.

"ויהי כאשר ראה יעקב", תמונת שפלת רחל והכירה היטב ממראה הסולם, שהיא עצם האבן אשר שם מצבה ויצוק שמן על ראשה. "ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר", פעם אחת, ולכן כתוב ויגל ולא ויגלול, כדרך העדרים, והוא בכח אומ"צ. "וישק את צאן לבן", דהיינו,

שכיוון דוקא בשביל לבן אחי אמו.

"וישק יעקב", בן יצחק. "לרחל", כי תיקן את הבאר ויגל את האבן בכח אומ"צ. וכל זאת עשה, בשביל לבן אחי אמו שבמקוה"נ. לכן לא היה מקום כלל שישבו את האבן למקומה, אלא יעקב חבבו ונשקו. "וישק יעקב לרחל". והבאר נשארה פתוחה לטל השמים וזה תיקון א'. "וישא קלו". אך הקול יעקב לא הושב לו עוד בתיקון הזה. ולכן - "ויבד". "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא", עוד המתיק אותו במקוה"נ וממנו צמח לו הלובר. "וכי בן רבקה הוא", בבחינת ימין שבאומ"צ וק' שלימות. "ותרץ ותגד לאביה".

"ויהי כשמע לבן וכו' ויספר ללבן את כל הדברים האלה", איך שסילק את האבן לעולמית.

"ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה", שעצם ובשר הלבן הגיע לו בכח יעקב. "וישב עמו חדש ימים", היינו בחזרה דחודש ימים שבמקוה"נ בריב כה. "ויאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה ועבדתני חנם", בלי שום תכלית ומטרה. "וללבן שתי בנות שם הגדלה לאה", שלא מסתימה דאומ"צ. "ושם הקטנה רחל", ראה חיל ונאלם כראש חול.

"ועיני לאה רכות", שלא ראתה בעתידות כלל וכחשך סתום היה לה. "ורחל היתה יפת תאר", מעצם דיעקב, תו' אור. "ויפת מראה", בשר דיעקב כעתודים העולים על הצאן.

"ויעבד יעקב ברחל שבע שנים", בבחינת ז"ת בדקדוק. "ויהיו בעיניו כימים אחדים", דהיינו, שנחלק לו הסוף דמקוה, מעל-גבי המקוה, כמו שני אחדים. אחד בראש תוך דמקוה ואחד בסוף דמקוה. והיה לו כל התחלקות הרחוק הזה, משום - "באהבתו אתה".

"ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי", בהכרה שלימה. "ואבואה אליה", ואוציא בשר.

וצריך להבין, שלבן הוא בן (בנו) בתו של הרן וכל מגמתו היתה שיעקב יתקן את לאה הגדולה וזלפה שפחתה. דהיינו, הזומה שבעיניה.

וכל ענינו של יעקב היה ברחל הקטנה, שכבר שם את האבן שעל פי הבאר למראשותיו, לכן נראה לו בחינת הכל"א לבית אור ב'אר. ופה של באר זו הוא מתוך שבמקוה. ונמצא אבן דרחל סותם הפה הזה, בסוד, "הפה שאסר" - ואין התר. לכן בני קדם היתה להם עבודה גדולה באסיפת כל העדרים, לגלול את האבן ולהשיבו למקומו, מחמת יראה ופגם דבני חרן, שלא יפגמו בפה הבאר. אולם יעקב נטל את האבן ושם מראשותיו ויצוק שמן על ראשה, והיה מגן בעד בני חרן.

ועל כן כל מגמתו של יעקב להתחבר ברחל בנקודא - נקודת ציון, כי דופן ימין תיקן אברהם, בכל החיבוקין. ודופן שמאל תיקן יצחק בסוד הראש. וימין הב' עיר ושמאל הב' מגדל. אבל עדיין לא היה האור מראשו שבשמים כמו בתוך דמקוה. וזהו שנתחזק יעקב ברגליו, לבא באמצעיתא דוקא לתיקון הראש להמשיכו באהבה.

וסוד אהבה, אל"ף, זה ראש תוך סוף דמקוה, ופה שבאלף, זה הפה של באר. ה"א, באר שבכלא. ב"ת, אומ"צ, ופה התחתון לכל"א. ה"א, מקוה"נ. וזה שאמר יעקב - "ה'ביה' את אשתי", שכל"א ואומ"צ ומקוה"נ, כל זה באשתי. "ואביבואה אליה", על ידי, כי בן אברהם ויצחק אנכי. ויתחבר לא'הב"ה דרחל, וימשך הראש באהבה.

וז"ס שאמרה רחל, "הבה לי בנים", שגם כן כוונה לכל"א ואומ"צ ומקוה"נ ששייכים לה, כי

שמעה כן מיעקב.

"ויהי בערב", שהוא זמן הזווג. "ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו", ולא הכירה, כי היתה אז בחרן שלאחר מקוה"נ וצורת שלימות דמקוה"נ היה לה, ונדמה לו שמיתת בתואל גרמה לה זה, אבל היא רחל. "ויבא אליה", בבחינת אומ"צ לבד.

"ויהי בבקר", לאחר שעבר חשכת ליל. "והנה היא לאה", שהכירה בעיניה הרכות ולא יפת מראה וכו'.

"לא יעשה כן במקומו", מחציפות דבני חרן יפגמו ברחל כשתהיה לבדה. "לתת הצעירה לפני הבכירה", וצריכה רחל ללאה.

"מלא שבע זאת", רצה שיתקן את עיניה ושפחתה זל'פה. "ונתנה לך גם את זאת", שאפילו בני חרן יסכימו וכו'.

"ויתן לבן לרחל בתו את בלהה שפחתו לה לשפחה", סוד בלהה, כמו פשתים מלשון בל הה' שנעדרו לו ב' פיות, ב' ההין, ה' דחכמות, ה' דחסדים. מה שאין כן זלפה חסרה בה' דחסדים ולא זלע'פה'.

"ויבא גם אל רחל ויאהב גם את רחל מלאה", פירוש, שכל מעלת לאה משך אל רחל. וזה שכתוב, "מלאה" - לקח גם כן אהבה אל רחל. "ויעבד עמו עוד שבע שנים אחרות", שבע שנים דלאה בבחינת ו"ק דאומ"צ, שבע שנים דרחל, בבחינת ו"ק דמקוה"נ. אבל זה זה נמשכים בעיר חרן. והבן.

"וירא הוי' כי שנואה לאה". שלא היתה כלל משורש יעקב, אלא משורש עשו הנמתק בתוך דמקוה. וזכור תמיד החילוק בין דכר לנוקבא, שדכר כולל כל המדרגות ונוקבא היא ענף אחד שבו מתדבק. "ויפתח את רחמה", רחם ו"ק דאומ"צ. "ורחל עקרה", נשאר בתמונתה שבעיקרה ושורשה במקוה"נ או בכל"א.

"ותהר לאה ותלד בן", דומה לצורת יעקב בלובן שבו. דהיינו, תו' חיים ופאר שלו בהעברתו לת' מות והאודם שבו מבחינת לאה התוך שבמקוה ואומ"צ. "ותקרא שמו ראובן", כלומר, שאלמלא אודם שבלאה לא נודע כלל וכלל שכן הזה מתנת הוי' הוא. ומי יודע או ראה אותו. אולם לאה נתנה וחברה לו עינים, ובלידה זו נתקנו עיניה במקצת. ותאמר, "כי ראה הוי' בעיניי". בעינים שלי. "כי עתה יאהבני אישי", ועיני יפות.

"ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע הוי' כי שנואה אנכי". כאן לא הזכיר מבחינת אישי, כי זהו חלקה עצמה. "כי שמע הוי' כי שנואה אנכי", ליעקב. "ויתן לי גם את זה", בתוך דמקוה אשר כל האהבה נמשכה על שליטתו. ובזה המתיקה את העון של שנאת יעקב אותה, בבחינת שם גדול, כי ראשו ממש בשמים. "ותקרא שמו שמעון", שם עון וזדונות כזכויות.

"ותהר עוד ותלד בן", בבחינת כל"א. "ותאמר עתה הפעם", פירוש, לולא שמעון לא היה כאן שום הולם פעם. אבל, עתה הפעם, "הפעם". לא לבטלה ח"ו. "ילוה אישי אלי", שבכח לוי נעשיתי בת ואשה. "כי ילדתי לו שלשה בנים", ראש תוך סוף, וסיומא שבבי ראוי ללויות לאישי. "על כן קרא שמו לוי", פירוש, יעקב הסכים עמה לגמרי, כמ"ש ויבא אליה.

"ותהר עוד ותלד בן", אומ"צ. "ותאמר הפעם", פירוש, אע"ג שיצוייר מזה הולם פעם לזיווגא ותו לא כנודע, שאומ"צ לשימוש לקביעות כל"א ולויות יצא. "אודה את הוי'", כי ילדתי לו ארבעה בנים, שלשה לבחינת אשה ולזווגא, והרביעי להודות ולהלל את ה' על שלימותי שבכל הצדדים. "על כן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת". ראובן ולוי דומים ליעקב, שמעון ויהודה דומים ללאה.

על התורה

"ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחתה", שלקחה בניה ה'ביה'. "ותאמר אל יעקב הבה לי בנים", הלא כל"א ואומ"צ ומקוה"נ מיוחסים לי ולמה ירשה אותם לאה. "ואם אין", כי אם בני לאה הם. "מתה אנכי", אין לי שום חיות.

"ויחר אף יעקב", בזה שרצתה לקנאות לוי ויהודה החביבים לו מאד בהיותם בני לאה. "ברחל". בבחינת רחל שבמקוה"נ, כי דבק כולו בלאה בארבעה בנים שלה, וכו'.

"ותאמר הנה אמתי בלהה בא אליה". פירוש, בל הה פה שתיים שמתחת יהודה שמכל"א ולמטה, כי שם נגלה תוקפה של בלהה ובזה ניצחה את יעקב, וכו'.

"ותהר בלהה ותלד ליעקב בן", זכר, והזהרה על שהניח את תיו' שלו, לכן אבד פאר שלו בשתיים, ויוד נהיר ונקיב בתרין. וכל זה מקנאת רחל באחותה.

" ותאמר רחל דנני אלקים", כי כאן הוכר חלל גם בה עצמה. אמנם, "וגם שמע בקלי". כי (דבר"ר סוף פרשת וילך) "מאה מיתות ולא קנאה אחת". "ויתן לי", לשמי ולכבודי. "בן" זכר. "על-כן קראה שמו דן".

"ותהר עוד". כי עוד לא נתמלא פה דחסדים לגמרי. "ותלד בלהה שפחת רחל בן שני ליעקב", פירוש, שהכרה של בלהה הביאה לו מילוא לפה דחסדים, ואז הושווה עם לאה שהיא הביאה מילוא לפה דחכמות, והיא הביאה מילוי לפה דחסדים. והבן, שהיתה חביבה לו עכשיו לאה ובניה, כי הגינו על פשתיים.

"ותקרא שמו נפתלי", שהביא חיבור לרחל ולאה, שבזה נמתקו ב' ההין דבלהה. "ותרא לאה כי עמדה מלדת ותקח את זלפה שפחתה". זליפה יצאה מפגם דה' ראשונה דבלהה, אשר רחל הרגישה בקנאתה בכח דן, ונשאר ה' תתאה של נפתלי, בזול מאד, וזה סוד, זול פה, כי אי אפשר לקימה בחד סמכא.

"ותלד זלפה וכו' ותאמר לאה בגד", מלשון, (ישעיה מו י) "מגיד מראשית אחרית". בא ונתחדש, כי קשרו אל ראובן ולוי שכמעט שנסתמו בלידת יהודה. אבל עכשיו - (במדבר יא ז) "והמן כזרע גד", דראש דמקו"ה. "ועינו כעין הבדולח", כעין של שמעון הנמתק בלוי לבדולח, יוד רמז לו"ד לאתפרשא. והבן שדן וגד שניהם מנקב החדש דיבוס נולדים, אלא דן שימש לרחל, ואז אפילו נפתלי לא הספיק לכסות הנוקבא, כי זל פיהו, כי בשלמא לוי לא זל פיהו, מחמת שאומ"צ פתח פיו בבחינת יהודה כנ"ל. מה שאין כן נפתלי זל פיו מאד בעיני הבריות. ולכן גד בן לאה נמשך ונתחבר ללוי בן לאה, בן יקיר ופיו משובח. וז"ס (בראשית מט יט) "גד גדוד יגודנו". מכל הגדוד שקדמו ניכר שבחו, וע"כ יגודנו מלשון פסיקא וסיומא. "והוא יגד עקב", שהוא עשה בחינת עקביים לכל המאורות וסיומא ממש, מה שאין כן כל הקודמים.

"ותלד זלפה שפחת לאה בן שני ליעקב", דהיינו, המשכות אור על סיומא וגודא דגד. "ותקרא את שמו אשר", כי עכשיו שמנה לחמו למעדני מלך, וכן הוא תכלית השבח של לאה, כדרך האשה הנושאת ונותנת תוך הבית. וזה אמרה, "באשרי כי אשרוני בנות", שאפילו רחל מאושרת על ידי לאה. "ותקרא את שמו אשר", כלומר, אין למעלה מזה בשבחים.

"וילך ראובן בימי קציר חטים". פירוש, שראה עיניו בשדה אשר יקצורו. "וימצא דודאים", מרובות על שיעור דראש תוך סוף דמקוה באין ערך. "ויבא אתם אל לאה אמו", שיחס אותם לשבחה של לאה כמובן, כי בן לאה הוא, ושום בן אחר מבני יעקב לא הרגישו הדודאים זולת ראובן. "ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנך", שהתאותה אל הדודאים, שמרשה לבדה היו ואינם שייכים ללאה כלל, כי מה ענין לאה אל ראש דמקוה לבדו, בלי שום חיבור אם

שאר האורות.

" ותאמר לה המעט קחתך את אישי" וכו', פירוש, שהבינה שעל ידי אותם הדודאים תוכל להוליד את יוסף, בסוד (מיכה ז ה) "כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך הוי' אור לי". "ותאמר רחל לכן ישכב עמך הלילה", פירוש, מקום חושך שתחת מקוה"נ השייך לרחל, נתנה מקום זה ללאה, ונקבע לה תחת אומ"צ לו"ק, ושמה ישכב עמך בשביל הדודאים שתנני לי.

"ויבא יעקב מן השדה בערב" בו"ק שבמקוה"נ. "ותאמר אלי תבוא", מקום זה שייך עכשיו אלי. "כי שכר שכרתיך בדודאי בני", מחמת קימה שבאומ"צ שמצא בני בשדה. "וישכב עמה בלילה הוא וישמע אלקים אל לאה", אל שורש לאה עצמה. "ותהר ותלד ליעקב בן חמישי", שנודע ונתפרסם שהדודאים המרובים כולם בכח אומ"צ באו, שהוא כל המעבר ממקוה לתחתונים, ואי לאו הוא, היה הכל נקפא ועומד בלי שום מעבר כלל.

"ותאמר לאה נתן וכו' שפחתי לאישי", היינו זלפה ובנה גד שהיה פגם ללאה ולשלמותה עכשיו נשתלמה, כי יששכר כמו יהודה היא אליו, יהודה פה ללוי ולא לזרע, מה שאין כן יששכר, הוא פה מפורש גם לזרע וגד.

"ותלד בן ששי ליעקב". הוא הלילה שעלה למתחת לחזה ושם מקום וזבול ליעקב לתמידיות, כמ"ש (מ"א ח יב) "בנה בניתי בית זבל לך". וזה שכתוב - "הפעם". ואף על גב שהולם פעם הוא כל הנמשך מאומ"צ ולמטה ממקוה"נ בעד שמי, אבל על ידי הפעם הכללי הזה, "ויזבלני אישי" - לתמידיות.

"ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה", בסוד (ויק"ר א, במ"ר יט, תנחומא חקת ו) "דעה קנית מה חסרת". וכמשלש חדשים רעינו נפשנו באחו.

"ויזכר אלקים את רחל וכו' ותהר ותלד בן". הוא אור שלם שבכל"א תקומה ואור ביחד. "ותקרא את שמו יוסף". מלשון, "כי נפלתי קמתי". "אסף אלקים את חרפתי". ואם עדיין נמצא אחר התקומה חושך, הוי' שבכל"א אור לי, ו"יוסף הוי' לי בן אחר". חוץ מהתקומה, בן של אור דבכל"א.

והבן, יששכר הוא התקומה, וזבולון הוא החושך שמתחת, ויוסף הוא אור כל"א המשובח. שז"ס, (בראשית מט כב) "בנות צעדה עלי שור", דאור כל"א, וזה צעדו כל הבנות שמתחת ליששכר.

"ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף". שהוא בחינת יסוד דאצילות, צדיק העליון הכולל אפרים באורו ומנשה בתקומה. אז אמר ללבן, "שלחני ואלכה אל מקומי ולארצי". לבאר שבע אל יצחק אביו, כי לא ירא יותר מעשו. מטעם, (עובדיה א יח) "ובית יוסף להבה ובית עשו לקש". פירוש, שלהב יוסף נאחז היטב בקשין של עשו.

"ויאמר אליו לבן וכו' נחשתי". פירוש, כמו גביע הכסף אשר ינחש בו וכו', שמראהו קרוב לזהב, אלא שהוא קלול. "ויברכני הוי' בגללך". שזהו רק נחשת קלל, כלול מברכות יעקב. "ויאמר נקבה שכרך עלי ואתנה". פירוש, שלבן חשב שבשביל הנקבות שלו היו כל ברכותיו בשדה, לכן אמר שמוכן ומזומן לקבל עוד יותר נוק', ורק יוסיף לו ברכות וחסדים.

"ויאמר אליו וכו' ומתי אעשה גם אנכי לביתי". פירוש, הוכיחו על פניו, שמכאן והלאה לא תחול הברכה בנוקבות, אלא אדרבה בזכרים, שזהו, (ישעיה ב ה) "בית יעקב לכו ונלכה באור הוי'". שבכחו של יוסף "הוי' אור לי".

"ויאמר מה אתן לך". ואולי תאפשר לי לתת לך דבר מה לביתך לבחינת זכרות. "ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה". אין לי עוד ברשותך כלום. "אם תעשה לי וכו'".

הסר משם כל שה נקד וטלוא". נקוד במקוה"נ מצבע בתואל רמאה וטלוא למטה מטל

על התורה

השמים כדרך הברודים. "וכל שה חוס בכשבים". שהחוס הוא כמו שחוס שהוא מראה של תאוה. "וטלוא ונקד בעזים והיה שכרי". שזה סוד, (זהר בהעלותך הסולם אות כו, תנחומא ויחי יא, ילק"ש משלי פ"ג), יששכר למד תורה ע"י זבולון שעסק בפרקמטיא.

"וענתה בי צדקתי ביום מחר וכו' אשר איננו נקד וטלוא". אלא בגוון אחד שלם. "גנוב הוא אתי". שהם מנחושת קלל שלך, ותרפיך הם שנתנו לך. אבל, (ירמיה י טז, נא יט) "לא כאלה חלק יעקב".

"ויאמר לבן הן לו יהי כדברך". כי לא רצה יותר, אלא לאבד השלימות מיעקב. "ויסר ביום ההוא את התישים העקדים". הבאים מו"ק דאומ"צ, כי ג"ר דאומ"צ עזים נקבות המה. "והטלאים". הבאים מקוה"נ ולמטה ע"ד תיקון לנוקבא דשם, שמתגלה על-ידי מגד שמים מעל. "ואת כל העזים הנקדות". לאפוקי עקודים בעזים לא היו אז. "והטלאת". מטל השמים. "כל אשר לבן בו". בברכת ריב כה דמקוה"נ. "וכל חוס בכשבים", הנמשך מכל"א, (משלי כו כו) "כבשים ללבושך". "ויתן ביד בניו", הנולדים לו בברכת יעקב, אבל אין להם אחיזה, אלא מתוך דמקוה ולמטה, שמשם שורש לבן, שעד שם היה הלוט על פני כל הארץ. והבן זה היטב.

"וישם דרך שלשת ימים", כל"א ואומ"צ ומקוה"נ. "בינו", שנאחז בנחושת קלל בתוך דמקוה. "ובין יעקב", שהיה בחרן. לאחר ג' מחנות הנ"ל. "ויעקב רעה את צאן לבן הנותרת", היוצאות מג' ימים ולמטה בלי טלאים מאורות דכל"א ועקודים דאומ"צ ונקודים דמקוה"נ "בכה יהיה".

"ויקח לו", משורשו שבראש המקוה. "יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון", כל זה ה"ס עתודים שבראש, שנגלה שם אגוז בתוקף קליפתו הקשה, שנקרא לוז, שערום וחוסר מכל און, שכל נהולו ושפורו על ידי לוז באו, ועליו מכלול אור מופיע כמקל לבנה בטהרו. "ויפצל בהן פצלות לבנות", עמוקות מעט מכמות שנולדו שם בסוד (ישעיה כה ט) "קוינו לו ויושיענו". גמר תכלית הלובר שמצוייר בעולם. שכן הוא האמת.

"ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים", צמאון שבצאן לבן נקרא "רהטים", דרהטי בכח גדול מחמת חומן שבמעיהם. "בשקתות המים אשר תבאן הצאן לשתות", שוקת ה"ס רחם לקבלת זכר. "לנכח הצאן", שיכירו מחשוף הלבן של "ויושיענו", ויכחו על בריין. "ויחמנה בבאן לשתות", והנם הרו לזנונים. וכאן הספיק לו החכמה להמשיך דו"נ זולת כל הרווח שביד לבן, כי לבן אחז עד התוך שבמקוה, שמסודו בא כל בחינת הזכרות והנוקבא. והשתא מצא כ"ז בשורשו הגבוה שבראש דמקוה. זכר, לובן של "ויושיענו". נוקבא, בחינת לוז וערמון. "ויחמו הצאן אל המקלות", כנ"ל. "ותלדן הצאן עקדים", שלא לצאת לתוך דמקוה. "נקדים", אותם שרק הרהורים דיציאה הולידו אותם, שכן נראה הפצלים דמקל לבנה עצמו, כמו נקודים של "כה יהיה זרעך". (וברדים) "וטלאים", המה שיצאו חוץ למחיצתם, עליהם ממש נפל הטל של "ויושיענו" ממש, כי התם העתיד והעבר וההווה שוים, והיה שם טל השמים, שהוא השורש לכל"א. והבן שכל הטלואים מכל"א באים.

"והכשבים הפריד יעקב", שה"ס ברכה של "ויושיענו" עצמה. "ויתן פני הצאן אל עקד וכל חוס בצאן לבן", לדעת שלא יצאו. "וישת לו", בכל הנ"ל. "עדרים לבד", בלי עזרת לבן כלל, כי התרחק ונשכח ממנו ג' ימים, שהוא כל כללות לבן כנ"ל.

"והיה בכל יחס הצאן המקשרות" וכו', ליעקב, מחמת שהם התקשרו והתרבו בעדי עדיים, מראש דמקוה.

"העטפים ללבן", שהם נתקשרו בטלואים דכל"א, והיו גרועים ומאוחדים מיעקב.

"ויפרץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות", עד אין שיעור, מרחוק ומצפון ומים. "ושפחות ועבדים", מלוז וערמון. "וגמלים", במה שקנה על-ידי הכשבים שהפריד. וכן "וחמרים".

"וישמע את דברי בני לבן וכו' ומאשר לאבינו עשה את כל הכבד הזה", שלאחר הכל, לולי אביהם לא הבין כל-כך. "וירא וכו' איננו עמו כתמול שלשום", כי בשעה שעבד בעד הנוקבות שלו, היה שמח, שכל העבודה היתה על שמו. מה שאין כן עכשיו שעבד בשורש של עצמו ונגלה פחיתותו כלפי יעקב היה נופל פניו.

"ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך וכו' וישלח וכו' לרחל וללאה השדה אל צאנו" וכו' וכו'. כל החלום הניקח מראש דמקוה עצמו שגם הם לא השיגו מזה כלום עד עכשיו.

"ותען רחל ולא וכו' הלוא נכריות נחשבנו לו", ומה לנו רשותו שבשלשה ימים. "כי מכרנו ויאכל גם אכול את כספנו", כי (משלי יג כה) "ובטן רשעים תחסר". וכדי להלבין את לבניו נוטל כל כספנו. וכו'.

"ויקם יעקב", בכחו של יוסף. "וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים", שנגמלו כל צרכם. "וינהג את כל מקנהו וכו' לבוא אל יצחק אביו", להלבישו ממש. "ארצה כנען", שהובטחה לו לירושה, יורש אחרון.

"ולבן הלך לגוז את צאנו", כן המנהג נוהג בפדן ארם ביתה לבן בתמידיות (מאת) מעת נעשה לחתן שלו, שיעקב גנב לבבו בכח חלב צאן שנתן לו, שהיה ללבן לשאול שאלתו, שלא אמר לו מקודם כי בורח הוא, כי כל רכוש יעקב היה נפגם על ידי טענה צודקת זו, כי הבנים שלו וכל רכושו אינם נוצחין לזה, שאם היה אומר מקודם למקוה"נ ולמטה, טרם שניקב בתרין, היה גדל ומרויח בכפליים כל בניו ורכושו. כי לבן היה משלח אותו בשירים ובשמחה.

וזו תרעומת לבן, "יש לאל ידי לעשות עמכם רעה", דהיינו, טרם לידת יוסף. "ואלקי אביכם אמר אל"י, פירוש, בהיותך עוד ברשותי לא נתן לי לפגום אותך, בטענה זו. ומני אז גנבת לבבי, ומצד שני גנבה רחל את התרפים בעת גיזת צאן לבן. היא טהרות השערות הצומחות על הצאן שמזה נתעשר לבן מאד. ובעת גיזה ממש, נתנה את היתד ברקתו וגנבה אלוהי לבן רמאה, וקצצה אותו חתיכות חתיכות, בכח כל גיזת שיערה ושערה והרווח עצמו השחית התרפים של לבן, ולבן לא הכיר ולא ידע; ובעת שברחו ממנו לבא ליצחק אביהם, היה לבן לבן ברשות יעקב, ע"י ערמה וגנבה של בריחה שהעלים ממנו אלקים מבלי להרע. והוא ודאי אות ופלא היותר גדול המקיף כל רכושו שרכש בפדן ארם.

וכל התרפים היו ברשות רחל בתו, בכר הגמל אשר ישבה עליו רחל. כר ה"ס חלב, וכמו בחלב ושומן של הגמל שהוא מרכב ומושב של רחל. וזה פלא על פלא מימינו ומשמאלו. לב לבן משמאלו, ותרפים מימינו של לבן, י"א שבטים מלב לבן, ושבת בנימין מתרפים של לבן. וזה סוד, (משלי לא טו) "ותתן טרף לביתה" - לכר הגמל. "וחק לנערתיה" - שהעלמות הבריחה חק מאלקים הוא. וזה כל הנערות הראויות לה ומשמשות לה.

"ויברח הוא", בקיבוץ כל הבריחות. "וכל אשר לו", בקיבוץ חתיכות של התרפים. "ויקם", בכח יוסף. "ויעבר את הנהר", (מ"ב ה יב) "אמנה ופרפר נהרות דמשק", הנקובים מעבר לעבר. אבל "וישם את פניו הר הגלעד", הוא כל"א, גל גדול, ומזהיר, מקיבוץ אבנים טובות ומרגליות.

על התורה

"ויגד ללבן ביום השלישי", מקום כל מוצא הנוקבא במקוה"נ נסתם ממנו פתאום. "ויקח את אחיו", כל הרמאים. "עמו וירדף אחריו דרך שבעת ימים", מתוך דן וחובה שמשמאל לדמשק. "וידבק אתו בהר גלעד". במערה המפסקת בין מקוה לכל"א לעשותם כימים אחדים.

"ויבא אלקים אל לבן הארמי בחלם הלילה", בעודם בביתם בהעלמת הבריחה כנ"ל.

"וישג לבן את יעקב", בשעת "ויעקב תקע את אהלו בהר". פירוש, שהשיגו ליעקב, בשעה שהזדווג בכללות הונו ורכושו על ידי יוסף, שתוקע כל אהלו שבכל"א בהר שמתחת לאומ"צ, מה עשה אותו רשע? "ולבן) תקע את אחיו", הרמאים. "בהר הגלעד". בהר שלמעלה מגלעד במערה דשם, שלא יוכל לינק מג"ר כלום.

"ויאמר לבן ליעקב", טענתו הישנה. "מה עשית", כל הרכוש שכרית לך ב"מה עשית" כל זאת? "ותגנב את לבבי", ברמאות שלך. כמו שמפרש - "ותנהג את בנתי כשביות חרב". ותרמה אותי י"ד שני עבודה ברכושך השוא וקישוטך דלא הוי.

"למה נחבאת לברח", זוהי טענתו הישנה. "ותגנב אתי", בדרך וחובה. "ולא הגדת לי", טרם שנתקלקלת בחובה שמשמאל לדמשק. ואז "ואשלחך בשמחה ובשרים בתף ובכנור", כי אז ידעתי שמשפט אמיתי בצדק וביושר קנית לך כל ההון הזה.

"ולא נטשתני לנשק", בבחינת ג"ר. "לבני ולבנותי", זה מנעת מפי מעודך. "עתה הסכלת עשו", וכל מעשיך סכלות, שאין שוטה בעולם שלא יבין אותך ומעשיך.

"יש לאל ידי לעשות עמכם רע". ע"ד הנ"ל הרבה. "ואלקי אביכם אמר אלי". כל משך זמן היותך בביתי לא היה כח ורשות לשאול ממך טענה הניצחת הנ"ל. "השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע".

"ועתה הלך הלכת", ברמאות ובגנבה. "כי נכסף נכספתה לבית אביך", מחמת שורשך מכל מראש. "למה גנבת את אלהי", משמע שלבן ידע מהתרפים וזה שהוגד לו ביום השלישי למקוה"נ, כי פשפש שם ולא מצא את הרמאות של אביו בתואל. ואולי בשביל זה תקע אהלו בהר הגלעד, כדי להודע כח יעקב בגזל התרפים.

"ויען יעקב ויאמר ללבן כי יראתי כי אמרתי פן תגזל את בנותיך מעמי", פירוש, שהתנצל שהוא נשא בנותיו בכח הראש דמקוה, טפה הימני של אביו יצחק. ולבן מאס שורש יצחק, על-כן ודאי היה גוזל ממנו ושקר דג"ר שהיה משלח אותו בשמחה. וכל הון יעקב לכלום יחשב לו, אם היה למעלה מאומ"צ ותוך דמקוה.

"עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה נגד אחינו", שקסבר שבני חרן אחיו הם טרם לידת בנימין. "הכר לך מה עמדי וקח לך". "ולא ידע כי רחל גנבתם", שבאמת לא ידע כמובן ופשוט.

"ויבא לבן באהל יעקב", ניצוצי דראש מקוה. "ובאהל לאה", ניצוצי תוך ואומ"צ. "ובאהל שתי האמהת", יצירה ועשיה. "ולא מצא ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל", זה שייך לאחרונה, כי בשום אופן לא עלה שם דבר זה.

"ורחל לקחה את התרפים" וכו', כנ"ל. ותאמר אל אביה אל יחר בעיני אדניי", מה שאני אוהבת תמיד לשבת על הגמל המיוחד לי דוקא בטעמי מצוה. "כי דרך נשים ליי", מחמת נדת דוותי מאותו מקום, יש לי נייחא בטעמים אלו של כר הגמל. אתרחצנא דאתרחיצו בי אבהתנא. ותירוץ זה הוא גם כן התירוץ התמידי מעוד היותה בבית אביה. כנ"ל.

"ויחר ליעקב", בא לכלל כעס ומתוך חוזק העליה לשורשו שבאותו הזמן. "וירב בלבן" וכו'. "זה [כף עשרים שנה אנכי עמך". רמז לו כחו כאומ"צ הנקרא כף, בסוד, (בראשית מט ח)

על התורה

"יהודה אתה יודוך אחיך". "רחליך", שבמקוה"נ. "ועזיך", שבאומ"צ. "לא שכלו", לא נפסדו ואף-על-גב שזולתי היו נפסדים ודאי. "ואילי צאנך", שבכל"א ושבתוך. "לא אכלתי", פירוש, לא חפצתי אפילו לגעת בהם.

"טרפה לא הבאתי", כי בגבולי לא נמצא שום חיה רעה. "אנכי אחטנה", בטל השמים. "מידי תבקשנה", מראש מקוה. "גנבתי יום", ו"ק דאומ"צ. "וגנבתי לילה", ו"ק דמקוה"נ. "הייתי ביום", בו"ק דאומ"צ.

"אכלני חרב", ששם מקום הצמאון. "וקרח בלילה", ו"ק דאומ"צ. ששם רקיע כעין הקרח הנורא. "ותדד שנתי מעיני", היסורים לבדם לקחו כל שנתי מעיני, וכו' וכו'.

"את עניי ואת יגיע כפי ראה אלקים", באהבתו הוכיחני להשיג מה שהשגתי. "ויוכח אמש", מזה הטעם בלום פיד מלטעון טענת הבריחה אמש בביתך ואלקי אבי אברהם ופחד יצחק היה לי.

"ויען לבן ויאמר", זה ארס האחרון שלו. "הבנות בנתי וכו' וכל אשר אתה ראה לי הוא", וזהו הצלחתך שגנבת את לבבי, ולא אלקי אבותיך.

"ועתה לכה נכרתה ברית", בין כך ובין כך, כחס על תרפיו על כל פנים, שסבור שבכך יעקב ישארו אצלו לבטח.

"ויקח יעקב אבן", שורש רחל. "ווירימה מצבה. ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים", אבני זוהר שבכל"א. "ויעשו גל", מזהיר יותר מזהב. "וויאכלו שם על הגל", אכילה שיש בה שביעה.

"ויקרא לו לבן יגר שהדותא", לא גל אלא יגר, לרמז על ההפסק שבהר. "ויעקב קרא לו גלעד", גל עד ממש כמו ...

"ויאמר לבן", פחד על שם יעקב גלעד, על כן הכפיל ופירש. "הגל הזה", אינו עד לשמים. אלא "עד ביני ובינך היום על-כן קרא שמו גלעד", ולא משום טעם אחר.

והוסיף ופירש, "והמצפה", הוא ההר שבו תקע אחיו הרמאים. "אשר אמר יצף הוי' ביני ובינך", כי נסתר איש מרעהו, לא תבטל חלילה המצפה הזה, כי אז "נסתר איש מרעהו", לאבדן כל הרמאים. "אם תענה את בנתי" וכו'.

מכל מקום "וישבע יעקב בפחד אביו יצחק", לאפוקי משום פחד אחר שבעולם ובזה כל היתר השבועה וכו'.

"וישב לבן למקומו: ויעקב הלך לדרכו", כמו שנשבע ללבן. "וויפגעו בו מלאכי אלקים", פירוש, לאחר שפנה עורף מלבן מיד נראה לו בטחון גדול כל כך ברכושו אשר רכש, עד שהיה די למלאכת שמים.

"ויאמר יעקב כאשר ראם", פירוש, לאחר זמן מרובה שהיה דבוק בפה הוי', זכה וראה אותם פתאום. "מחנה אלקים זה", ע"כ בטלו כל השבועות שנשבע ללבן.

"ויקרא שם המקום ההוא מחנים", מלשון מחנה מול מחנה ובחינת מלחמה לו.

לא עת האסף המקנה

"לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו" (ויצא כט ז), ידוע שכל דברי הצדיקים דיבורם פונה לעילא, וזה שנאמר לו, ונתגלה על ידי רועי חרון, כי אי אפשר להגלות (לגלול) את האבן, מעל פי בארה של גילוי רחל, עד שנאספו כל העדרים וגללו את האבן, מעל פי הבאר.

ולענ"ד אפשר לומר, ידוע שלפני כל גילוי מוכרח בחינת כיסוי, בסוד, קדרותא דצפרא, ולפיכך כיון שהגיע יעקב לבארה של גילוי רחל ליעקב, לא הרגיש כל כך אהבת רחל, כמו בכל

הדרך, אשר עבר במקלו את הירדן אחריה.

ועל כן, שם לבאר העליון פניו, כי הבין, שנסתם הבאר בהאבן, ובחינת יעקב הוא, לעלות את החיצוניות, ועל כן שם לחיצוניות פניו. (וזה סוד, וישב על הבאר, דהיינו בחינת ישיבה.)

ומיד עמד בתפילה, ושם לרועי צאן אדם פניו, (מדוע וכו') "לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו", דהיינו, בסוד (שה"ש א ז) "איכה תרעה" ו"איכה תרביץ", ובא אליו המענה, "לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים", דהיינו, עד שלא הגיע יעקב, לבחינת זווג בחיצוניות, היה כלל ישראל כולו, גם ארבע אמהות, תלוי ונכלל בו לבדו, ולכן היתה עבודתו, עד הנה, ביחידות, שלא בציבור, שלא היה צריך לשום סיוע מאחרים, והיה חזק בכח העבודה, בלי עיפות לעולם.

אבל באותו רגע, שהגיע זמנו לזווג רחל, להוציא שבעים נפש, מיד הרגיש בעצמו בחינת תשות כח, וזה שדבר והתפלל כל זה. (ובאמת ידע) וזה שלא גלל יעקב האבן מעל פי הבאר, טרם גילוי רחל. אבל בגילוי רחל לו, נשלם בחינת זווג עינים. לכן באותו זמן, כלל ישראל נכללו בו. ואם כן נאספו באמת כל העדרים שבאותו זמן. על כן, "ויגל את האבן מעל פי הבאר".

אבל מכאן והלאה, כשנתפשטו שבעים נפש דיעקב, לששים רבוא נשמות, חזר הדבר לקדמותו, שצריך אסיפת כל העדרים לגלול האבן, מעל פי הבאר, ובהחסר כח מחלק אחד, גורם תשישות כח בכל הקומה. וזה סוד, (ברייתא דרבי ישמעאל) פרט שצריך לכלל, וכל דבר שהיה בכלל יוצא מהכלל, לא ללמד על עצמו יצא, אלא על הכלל כולו יצא

כי, (תהלים קג טו) "אנוש וכו' כציץ השדה כן יציץ", וכל נקודת הציצים, עולה לפרח אחד, כלל דיעקב ושבטים, מטה שלימה. וזה נותן גבול מיוחד לכל נפש ונפש, בבחינת קבלת אור מלעילא בעולם הזה, בסוד העבודה, וזה גדול מזה, וזה לעילא מזה, ואין פרוץ דומה לחבירו. ואותם הגבולים בציורם, דומה ממש, לדמות קוי וניצוצי נקודות הפרח, שהגבולים שבכל חלק ונקודה מהפרח מעמידים היופי של הפרח, ובהעבור נקודה וחלק מהפרח גבולו, במעט, או בהרבה, יגרם כיעור לכללות הפרח, ואין אפשרות לקחת חלק מפרח בפני עצמו, ולהסתכל בו בפרטות, כי אז לא תאר ולא הדר לו לאותו חלק.

וזה סוד שהמשיל הזוהר, (נשא הסולם אות יט, ויק"ר פ"ד י) לשנים שבאו בספינה, והיה אחד קודח תחתיו, גער בו חבירו, למה אתה קודח, ואותו שוטה ענה לו, מה איכפת לך, הלא תחתני אני קודח, כי באמת מקלקל היחיד יופי כל הדמות.

ומזה יובן שבחורבן בית ראשון, לא הצילו החרש והמסגר את בית המקדש מלהחרב, מפני רוב דורם שקלקלו היופי, הגם שבהם לא היה שום פגם, כי אין הנבואה שורה במקום פגום, אפילו מעט מהמעט.

וזה סוד תפילה בציבור, שאסור ליחיד לצאת מהכלל, ולבקש על עצמו, אפילו לעשות נחת רוח ליוצרו, זולת על הכלל כולו. כי זה לא יתכן, להרחיב גבולו, ושאר גבולי של ציצי הפרח ישארו על מקומם, כי כמו הקוטן יפגום היופי, כן הגודל. כי כל קוי ועיגולי הפרח, צריך שיהיה להם ערך בין גבולם כנ"ל.

וזה סוד, (תהלים כב כא) "הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי", כי היוצא מהכלל לבקש על נפשו בפרט, אינו בונה, אלא אדרבה, גורם חורבן לנפשו, בסוד (ויק"ר פ"ז ו) "כל המתגאה" וכו'. כי לא יצויר לך יוצא מהכלל, בלא לבוש גאות, ואוי לו שגורם חורבן לנפשו. כי הנוטל חלק מהפרח, לא די שמגנה יופי הפרח בכללו, שיש פגם בערך שבהם, אלא גם לאותו חלק, אין תאר והדר כלל, ושום גוון שבעין לא יחשבהו. ועל כן מחרב נפשו, ועוד גורם, שמוסר בחינת יחידה שלו לכלב, דהיינו, סוד ב"ן הוא פירוד הנקודות, וסוד מ"ה הוא חיבורם לפרח אחד, וסוד

על התורה

יחידה היא המקבלת אור מ"ה, ולכל אדם, נמצא יחידה, בסוד התפשטותו בפני עצמו. וזה שגורם כל גבול, בסוד הרגשת האדם את עצמו, לאני מיוחד, דהיינו, יחידה. ובאמת בשורש נקרא יחידה, מפני ששם כל נשמות ישראל יחידה וכלל אחד. ובסוד מונה מספר, ואין מספר. בסוד כלל ופרט. בסוד הבחירה. וכל אדם תכלית הנרצה מעבודתו, להמשיך עליו, אור יחידה, שתשלם רק באסיפת כל העדרים כנ"ל. וגם בזמן עבודה כשהאדם מתפלל ביחידות כנ"ל על כורחו יוצא מהכלל ומחריב לנפשו, שהוא מחזה ולמטה, בסוד התגלות והתפרטות הנפשות כנ"ל, ולא עוד, אלא שגם בשורש יחידה הוא ממסיר לכלב, סוד, התפשטות שם ב"ן, לבחינת (ישעיה נ"ז) "כלבים אלמים לא יוכלו לנבח". שלא תעלה כלל שועתם השמימה, לזווג מ"ה לב"ן, דהיינו ליחד, אלא ח"ו מסירא לכלבא, דהיינו הפירוד חלילה, בסוד הב ה' דבנות גיהנם. וזה סוד, (בא י כג) "ולכל בני ישראל היה אור במושבתם", דהיינו, מקום מושב על הכסא, שהוא מחזה ולמטה, מקום שהחסדים מגולים ומתפשטים, (דבנה"י אין הפנימיות מתעלם ואין שם בני מעים) וגם "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" (שם יא ז), דהיינו, שלא היה אפילו התעוררות, לכל פרט מבני ישראל, לדרוש שום דבר ביחידות, בסוד הב ה'. כי לכל פרט לא היה חסר כלום, מחמת שלא הרגישו בעצמם, לאני בפני עצמם, וזה כחם לצאת ממצרים ביד רמה, והבן.

וצריך כל אדם להאסף בכל כחו, בכלל ישראל, בכל פניות לה' בתפילה ועבודה. כי העזה וחרפה גדולה, לגלות ערותו בפני וכו'. וזה סוד, (יתרו כ כג) "לא תעלה במעלות על מזבחי", פירוש, בבחינת פרט, שזה למעלה מזה וכו'. ועוד שהוא בחינת חפץ להתנשאות, על זרע קודש, ועם קדוש לא צריכים אליו, והוא פוסע על ראשי עם קדוש ודורש גדולה עליהם. שזה חרפה, הס מלהזכיר עוד מכאן ולהלאה.

אלא יכלול את עצמו ביחידה, שורש כל ישראל, בסוד (ישעיה מד ו) "אני ראשון ואני אחרון". ואז כחו ממש כח יעקב, ואז יוכל ביד החזקה, לגלות את האבן מעל פי הבאר וישקו כל העדרים, מבאר מים, כי הגבול הקודם, יוסר מעל כל נפשות ישראל, הן למטה הימנו, והן למעלה הימנו. ואדרבה, ציורי גבולי פרח, הנותנים פאר ויופי, לא ישתנו כלל, כי בציוורם הקודם ישארו, אבל גבול כלל הקדושה יורחב מאד, וגורם לכל בני ישראל היה אור במושבתם. ואז אפילו בחינת כלב פרטי שלו ישאר אלם, כי יתגלה האור יופי, בסוד, המושב שלו, דהיינו מחזה ולמטה, כי כן טבע אור הכלל השורה על הפרט, שבטל לגבי מציאת הפרט שלו, ואינו מרגיש את עצמו.

שם המקום מחנים

לאחר עבודת יעקב בזווג לאה ורחל והוליד השבטים והוליד את יוסף היה הולך לא"י, ולא ירא מעשיו אחיו, אבל "ויפגעו בו מלאכי אלקים וכו' ויקרא שם המקום מחנים" (בראשית לב, א-ב), שעדיין הם שני מחנות ע"כ שמע שעשיו הולך לקראתו וארבע מאות איש עמו, שח"ג נחלקים לשתיים שזה כל כוחו של עשיו הרשע, "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו וכו' עם לבן גרתי", דהיינו בחסדים. "ואחר עד עתה", והם הביאוני הלום. אבל "ויהי לי שור וחמור" (שם וי), כי סוף הכבוד לבא, שזה גם עשו נהנה מאד, וגם אצל לו מתנה גדולה מאותן הקנינים, כדי למצוא חן בעיניו, שיניח אותו לעסוק בתורה. ובתחילה עשו לא רצה ליקח, כי רצה לפתות אותו שעובד ע"מ שלק"פ אבל יעקב ירא מפיתויו ושמא יכשל ומותר להנות מד"ת, שיוכל להתאמץ עד שקבל, ואחר כל המעשים בקש שילכו שניהם ביחד להר שעיר, כי מחמת

על התורה

המתנה גבר בו החשק להסכים עם יעקב, ולא רצה יעקב, בהוכיחו (שם יב) ש"הילדים רכים והצאן רכות, ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן", כי עשו מפתה אותו לזריזות גדולה, וכוונתו להכשילו, כי עתה בדרכיו הולך ששם צריך זהירות, ע"כ אמר "אתנהלה לאיטי לרגל המלאכה אשר לפני וכו' עד אשר אבא אל אדני שעירה" (שם יד).

וישלח

"וישלח יעקב מלאכים לפניו" (בראשית לב, ד), טרם שיתחבר לעשו. "אל עשו אחיו ארצה שעיר", שכל רצונו לקלוע אל השערה. "שדה אדום: ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו", שמכיר אדנותו. "כה אמר עבדך יעקב עם לבן", רמאה. "גרתיו", ותרי"ג מצות שמרתי. "ואחר עד עתה", לדרוש שלומך, הכל מחמת הרמאי בא אלינו.

"ויהי לי שור", כל"א. "וחמור", אומ"צ. "צאן", מקוה"נ. "ועבד", ו"ק דאומ"צ. "ושפחה", ו"ק דמקוה"נ. "ואשלחה להגיד לאדני", מכל-זה נמצא תמצית ההגדה הזאת לאדני. "למצא חן בעיניך", שלא יחטיאו את המטרה.

"וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו", שקבל אותם בסבר פנים. "וגם הלך לקראתך", ומכל-מקום רוצה לאבד אותך ואת כל רכושך. "וארבע מאות איש", תינו דמיתה. "עמו", כדמות הצמאון מתחת אומ"צ ממש.

"ויירא יעקב מאד", בשמועה של ארבע מאות איש שהכיר בהם ובסתירתם. "ויצר לו", על מחנה אלקים שפגש. "ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות", מחנה א' מהבא בידו ושורשו. מחנה ב' שזכה על ידי ראיתו במחנה אלקים.

"ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת", הבא ביד עצמו. "והיה המחנה הנשאר", הבא על ידי ראיה במחנה אלקים. "לפליטה", וכוון בחלוקה זו דבר גדול, כי אמור לעיל, שקרא למקום הראיה מחנים. ופירשנו, ע"ש שנתעורר על ידי מלחמות מחנה זה נגד מחנה זה. שלכאורה היה נראה כרתתי דסתרי. ושכחו שאע"ג, שחכם וטפש קאמר, מכל מקום צדיק ורשע לא קאמר ונדה טז:).

ובחלוקה הנ"ל, רווח בשמים, שמתחילה קירב לכל הבא בידו למחנה א' ויסדה. ואחר כך נתעורר שמה יבא עשו והכהו, ויהיה נקי מהכל, ואז לא יוכל אפילו לחזור ולרכוש דבר מה, כי כבר הרגיש חולשה על ידי מחנים. לכן התיישב שקודם כל, ייסד וברר מכל הפרטים שבמחנה הא', כל מה שנשאב ומשמש למחנה הב', כדי שיהיה מוצל בידו לפליטה ודאית. ובתחבולה זו, אסף שני המחנות ברשותו, רשות יעקב ודו"ק.

"ויאמר יעקב וכו' ואלקי אבי יצחק", כאן פירש להדיא ולא פחד כלעיל, ומכל מקום בכח החלוקה לשנים כנ"ל. אומר גם כן "הוי" האמר אלי", בדיוק אביר יעקב, שהוא כולל שניהם על דרך התחבולה הנ"ל.

"קטנתי מכל החסדים", ו"ק. "ומכל האמת", ג"ר. "אשר עשית את עבדך", ו"ק דאומ"צ. "כי במקלי", הארת כ"ה דמקוה"נ מקל הוא, שגורם קלון כלפי שמיא. "עברתי", בחינת עבירה ממש. "את הירדן", ירוד ודיין. "ועתה הייתי לשני מחנות". ו"ק וג"ר.

"הצילני נא מיד אחי", כי אני מכיר אדנותו (גדלותו), ובזה פחד לבי. "מיד עשו", מחשכת תינו מות וסתומה שלו. "פן יבוא", כאח הגדול. "והכני אם על בניס", רחל ויוסף הכולל כל הוני ורכושי. "ואתה אמרת" וכו', כי "ברכות אביך גברו על ברכות הורי".

"וילן שם בלילה ההוא", מתוך הפחד הנ"ל. "ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו", שיהיה די להפיס דעתו של עשו אע"פ שמידו הוא.

"עזים מאתים", ג"ר דאומ"צ. "ותישים עשרים", ו"ק דאומ"צ. והכוונה שאומ"צ כולל ב' מאורות גדולים כאחת ממש, לכן בבחינת ג"ר הם ב' מאות. ובבחינת ו"ק הם ב' עשרות. "רחלים מאתים", ג"ר דמקוה"נ. "ואילים עשרים", ו"ק דמקוה"נ. וזהו עדר השני, כי בעדר

על התורה

הראשון אין חדשות כל כך, זולת בקומה ורוחב, מה שאין כן רחלים ואילים שהיו בעיני עשו כהבל וכאפס, יהיו ערוכים לפניו ממש כצורת אומ"צ בג"ר וו"ק. וז"ס (ישעיה ל כו) "והיה אור הלבנה כאור החמה", וקומתם שוה. על כן שמוהו לעדר שני.

"גמלים מניקות", כל"א עד אין סוף ואין מספר להם, שז"ס גלעד. "ובניהם", הבא בידו. "שלושים", משולשים, שהם בבחינת שכם וכפתין הנושאים הראש בפאר ותפארת, ולא אמר שלש מאות, כי לא בא מהם לידו אלא בחינת ו"ק, וגם זה חידוש נפלא. "פרות ארבעים", הבא בידו מג"ר דתוך מקו"ה. "ופרים עשרה", עשרה הבא מו"ק שבתוך מקוה. וגם זה חידוש הפלא ופלא בעיני עשו, שיהיה נמצא בתוך דמקוה ו"ק ומצוייר גם שם זווג מניה וביה להכנת כל"א. שז"ס, שכל בחמודו רגלי לאו, ועד אנה אבלה בנכוחות ובטוחות חכמה כולה יבצר, ואיזה מקום בינה וממנה כל יונקתו הוציא, וממנה נועד כל מושבו, ומזה תעורר עשו לנשיקה ובכיה.

ועניין ארבעים, כמ"ש (דברים כה ג) "ארבעים יכנו לא יוסיף", שארבעים מוכרחות כדי לפרות ולרבות, והם ג' הנמשכים בכל"א ראש תוך סוף דמקוה. שאומ"צ ומקוה"נ התפשטות כל"א לפרשה באים. ואחר-כך נמשך גם ו"ק דתוך, שהם א' וד' דאדנ"י, אלא בבחינת ז"א, הם עשרה וארבעים, בסוד, נון שערי בינה הבאים בז"א.

עוד יש לומר, שכלפי עשו בעצמו שהוא איש שער יהיה מספר הפרות ל', נגד עיר ומגדל וראשו, ועוד יוד נגד הכל"א ואתפשטותיה, בסוד "ארבעים יכנו". וזה "פרות ארבעים ופריים עשרה", ו"ק דשלושים פרות הנ"ל, שמהם באים כל הזכרים וכל הפעולות, כי הם מזדווגים עם הג"ר ומושכים הכל לשורשם.

"אתנת עשרים", עיר ומגדל בשורשו. "ועירם עשרה", ו"ק שלהם. ומזה התפעל עשו ביותר עוז, עד שאמר, "נסעה ונלכה". או, "ואלכה לנגדך", דהיינו, או תאומים יחדיו, או על כל פנים לנגדו ובאיזה קירבות שיהיה.

וז"ס, (זכריה ט ט) "הנה מלכך וכו' ועל עיר בן אתנות". כי ע"ר זה משמש ומזדווג תמיד במכל מראש, בבחינת, אתנות ואסונות כאחד יחד, עד אין שום הכר והבחן שם כלל, ואין לך אותות נכבדות, ואין אסונות מאוימות, שלא יומשכו ויבואו מזווג הנ"ל מהודו ועד קיש, ושניהם בעצם אחד. ופתר לו בשביל עשו אחיו חידה זו, אשר הע"ר הזה הבא באתסונות שעבר ועתיד שוים שם כמפורסם, מחוייב ברגע אחד להשלים עד סופו, כי אם היה חסר שם מעט, יפול כל הבנין של עשו, מראשו שבשמים כמובן ופשוט, (מ"א כ יא) ש"אל יתהלל חגר כמפתח".

על כן הראה לו שמתחילה ועד גמר מלאכה מבואר שם, כי אפילו ברגע האחרון קודם גמר התיקון, נמצא לך עוד השאלה העמוקה, איזה מקום בינה שממנו יונקתו עד לשמים שיאו הוציא, כי החכמות והבינות המפורשים שם להדיא, נמצאים חתומים וסתומים בספרים, עד ראיית מקום מתנים ואת פשטותיה. וזה שמרקד שם העיר על האסונות ומראה החכמה בעתודים העולים ויורדים בחכמה ובאהבה רבה ונמתק האור לעין.

"ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו", חמשה עדרים זה אחר זה, ע"ד הנ"ל, שמכל אחד יתפעל ביתר עוז. "ויאמר אל עבדיו עברו לפני", פירוש, התיצב על שורשו במקום הע"ר, שהוא באמת שורש יעקב במוח יצחק, וכל מה שמראש דמקוה ולמטה, קרא עבדיו המשמשים ובאים בכח התעוררות של יעקב, והוא הע"ר המתחיל וגמר במקומו. "ורוח תשימו בין עדר ובין עדר", גם זה רמז נכבד, אף על פי שתראו שאני עשיתי כל הזווגים ברגע אחד, מכל מקום אתם תשימו רוח. ומה שלא יעשה השכל שבכם, יעשה הזמן באריכות.

"ויצו וכו': לעבדך ליעקב", אני עבד פשוט ליעקב שבראש. "מנחה היא שלוחה", אע"ג שיש אריכות בראיית עין, מכל מקום בקיבוצם תראה ותשבע נחת מריבוי המנחה. "שלוחה לאדני לעשו", עשו קיבל מקום האתונות, על כן קרא אדון ודיין, שדן את צדקת וחכמת העיר במקומו ולאחר מכן.

"והנה גם הוא אחרינו" וכו', פירוש, אל תתמה שלא ראית אותו עד עכשיו וכו'. "כי אמר אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני", פירוש, הוא מחשיב אותך לדיין חכם ומחוכם ושיער בעצמו שלא יתכן לכפר פניו במשהו ממועט משיעור המנחה הכללית הזו שצריכה זמן ומקום. "ואחרי כן אראה פניו", שיהיה די לכל בר שכל שלפי שכלו יהולל. "אולי ישא פניו", צחק בו בזה, כלומר, גם עכשיו הברירה בידך, כי לא להטעות מי שיהיה אתי, ואדרבה אמור מה יש לך לתבוע ואשמח בך כבשאלת חכם, כי יד הוי' לא תקצר.

יעקב שהתקין עצמו לדורון לתפילה ולמלחמה

בכתובים "ויעבר את אשר לו ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו" (כ"ד כ"ה). לע"ד הפירוש, כשראה יעקב אבינו שע"כ צריך להפגש עם אחיו עשו הרשע, אז "ויירא שמא יהרג ויצר לו אם יהרוג" (שם רש"י ח). כי בעולם הזה היה צריך לקיומו ולקרבהו תחת כנפי השכינה באתכפיא, אבל כאשר שמע שהולך לקראתו בהרמת ראש וארבע מאות איש עמו, א"כ מוכרח הוא להלחם עמו, אבל לא הבין איך יגמור הדבר, "ויירא ויצר".

כי בין כך ובין כך לא יגמור רצון הקב"ה, וזה שהתקין עצמו לדורון לתפילה ולמלחמה, הדורון הוא לנסיון אולי יכפה אותו לקדושה בזכות תפלתו עליו, ואם לאו, חצה עצמו לשני מחנות פנימיות וחיצוניות, ואז, אם יהרוג את עשו, יהיה על כל פנים הפנימיות לפליטה.

וזהו שניסה אותו במנחה ששלח אליו והודיע לו בפירוש, ש"מנחה היא שלוחה לאדני לעשו". אבל, "והנה גם הוא אחרינו", פירוש, שעשה היחוד מן השם הקדוש אהי' וזה עתה לחלקך, אבל להוי ידוע לך, "והנה גם הוא אחרינו", כי בטח יבא וישרה שכינתו על המנחה הזאת, וסימן עשה לו, אם יקבל ברצונו המנחה, אז ידע שצריך להלחם עמו, כי לא נתכפיא הס"א כי נ"ק צב: "לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו". אבל אם צריך להפציר בו אז ידע, (יומא פו:) "שזדונות נעשות לו כזכיות", והמנחה כולה קודש, ע"כ עשו לא יוכל לסבול אותה כי בסוד הוי' נקראת.

וזה, "ויעבר את מעבר וכו' ויעבר את אשר לו", כי היה מצטער מאד. "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת", פירוש, שפעמים אדם מדבק עצמו בחסדים, ופעמים באמת, אבל במצבי עכשיו אני קטן להפנות לשניהם. ומפרש, אני זוכר שבמקלי עברתי את הירדן, דהיינו, בסוד האמת, מקל וחומר עבר את הירדן, ואם לא היה לו המקל לתת אותו בירדן, לא היה זוכה לכל הכבוד הזה, כי אין דבר נמשך אלא בזכות, ובמקלו המשיך התגלות אלקית לעולם, ולכן התאונן מאד, "ועתה הייתי לשני מחנות", דהיינו, שהפקיר את המנחה השני להרוג את עשו, וא"כ איך ובמה יתגלה כבוד שכינתו בתחתונים, וזה, "ויצר", "קטנתי", מהאמת. ואם להפנות לחסדים, דהיינו, שלא לחצות לשני מחנות, וירא שמא יהרגנו ויהיה הכאה אם על בנים והכל יאבד חלילה.

ומתוך צרתו העביר את כל אשר לו מעבר יב"ק, פירוש, ממעבר הירדן בא בסוד יב"ק, אבל

עתה עבר ג"כ את מעבר יב"ק והבן.

וז"ע, "ויותר יעקב לבדו". שהקשו חז"ל, כיון שהעביר את אשר לו מעבר יב"ק, א"כ אמאי נשאר לבדו, הלא (תק"ז תקון ע קכב): "לית אתר פנוי מיניה", והוא א"ס וא"ת א"כ, ותרצו (חולין צא.) "שנשתייר על פכין קטנים שצדיקים חביב עליהם ממונס יותר מגופם", ובא בסכנה להשאר לבדו, וסוד פכים קטנים, הוא כמו (מ"א טז יב) "ומעט שמן בצפחת". וכאן נקרא פך ע"ש כף ירך, והבן.

והטעם שאסור להשאיר פתורא בריקנא, כי (עי' זהר יתרו הסולם אות תמג) אין הברכה שורה במקום ריקן, ולכן חביב להם ממונס להם מפני שאינם נהנים מן הגזל, פירוש, כי אם יאבדו ממונס יהיו נצרכים פעם נוספת לקל וחומר, שאותו ממון הוא (משלי כג ו) "לחם רע עין", מן הגזל וגנב וכחש וכו', שהצדיקים מתיראים מאד הימנו.

לכן בעת עברו מעבר יב"ק, הרגיש מיד חסרון פכים קטנים שזקוק להם מאד, מפחד שלא יהא נצרך ללחם מן רע עין, בסוד (ברכות מז): "מצוה הבאה בעבירה".

וז"ש, "שכח פכין קטנים", פירוש, ועתה זכור שצריך עליהם, ולכן, "ויאבק איש עמו", ומחמת זה הכניס א"ע במלחמה עם אותו האיש עד ... פירוש, עד הגיע זמן הסעודה.

וזה ענין שאמרו (דברים י יב) "מה ה' אלקיך שאל מעמך", (זהר קרח הסולם אות מט, ילקוט שמעוני ל"ג תתקנא) "אל תקרי מה אלא מאה", סוד הנ"ל, דהיינו, האדם העובד מכין א"ע יסוד מ"ה, שעובר את מעבר יב"ק ומגיע למ"ה, אבל (פסחים נ. קידושין עא.) "לא כשאני נכתב אני נקרא". לכן הקרי תמיד בסוד מאה ברכות הבאים בפכים קטנים, ובעל כרחו חוזר עליהם, ודוקא בסוד מ"ה מרגיש הנחיצות שלהם, וחוזר עליהם ונותנים לו, ולכן קורא עתה מאה ברכות כמנין פך. אבל אותו המלאך התחכם עליו, "ויגע בכף ירכו", פירוש, אותו הפך בסוד הקבלה הוא כף, ובאותו הכף נגע, "ותקע כף" וכו'. ובאמת צריך להבין, כיון שעבודתו היתה כל כך צלולה, למה נשתה כחו בכף הזה.

והטעם שחביב עליהם ממונס, הוא אינו לצורכם עצמם, אלא לעתיד לבא שלא יצטרך לגזל כנ"ל, בסוד, חלקי הפרצוף שאינם שייכים לפרצוף, אלא משמשים לפרצוף אחר, בסוד קומת נה"י, ולכן אין בעל הפרצוף שולט עליו כ"כ, ואם היה שולט עליו היה מחזירו לבחינת פרצופו, ולא היה משתלשל ממנו פרצוף השני, אבל (ישעיה מה יח) "לא תהו בראה לשבת יצרה". ולכן אינו שולט עליו בשלימות.

וזה שהתחכם המלאך ונגע שם באותו הכף, בסוד כמלא כף איש, דהיינו, (בראשית א ג) "יהי אור ויהי אור". "ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו".

וז"ש, "ויאבק איש עמו וכו' וירא כי לא יכול לו", פירוש, בעלות השחר, מחמת מאה ברכות, אז ויגע בכף הזה וכו' וזה שאמר לו, "לא אשלחך כי אם ברכתני", (רש"י שם) "הודה לי על הברכות שברכני אבי", פירוש, שיעקב אבינו התגבר עליו ואמר לו, הגם שנגעת בכף, ותקע הכף, צריך אתה להודות בפך, שגם זה ברכה ולא קללה, כי זה ממש היה הכנה לפגישתו עם עשו אחיו, שכל כחו של עשו היה גם באותו כף שברשותו לנגוע בו, אלא עשו היה בחיצוניות ואותו האיש הוא שרו של עשו מלמעלה, ע"כ הוא בסוד הפנימים, זה שולחן החיצוני, וזה שולחן הפנימי.

לכן התאמץ שיודה לו על הברכות, כי הבין עתה שלא היה צריך לחלק לשני מחנות, כי אותו הפחד מגיד הנשה נופל על שניהם, ובאמת דא ודא אחד הוא. ע"כ כיון שהיה לו השר שלו, התגבר עליו, שיודה שהוא באתכפיא קמיה, וממילא אכפה לו ג"כ האומה שלו הוא עשו הרשע.

וז"ש לו, "לא יעקב יאמר עוד שמך" וכו'. וכמו שפירש"י ... "שהקב"ה נגלה אליך בבית אל ומחליף את שמך ושם הוא מברכך ואני שם אהיה ואודה לך עליהן", פירוש, עתה הודה לו בשם אה"י שם, אבל יעקב לא רצה להנות ממנו אפילו רגע אחד, וזה שהתחכם לשאול על שמו, "הגידה נא שמך", כי רצה להמשיך עליו מיד שם הקדוש, ומיד לאכפיא ליה ופעל בזה, כמ"ש

"ויברך אותו שם".

וזה הועיל לו באמת שנכפה ג"כ אומה שלו, כי מחמת שזרח לו השמש בעברו את פנואל. ע"כ לא רצה עשו לקחת את המנחה אשר הובאת לו, כי לא ממינו היתה, אבל עתה היה הנצחון תלוי דוקא שיכריחהו לקבל, כי (ב"ק טו). "הלעיטהו לרשע וימות", כי יתקרב לקדושה. (תהלים קד לה) "יתמו חטאים מן הארץ". וזה, "ויפצר בו ויקח", ונתקיים בו, בכל לבבך בשני לבבות כלב אחד. וחזרו שני מחנות לאחדים בידו, (תהלים קיג ט) ו"אם הבנים שמחה", כי ניצלת מעשו הרשע, ואדרבא זכתה להבנות בבנים זכרים בבית א-ל בעמודא דאמצעיתא מן העולם ועד העולם (זכריה יד ט) "והיה ה' למלך על כל הארץ".

וזה היה הויכוח ביניהם, כי עשו אמר, "יש לי רב", פירוש, אפילו בז' עלמין דימינא יש לי אחיזה, א"כ מה אהני לו הק"ג עלמין דשמאלא, אבל יעקב אמר לו, "יש לי כל", שאפילו הק"ג דשמאלא המנחה אשר הובאת לך שלי המה. כי (ע"פ ב"ר פפו"ג) "עבדא זבינא דאבא אתה", (פסחים פח.) "ומה שקנה עבד קנה רבו", "ויש לי כל". ורמז לו, "ראיתי פניך כראות פני אלקים", דהיינו, השר שלך "ותרצני", ע"כ יש לי הר"ז עלמין, ומכ"ש ששייכים לי ג"כ הק"ג עלמין. ובכח שרו התאמץ מאד, "ויפצר בו ויקח". כי היה כולו מסור תחת הקדושה, אפילו לקבל המנחה לשם הקדושה, בסוד, "ויברך" וכו'.

ויחי

ענין בקש יעקב לגלות את הקץ

"בקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה" (פסחים נו. זהר ויחי הסולם אות תקיז), ועיין במדרש (בראשית פצ"ח). וצריך להבין מדוע אלו י"ז שנים, נחשבו למנין שעבוד של רד"ו, הלא מבחר שני חייו היו, שנשכחו ממנו כל הצרות, ונגאל מכל רע, כדאיתא בזוהר (ויחי הסולם אות קיא, קטו) ע"ש. והיה כל טוב מצרים ברשותו, והיה אוכל ומתענג כמו ישראל בצאתם ממצרים, ואם כן מדוע בכלל שעבוד הם.

אלא הענין הוא, שבאמת נגלה עליו הקב"ה בעצמו בתחילת ביאתו במצרים, כי בזה, ניתן לו הכח לאכול מטוב ומחלב כל ארץ מצרים, וכמו שכתוב, "המלאך הגואל אותי מכל רע". והבן. ואלמלא רצה לגלות את הקץ לבניו, לא היו בני ישראל משתעבדים כלל, אלא אדרבה, היו כפויים אליהם תמיד, כמו בחיי יעקב אביהם, כי באמת יעקב לא מת, והבן.

אבל כיון שבקש לגלות נסתלקה הימנו שכינה, ונעשה שעבוד מחמת שהשליטה לא היתה שלימה אז לישראל, כי הטובה באה להם בסוד יד עכו"ם באמצע שאינו ראוי לבכורה.

כי רק (תהלים קה כ) "שלח מלך ויתירוהו". כי בטלה לחכמתו, שהתחזקה, עליו, (עי' סוטה לו:). שלא היה פרעה בקי בשבעים לשון, בשבעים דרגות של כסאו, חוץ מלשון הקדש, וכשבא יוסף ופתר חלומו, וראה יתרונו בלשון הקדש, התבטל בכל חכמתו אליו. (מקץ מב ו) "ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר", המוציא והמביא. בלעדו "לא ירים איש את ידו ואת רגלו", אבל פרעה התערב בענין, בסוד שאמר לו, "רק הכסא אגדל ממך", כי הגם שחק היה במצרים, שכל שיהיה מופלא בלשון אחד יעלה לדרגא אחת, על הכסא, והבקי בשבעים לשון יהיה למלך, והבקי יותר, גם המלך מוכרח להעביר אליו הממלכה לכל לראש, ואם כן היה יוסף ראוי להיות למלך על כל הארץ, אבל פרעה בקש ממנו לכסות סוד זה, והעלימו משרי מצרים, כמו שכתוב במדרש. וזה שאמר לו, "רק הכסא אגדל ממך". "וירכב אתו במרכבת המשנה", בסוד (ישעיה סא ז) "בארצם משנה יירשו", אבל לא היו שלימות, מחמת שהיה צריך לעזור באפס מה לפרעה, בסוד (תהלים קה כא) "ומשל בכל קנינו". וזה שגרם לו לכסות סוד ידיעת לשון הקודש משרי פרעה, והבן מאד.

וזה ענין, שמחמת גזרת השעבוד, בא הרצון ליעקב לגלות את הקץ, סוד ידיעת לשון הקודש, כדי לרשת גם כסא פרעה, אבל הזמן לא היה עוד מוכשר לזה, כי ברשות וכח יוסף, היה כל כח הקדושה בתפארתה, שנקרא (דה"א כט יא) "כי כל בשמים וארץ", והוא כל, והיא כלה, "והמתנשא לכל לראש", וסוד (מגילה י:). כלה צנועה מאד בבית חמיה. ובפרט, בסוד החכמה, כמו שכתוב, (משלי יא ב) "ואת צנועים חכמה". וכמ"ש, (ישעיה ד ה) "כי על כל כבוד חפה". ולכן אינה חפיצה בשום אופן לגלות את עצמה, לעיני זרים, בסוד צניעות יתירה שהיו בה, וכיון שבקש וכו', והתחיל מיד השעבוד, ונשכחה הטובה של השבעה עשר שנים, בסוד (וישב לו ב) "ויוסף בן שבע עשרה שניה". ובסוד (שמות א ח) "ויקם מלך חדש וכו' אשר לא ידע את יוסף". והבן וזכור.

שמות

תבת משה

"ותצפנהו שלשה ירחים" (שמות ב.ב). פירוש, אחרי שראתה כי טוב הוא, ונתמלא הבית כולו אור, מכל מקום עלה בידי אימא עילאה להצפינו שלשה ירחים, דהיינו, ירח בן יומו, שנעתק האור על בסיס חזק, כמו שכתוב, (ישעיה כב.כג) "ותקעתיו יתד במקום נאמן". ואחר כך (תהלים קז.מ) "שפך בוז על נדיבים".

והגיע ירח השני לראות מילוא הירח טרם קביעתה במשטרי השמים, ושני ירחים אלו, הם סוד י"ה, דהיינו, שני הפכים מקצה אל הקצה, ואז מהדריה מיא למקוריה, ואחר כך, (שם מב.ח) "תהום אל תהום קורא לקול צנוריד כל משבריד" וכו'.

והגיע ירח השלישי, סוד גופא דחרבא ויו, ושני פיפיות, תרי ההין, כי כאן התגלה הי' תתאה, סוד היכל טוב והיכל רע, שזה עליון וזה תחתון, ומרע ניתן מקום לשבירה, הגם שכולו זכאי ועליון, וזה סוד, מינה דינין מתערין, ואי אהדר אומנא, ותבר להני מאנין דתקין, אהדריה מיא למקוריה, ואחר כך בהיכל טוב היה תקון לשעתו, בסוד ווי העמודים, שכולל שני ההין האלו ביחד, ועליו רישא דאיהי יוד, ונתגלה יהו' בשלימות גמור, ואחר זה, שהיתה הצפינה בשלשה ירחים הנ"ל, אז קרה מקרה הידוע, שירדה בתי"ה בת פרעה, ותשלח אמתה ותקחה, וזה סוד (דניאל ח.יב) "ותשלח אמת ארצה". וזה סוד פלאי.

סוד שובבי"ם ת"ת

גלות מצרים היא שעבוד הקליפה על הקדושה, והגאולה היא השבת היוצר על כנו, (דברים כח.י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך".

התורה היא נצחית, וגלות וגאולה נהגים בכל הדורות ובכל הזמנים. דהיינו, או בכלל ישראל, או בפרטים, כי כל פרט ופרט חשוב קמי הקב"ה כמו כל הכלל כולו. ועל כן לא יגיע למטרתו בטרם חבר עליו כל הדרכים וההארות השמות שבתורה ממש ככלל כולו.

וסידור הפרשיות שבתורה, יש בהם קדושה רבה, וסגולה גדולה לכל פרט ופרט, להנות מסדר המאורות המאירים בזמני הקריאה.

ומתוך שובבי"ם ת"ת הם סידור שלם מתחילת השביה והשיעבוד דקליפת פרעה ומצרים, עד תכלית החופש, שהוא לוחות שניות, על כן מסוגלים המה להאיר עם כל מערכות הקדושה והאורות, שכבר הראו פעולתם בדורות שעברו. אלא ודאי להמוכנים לקבל, ועל כן מתענים עובדי השי"ת ועושים תשובות גדולות כדי לזכות בהם.

ומשה היה רועה את צאן יתרו

בפסוק (שמות ג א) "ומשה היה רועה את צאן יתרו וכו' ". איתא בזוהר, (נח הסולם מאות קפב - קפח) שהעובד צריך לתפוס במדתו של משה. כשאמר לו הוי' (שם לב י) "ואעשה אותך לגוי גדול", אז מיד מסר נפשו, בסוד (שם לב) "מחני נא מספרך אשר כתבת". ונח לא היה במדרגה זו, וכשאמר לו (נח ו יח) "והקימותי את בריתי אתך", לא בקש על בני דורו, והיה מסתפק בשלו. ולכן בחר ה' במשה, ודבר עמו פנים בפנים. ואתפשטותא דמשה בכל דרא. על כן אפילו כשהאדם מוצא טעם בעבודתו, לא יסתפק חלילה בשלו, כי אין זה כבוד שמים. ועובד מאהבה, צריך להרבות הכבוד, וצריך תמיד להתחזק, ולהמשיך קדושה מלמעלה, על כנסת ישראל, בסוד, (ישעיה יא ט) "מלאה הארץ דעה", כי זה רצונו, וזה כבודו. וכשאינו עומד בזה, על כורחו אינו מהעבדים הנאמנים לאדונים.

וזה שהיה רועה צאן יתרו, דהיינו ז"ת, שנקראים, צאן אדם, אבל הם היו צאן יתרו, שיתר פרשה אחת בתורה, דהיינו, "ואתה תחזה". וזאת "עצם מעצמי", שזה היתרון, מתוך החושך, והבו, וע"כ יתרו חותנו, בסוד חתן למולות דמים, והוא כהן מדין. ובסוד זה, "וינהג את הצאן אחר המדבר", כי מקום המדבר מאחורי ארץ ישראל, שמשם כהן מדין נוהג בחזקת היד, את החיצונים. וזה, "ויבא אל הר האלקים חרבה", דהיינו (עי' שבת פט:) איהו חורב ואיהו חורבה. וידוע שאדרבה (שה"ש ג ו) "מי זאת עולה מן המדבר", בסוד מציאה, דהיינו (משלי יח כב) "מצא אישה מצא טוב". והיכן סדרם של דברים, היינו שנפקחו עיניהם, על בחינת הלב אש מתוך הסנה, דהיינו, שנתגלה לעיניו שלבות איש ואשה הקרובים זה לזה, שכינה שרויה ביניהם באמת, אבל אם נתחממו, נעשו אש, שפרח י"ה מאיש ואשה, והם ביחד אש ולבבות שניהם נעשה לבת.

והדבקות הזו די"ה, האיר הרבה, בסוד מלאך ה' ממש, ויחד עם זה, "וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל", דהיינו, פסוק זה האיר הרבה מאד נגד עיניו, עד כמה גדול הכח, שסנה יבש נאחז באש ה' נורא מאד, ויחד עם זה איננו אוכל. אלא אדרבא, ניזון ומתגדל, עד, "ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה, מדוע לא יבער הסנה", ונמצא נכלל לגמרי, בסוד הארת הקשר הזה. וכל העשר ספירות שלו, כמו נכללים בהארה זו, דהיינו סוד חב"ד לגבי חג"ת.

וזה אמרו, "אסורה נא ואראה", שזה ראיית הלב, סוד הוי' פשוטה, סוד גילוי עינים שפסקה שליטתם, והלב מבין, בסוד, (ישעיה יא ג) "והריחו ביראת הוי' ", שזה הארת משיח, אבל בעוד שהיה מכין ומתעורר לבחינה זו, אז, "וירא הוי' כי סר לראות", דהיינו, שגבהו המוחין שלו, מתתא לעילא, ואז מיד, "ויקרא אליו אלקים מתוך הסנה ויאמר משה ויאמר הנני", דהיינו, מצא הארה גדולה, לבי' סטרין כאחד, כי אותה הארה היתה באמת הארה של גאולה, שע"כ היה מתחזק, בסוד תיקון השלם, בסוד משיח, והבן.

אבל בא אליו הדבור, "אל תקרב הלם", סוד מלכות, שזו עדיין לא בחינה שלך, ושייך למשיח. ו"של נעליך מעל רגליך", שהרגיש עדיין בחינת הכנה באפס מה, סוד הזכר. "כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא", להשפיע לקדוש, ואז עמד במדרגת עצמו, ונגלה עליו השכינה, בסוד האבות, בכח גדול.

"ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים" (שמות ג ו), דהיינו, שהשיג מדרגתו (עי' שמ"ר פ"ג בשכר שהסתיר פנים, זכה ודבר הוי' אל משה פנים אל פנים וכו'. ובשכר מהביט, ותמונת הוי' יביט. וכיון שעמד בזה היה ראוי אור הגאולה להיות נשפע על ידו, ובא אליו שליחות הגאולה לכל ישראל.

על התורה

אבל היה עבד נאמן, ולא הסתפק בשלו, ורצה שתגיע הגאולה שלימה לכל ישראל, בבחינת משיח דוקא, שלא יהיה בו שום מיעוט, וזה שטען הרבה פעמים, "והן לא יאמינו לי". דהיינו, שהתחזק בתפילה על זה שלא תבא הגאולה על ידו, עד שאמר בפירוש, "שלח נא ביד תשלח". דהיינו משיח, כמו שפרש"י, "שאיין סופי להכניסם לארץ". אבל משיח יכניסם, לכן שלח נא על ידו. וז"ש, "והוא אהרן", דהיינו משיחות.

עד שהיה חרון אף עליו, שאין בו רושם חלילה, כי כוונתו לתכלית, והובטח לו משמים על ידי תפילתו, "הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא", שסוף כל סוף (תהלים צח א) "הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו", וזה סוד, "וגם הנה הוא יוצא לקראתך", דהיינו, שהארתו ישלוט. "וראך ושמח בלבבו", שיהיה מכיר לך טובה, על התורה שלך, כי משם יזכה לכל הכבוד, והבן. ונראה שהיה החטא של מי מריבה לנגד עיניו, וזה שטען, "כבוד פה וכבוד לשון אנכי", דהיינו, מלדבר אל הסלע בפיוסא, ורק משיח, ראוי לזה, והבן. וכל הדיבורים הם לתפלות ותיקונים לגאולה שלימה אכי"ר.

שאלות משה במראה הסנה

לשאלת משה, "מי אנכי" (שמות ג יא). ענה לו, "כי אהיה עמך וזה לך האות וכו' תעבדון את האלקים" וכו'. יש להבין מה ענין תשובה זו לשאלתו.

אלא שכל ימיו חשק לקרב ישראל לעבודת אלקים, ועל כן היה מחויב לחשוך להקדמת יציאתם ממצרים, כי זה תלוי בזה, (מכילתא בשלח טז) "שלא נתנה תורה אלא לאוכלי המן", ולא לטורדם לשבת על סיר בשר, ולאכול לחם במילוי כרסם לשובע.

"משה שושבינא דמלכא" (זהר שופטים הסולם אות כג), דהיינו לקרב ישראל לשמים. "אהרן שושבינא דמטרוניתא", שה"ס כללות ישראל, דהיינו, לקרב השי"ת לסיפוק צרכי ישראל. מתחילה שאל, "והן לא יאמינו לי", בנבואת השי"ת ואחר שהורהו את האותות, שאל על כבוד פה והול"ל להפך. עוד שמשמע שאינו מאמין בסיפוק האותות בלבדם, אלא שעדיין צריכים לדיבורים מוכיחים.

ובאמת קשה, הן השי"ת אומר לו, "לך ואספת ושמעו לקלך" וכו'. איך אינו מאמין, ונראה כמו שמלמד להשי"ת דרכים איך לקרב לישראל. אולם, באמת אין אתערותא דלעילא, בלי אתערותא דלתתא, וע"כ צריכים לצדיק וגואל לאתערותא דלתתא. ואתערותא דלתתא זו מהצדיק, צריכה להיות בפרטית על כל דבר ודבר בלבד שאינו נותנים לו בלי תפילה ושאלה.

ואחר שפעל רצון לגאול, היה לו לטרוח אחר הסדרים, ובקש מתחילה על אמונת הנבואה בעצם, וע"ז ניתנו לו אותות של מטה, נחש, מים ודם.

ארץ מתגלגלת, ומזלות קבועים

הנה השפעות הבורא, אין לה זמן מוגבל כמו שמבואר, (תהלים כג ו) "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי". ומה שהנבואה אינו מקבל שפעו ית' תמיד, הוא מכיון שאינו מסוגל לזה תמיד, דהיינו, שהצנורות שלו צריכים להיות ישרים כראוי ונרצה לשפעו ית'.

זה סוד, (שמות ג יד) "כה תאמר לבני ישראל אהי' שלחני אליכם". כי ישראל קבלו מתחילה שם אהי', וגילה להם משה שהוי' אמר, אלא שאז הצנורות שלהם לא היו מוכשרים לשם הוי',

על התורה

ובכוחות של משה התיישרו הצנורות, וקבלו מיד שם הוי', כמו שמבואר, "זה הדבר אשר צוה הוי'". דהיינו, פנים אל פנים, מיד ודו"ק. וזה עניין, (שם ה ד) "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בקל שד"י ושמי הוי' לא נודעתי להם".

כי עד קבלת התורה, לא הבינו סוד התשובה לשם אהי' ועוד ביתר שאת, בסוד פנים אל פנים, דהיינו, הוי' בבחינת זה הדבר, כי אינו צריך יותר, אלא לגלגל את הנברא למקומו כבתחילה, והוא מקבל שפעו כבתחילה, ועוד מתעלה שם אהי' לשם הוי' כבתחילה, והבן.

אהי' שלחני אליכם

ראש תוך סוף

מאמר "אהי' שלחני אליכם" (שמות ג יד). זה סוד רישא דכל רישין, שהוא דקיק לא איתפס בשעתו אלא לאחוריו, כי הנברא אינו כדאי לראות פניו, מפני שהוא תכלית הדביקות האפשרי לכל נברא, ולכן הרגשתו הוא השלם שבהרגשות, ומיוחסת להשגת הבורא ית' בעצמו, דהיינו, שכל נברא מורכב מחומר וצורה "מרגיש" בחומריותו, ו"יודע" בשלימותו, ששם 'מרגיש' שייך בחיים חומריים, ושם 'ידיעה' שייך בחיים שכליים.

וכיון שהבורא ית' לא יפול בו שום הרכבה מחומר וצורה, כמובן בפשיטות, אם כן, החיים והמדע בו כאחד, דהיינו, צורה בלי שום חומר, והמדע הוא חיותו, וחיותו הוא המדע, והרגשתו את עצמו דומה להרגשה שכליית, דהיינו, ידיעה שיודע בשלימותו, והוא השלם שביודעים, ולא יחסר לו הידיעה, בהיה הוה ויהיה, אשר זה תכלית הנקיות, שאפשר לאדם להשיג מחיי הבורא, לפי פשיטות מכל צורה מורכבה.

לכן הזוכה לדביקות אמיתי, הוא נמצא דבוק בידיעתו יתברך, וערך שניהם שוה, דהיינו, שהרגשתו כמוהו, בפשיטות מכל חומר, דהיינו, שיודע שהוא שלם בכל מיני ידיעות הנעלמות מכל העולם, ולא ישנה לו מהוה ליהיה, שכן צורת שכל האלוקי, כי נעלה מכל בריותיו שיודע בעצמו, מה שנשגב מבריותיו, ודו"ק.

ויש לדעת, שכל הכרת המתדבק כלפי חוץ, הוא השעשועים המצוירים בעתידות, שזה בלבד נשאר לו, למען שלא יוכלל החלק בכל, כי בזה נמצא שמוקף החלק בגבול הזמן בכחו, שזה עיני הכל בחלק, שמשמע עמו, בתוך מקומו, וזה הטעם, שאי אפשר לראות פניו, כי ההסתכלות היא מכל בחלק ששרוי בזמן, והדביקות היא בגדר הכל, שהוא נצחי, שמחמת זה לא ניכר כל כך הבחינות הוה ויהיה בשעתו, כי אינו מתאוה ליהיה, וכיון שעיקר המורגש, הוא ההסתכלות, שזה קרוב יותר לכח גשמי בעל זמן, לכן נדבק בזה יותר ונמשך לאחוריו.

הנה ההתפשטות אשר החלק מסתכל בכל, יבוא אחר ג' דרגות, כי הגם שעניני תהלתו מונחים ביהיה, מכל מקום, לא יתגעגע כלל להעתיק את עצמו מהוה הזה, כי בסימא ליה שעתא. אלא רוב האישור וההסתכלות ביהיה, לאט לאט מרפה לו דבקותו, עד שמוצא בחינת געגועים אחר עתידות הזה, וזהו 'רושם ראשון'. ואחר כך מרגיש באמת בחינת חסרון והרחקה מיהיה הזה, ובהוה הוא חסר, וזהו רושם השני שיצא לו. וכשהרושם הנ"ל, נחקק בו היטב היטב, אז מסוגל להתהפך לראות העשוי עמו, דהיינו, באור החיצון של הדביקות, והוא הפוך לגמרי, מהסתכלות הראשון, שהוא הסתכלות החלק בכל. ולכן התפשטות ידיעה הנכבדה הזו, אינה אלא בידיעת השלמת הנבראים וכל מקריהם, מה שאין כן ידיעה הא' היא שעשוע הבורא, והבן.

על התורה

שלשת האותות

בהתפשטות הקליפה, הנחש ישופך ראש. דהיינו, בהרהורים שלא יאמין רק מה שיראה בעיניו, כי (קהלת ב יד) "החכם עיניו בראשו". אמנם שורש הקליפה הוא להפך, כמו"ש בזהר (בלק הסולם אות רעו) "כחויא דמחי בזנבא דיליה", (דכפיף לרישיה) כלומר, שנותן לו להאמין, אך בדרכים שאינם מביאים תועלת, ובאנשים שאינם ראויים, כי אז יוכר בין עובד ה' וכו'.

ולפיכך בני ישראל כשהיו במצרים, (מדרש תהלים פק"ד ד, פסקיתא זוטרתא שמות פ"ו ו) ששמרו שמם לבושם ולשונם, שמם, הוא שם הוי' אמונה. לשונם, הוא סוד השלא לשמה, שלא היה פיהם ולבם שוה, ומכל מקום על כל פנים גברו על לשונם. ולבושם, ה"ס בחיצוניות של קדושה לא פגמו, וכיון שכן היה שולט בהם רק הנחש הכללי, דהיינו, "דכפיף רישיה ומחי בזנביה".

וזה סוד, "וישליכהו ארצה", כלומר, שניתן רשות לקליפה, "ויהי לנחש וינס משה מפניו", כלומר, שגילה להם שהסיבה שלא שמעו אליו עד היום, הוא מכח הנחש הזה דמחי בזנביה. ועל כן האמינו לאנשים המבקשים את נפשו וכו'. ועל כן, "ויברח משה מפני פרעה".

אבל עתה נתן לו השי"ת כח זה, "שלח ידך ואחוז בזנבו", כלומר, שלא יאמינו לרשעים, רק יאמינו בו. ואז, "ויהי למטה בכפו", כי יראו ששיגו אמונה שלימה וטהורה, והנחש לא יוכל להכותם עוד.

לאמונה זכה:

"הבא נא ידך בחיקך", היינו, הבריחה למדין. "ויוצאה והנה ידו מצרעת כשלג".

"השב ידך אל חיקך וכו' ויוצאה מחיקו והנה שבה כבשרו", פירוש, שהוא האות על אמונת חכמים. כי מדרך המאמין לחסר נפשו מחכמה, ולפיכך מאמיני התוהו בנביאי השקר נעשים מצורעים כשלג. מאי מצורע סגירו דחוכמתא, ואין דעת לקליפות, כי (זהר משפטים הסולם אות קסו) אל אחר אסתרס ולא עביד פירי.

אולם, "ויוצאה מחיקו" של משה ושבה כבשרו, כלומר, שהתלמידים הדבקים בו זוכים לדעת כמו גופו של משה עצמו. וזה שבראשונה כתוב, "ויוצאה" סתם. והבן.

לידיעה:

"ולקחת ממימי היאר ושפכת היבשה", "יאיר", כמ"ש נהורא דאורייתא. "ושפכת היבשה", היינו, בעת שיפרשו הימנו ומתקרבים לנביאי שקר. "והיו לדם ביבשת", דהיינו, ירגישו שני קלקולים, הא' שמתיבשים. הב' אשר התורה הישנה ששמעו הימנו מתהפך להם לדם ולא יכלו להנות כלום.

לידיעה ולדבקות תמיד:

וז"ש, "אם לא יאמינו וכו' לקול האת הראשון", כי זנביה דנחש ישלוט עליהם. "והאמינו לקול האות האחרון", כי יתאוו לידיעה.

"והיה (לשון שמחה) אם לא יאמינו גם לשני האותות", אז יהיה מקום לגלות לפניהם את האחרון מציור הדם ביבשת.

ובאמת קשה, היתכן להשי"ת לפעול אותות בחינם או יסופק בהם ח"ו.

אלא כך דרכו של רבי אמיתי, כי מתחילה מראה אות אחד. ובלי סיפוקו דאות אחד, מביא אות שני. ובלי סיפוקו דאות שני, מביא אות שלישי. והוא המשלים. באופן ששלש אותות הם אחת, אלא שלש מדרגות.

"בי אדנ"י (מדה"ד) לא איש דברים אנכי", והתשובה, "מי שם פה לאדם וכו': ואנכי אהיה אם פיך והוריתך אשר תדבר". וקשה, היה להשי"ת לומר לו, שיתן בידו מופתים ולא יהיה לו צורך בדיבורים, וכן למה לו לדחוק שאהרן יהיה לפה.

על התורה

עוד קשה, לא מצאנו כלל בכל המשך של פרשת מצרים, פרט למטה ונחש, שיצווהו הקב"ה מופתים בשביל אמונת ישראל, אלא כל המופתים היו רק לפרעה.

התירוץ הוא, כי (קהלת ז יד) "גם את זה לעמת זה עשה האלקים". ועל כן לא יתכן וגם אין סיפוק במופתים להביא את האמונה, כמו שכתוב, "ויעשו גם הם חרטומי מצרים בלהטיהם כן". אפילו במכת כנים שהחרטומים אמרו, "אצבע אלקים היא", מכל מקום לא שמע פרעה אליהם, כי תלה החסרון בכח החרטומים, ולא היתרון באמונת הוי'. ואין להקשות למה לו לגמרי אותם המופתים.

שני תנאים מחויבים במופתים. א. "למען שתי אתתי אלה בקרבנו", "הכבדתי", "שתי", לשון עבר, רומז על המרכבה העליונה הרשומה כך, שז"ס תורה של מעלה שקדמה לעולם.

ב. הוא "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך" וכו'. כי ענין הלעומת - שמכחישין פמליא של מעלה, פועל בהוה ולא בעתיד, דהיינו, בדור שני. וז"ס שבאי הארץ היו דור שני ליוצאי מצרים, כי קבלו ההארה הגדולה המלובשת במופתים של מצרים, שהיה חסר לדור הראשון, מטעם הלעומת.

ובזה מתורץ חטא העגל אחר נתינת התורה במופתים גדולים, ורק על דור שני נאמר, (דברים ד ז) "ואתם הדבקים בה' אלקיכם". וכל זה מטעם הלעומת, שהשי"ת נותן לו כח שוה כמו לקדושה, כדי שיהיה בחירה ורווח.

וזהו פלא, כי (שם ג) "עיניכם הראות" וכו', נאמר לדור שני, מכל מקום ההארה לא יכלו לקבל, אלא עתה לאחר ארבעים שנה. והדברים עתיקים.

אולם הגאולה לא היתה בזכות מופתים, אלא בשכר שלא שינו את שמם את לשונם ואת לבושם.

כי המקובלים אומרים שהפה ה' היה בגלות, שז"ס, "כבד פה וכבד לשון אנכי". ובאמת קשה, כי הכתוב אומר, "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה". התירוץ הוא, שהם דבר אחד.

וארא

גשמיות ורוחניות

איתא בנוע"א, (שמות ו כז) "הם המדברים אל פרעה וכו' הוא משה ואהרן", שהקשה האיך אפשר שמשה ידבר אל הערל והטמא, ותיירץ "הוא משה ואהרן" שהמה היו דבוקים והדבור היה יוצא מבין שניהם, וממילא שמע פרעה כי אהרן היה לו לפה ע"ש.

והכונה בסוד שחיקת מן לצדיקים, שמחליש תשוקת הגשמיות, ומאמץ ומרחיב תשוקת הרוחניות, והגם שלא נולד דבר חדש. בסוד (קהלת א ט) "ואין חדש תחת השמש". אבל ד"מ, כשנוטלים חוליא מתוך הבור ומחזירים לתוכו, יתגדל ויתרחב הרגשת השמחה, על אחת כמה וכמה מכדי הנטילה. כי תענוג תמידי אינו תענוג, ולפי התמדתו ואורך זמנו מתקרר.

וז"ע, (תהלים י טז) "תאות ענוים שמעת הוי' תכין לבם תקשיב אזנך", כי כל זה בסוד הכנת הלב, כי (זהר תצא הסולם אות קח, עי' תרומה אות תרסח, סנהדרין קו.) "רחמנא ליבא בעי", ומחמת נטילתו (ותשובתו) והחזרתו, מתגדל התענוג ומתרבה החפץ ותשוקה לדעת את קונו.

וז"ע (במדבר ה כז) "וקמץ מן המנחה", אשר מכל מנחה ומנחה הורם והוגש קומצו להוי', וזה משביע את הארי, סוד האש של מעלה הרובץ על המזבח כארי. והבור מתמלא מחוליתו, בסוד מ"ב דהוי', סוד מילוי ומילוי המילוי, בסוד מזל העליון דנוצר חסד.

ומזה נבין, שלא היה כלל חסרון באור הנשמה, בביאה א' לי"ג שנה להטותו לתחיה, כי אפילו בביאה שניה לאחר התחיה, אין מעלתה גבוהה וחשובה מלפנים, אלא לא היה הלב מוכן לכך, ולא היה לאור נשמתו מקום להתפשט.

ומטעם זה סבב שמואל לשפוט את ישראל במצפה ובגלגל ובית אל וחזרתו תמיד הרמתה, כי שם ביתו, הכנת לבו. וחוזרת כך כמה וכמה פעמים סביב סביב, ובכל פעם משלמת אור הנשמה את חלל לבו, להיות נכון בטוח לה', עד שכח התשוקה עשתה את המוטל עליה, ואז, כשחוזרת החוליא לתוך הבור, מתמלא באמת, בסוד, ומלא את ידו לה'. והטעם, שאין הנשמה בעלת החסרון, אלא הגוף, ורק על הגוף מוטל העבודה שיהיה מזוכך להתפייס עם הנשמה, ביחוד האמיתי, דהיינו, שלא יהיה באפשרות התעוררות לבו הגופני להתעורר, זולת לקדושת השם ית', ואז מתחברת הנשמה בו בקביעות, כי נעשה הקשר, בלתי לה' לבדו.

וז"ס "כי אני הכבדתי את לבו וכו' למען שתי אתתי אלה בקרב", פירוש, אל תתמה על שאור בעיסה, שסורו רע מאד ואוטם לבו משמוע, כי כל אלה ידי עשתה בכונה נפלאה, דהיינו, "למען שתי אתתי אלה בקרב", פירוש בסוד (דברים לד ז) "הצור תמים פעלו". והשלחן ערוך מכבר, ואינו צריך לתקנו עוד מלמעלה, בסוד (דברים ל יב יג) "לא בשמים היא וכו' בפיו ובלבבך לעשותו". והמים התחתונים, אינם צריכים לבכות, כי כבר נתן הבורא ב"ה נשמה קדושה באדם, שסופה לזכך את הגוף כראוי. אלא הכל בחכמה אתברירו, פירוש, שזיכוך הגוף לאמיתו להעלותו לעליונים, לזה מסוגלת החכמה, והיא מתגלית מכבר בתורה שבכתב, בסוד, "לא בשמים היא" כנ"ל.

אלא צריך לגלות האותיות בתוך הגוף, בסוד החקיקה, ולפי רוב האותיות הנחקקים בקרבנו, כערך הזה יורד עליהם שפע החכמה ומזוכך לגוף, וז"ס (אבות ו ג, עירובין נד., ז"ח רות פג טב) "חרות על הלוחות, אל תקרי חרות אלא חירות", פירוש, הן אמת שמתחילה בסוד הכתב הוא חרות וחקוק, אבל בסוד הקרי הוא חירות ממלאך המות, דהיינו לפי רבוי חרות ירבה החירות והבן.

בשלח

לחם מן השמים

"לחם מן השמים" (שמות טז ד). בשעה שהלכו בארץ לא זרועה, בטרם שעברו הירדן היה כל הלחם היורד הכל משמים ממש, בסוד, טל השמים. ובסוד, (תהלים קמח א) "הללו את הוי' מן השמים". ולא היתה שום צמיחה מארץ גופיה. ולאחר שעברו הירדן, כי הבינו החרישה וזריעה, וכל הברכות התלויות בהם, אכלו מעבור הארץ גופיה. והבן.

וידי משה כבדים

"וידי משה כבדים" (שמות יז יב). כלל ההשפעה, ה"ס, "ידי משה", הכוללים כ"ח עתים, יד ימין ויד שמאל. ובשעת מלחמת עמלק ברפידים ברפיון ידים. כי שלט ג"כ ביד ימין, ונרפו שני ידים. אז, (שם יז כה) "וינהגו בכבדות". בהסתרות ויסורים וחיי צער. שה"ס, "ידי אמונה". ואז, "ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב". והענין כי יד ימין הוכן לתורה, וה"ס י"ד לטובה, ויד שמאל הוכן למלאכה. בסוד, (ברכות כח:) "אני משכים והם משכימים וכו' אני עמל והם עמלים". אבל לשני ידים צריכים. כי, (אבות פ"ב מ"ב) "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה". אלא בסדר הקדושה, דהיינו, (רמב"ם ת"ת פ"ג מ"ז) "עשה תורתך קבע ומלאכתך ארעי". ואז הי"ד עתים לרעה נכנעו תחת יד לטובה, כשפחה תחת גברתה. ואם ח"ו להפך, ושפחה תירש הקבע, אז עמלק בא וילחם ברפיון ידים, כי מוציא פגם לאחיזה גם ביד ימין, (יומא עב:) "לא זכה נעשית לו סם מיתה". כמ"ש רבא, (שבת פח:) "למשמאילים בה סמא דמותא". - ואז גם צדיק הדור אינו יכול להתפלל ולפרוש כפיו השמימה, וז"ס, "וידי משה כבדים".

"ויקחו אבן". ה"ס, (תהלים קיח כא) "אבן מאסו הבונים". "וישימו תחתיו". של משה, שה"ס האמונה, כי צוה לישראל להאמין בו ואז יתקבל תפלתו.

וז"ס, "ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד". כי אהרן ה"ס יד ימין, וחור ה"ס יד שמאל.

יתרו

ויסעו מרפידים

בשעת הנפילה האדם רואה בשני עיניו שאפס כל תחבולה, וישועתו לגמרי למעלה מהטבע, ובעת שנושע מיד רואה סדרי הטבע בפשיטות שגרמו לו ישועתו.

והטעם, כי האדם במצבו נמצא כחומר ביד היוצר, ועיקר נפילתו הוא בדעת ישועתו, נפלאו מעיניו, (תמורה כה:) ו"גיטו וידו באין כאחת". שהידיעה מנפילתו זו היא נפילתו, והרגש הריחוק מסדרי הטבע הוא מדת גדלות שבנפילתו.

ולחפך בהתקרב לו ישועתו, הרי סדרי הטבע התקרבו לו, וכפי קרבת סדרי הטבע כן גודל הישועה, כי במציאה וירושה אין הצלחה, וגם כאן, "גיטו וידו באין כאחת". ממש.

וז"ע, (שמות יט ב) "ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני". באותו היום נסעו באותו היום באו. כלומר, "גיטו וידו באין כאחת". בלי הפרש רגע כי הנסיעה מרפידים ידים היא הביאה למקום קבלת התורה.

וז"ע, (שם יז יג) "ויחלש יהושע את עמלק" וכו'. וקשה למה לא הרגו לגמרי? אלא התורה היא נצחית, והתבאר, כי הביאה תלויה ומתיחדת בנסיעה מרפידים, וא"כ אם היה הרגו היתה נפסקת הביאה, ומתוך יגדיל תורה ויאדיר. ע"כ נשאר נחלש כפי אמת מידת הנסיעה. וז"ס, "כתוב זאת בספר ושים באזני יהושע". תורה שבכתב ותורה שבעל פה. (עיי' מגל"ע אופן פו) כי כ"ח עתים יד לטובה, יד להיפך, ויד שלהיפך המה על כסא הוי' להשלימה, שה"ס, א' דכסא, ו"ה דהוי', (וז"ס אתה הו'א', א' דכסא, ה"ו דהוי') שאינם מתגלים, אלא ע"י י"ד שמאל, י"ד עתים דלהיפך, וה"ס, (רמב"ם ה"ת פ"ד ה"א) "מפני היד שנשתלחה במקדשך". אשר ע"י הרפיון ידים, הנמשכים מ"ד שמאל, יתכן, "ויסעו מרפידים". בכל הדורות, כדי לקבל כל חלקי נשמות ישראל. וז"ס, "מלחמה להוי' בעמלק מדר דר". דהיינו כנ"ל, שבמלחמה זו, ונסיגה מרפידים הנשאר לדורות, מתגלה א' דכסא, וה"ו דהוי'. וז"ס, (סוכה פ"ד מ"ה) "אני והו' הושיעה נא".

וז"ס, (שם כ ב) "אנכי הוי' אלקיך". ודרשו חז"ל, (שבת קה.) "אנכי נוטריקון, אנא נפשי כתיבת יהבית". שהוא פלא, ויובן עם האמור, כי במעמד הקדוש נתקן לשעתו, הא' דכסא, שה"ס א' דאנכי. וה"ו ה"ס, "הוי' אלקיך". ששמעו בשלימות.

ועיקר התיקון הוא בא' דכסא, בסוד 'אני'. כמ"ש, (דברים לב לט) "ראו עתה כי אני, אני הוא". כלומר, אני כולל שני התיקונים, 'אני' ו'הו'.

וזה שנגלה להם במעמד הקדוש, אני בעצמי "כתבית יהבית". דהיינו, "כתב זאת זכרון בספר". בתורה שבכתב 'יהבית'. ה"ס, "ושים באזני יהושע". בסוד תורה שבעל פה, כל זה, "אנא נפשי". כולל הכל.

מצות עשה, אנכי הוי' אלקיך

ידוע שבני ישראל תבעו, (מכילתא יתרו יט ט) "רצוננו לראות את מלכנו". ולא אמרו בוראנו, אלא מלכנו, פירוש, כדי לעבוד ולשרת לפניו ית' וית', ולכן באה להם ההבטחה במתן תורה, (שמות יט ו) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". פירוש, רואי פני המלך, וגם לא יפסידו הקדושה הנפלאה, שזה מפלאות תמים דעים, וזה סוד, (מכות כד.) "אנכי ולא יהיה לך, מפי הגבורה שמענום". כי הקדוש ברוך הוא, צמצם שכינתו בתחתונים, עד מדרגת הר סיני, וכל בני ישראל ראו כבודו יתברך פנים בפנים, וגם ראו, (שמות כד יז) "ומראה כבוד הוי' כאש אכלת בראש ההר". ושמעו דברות הוי', אשר מהפחד הזה, (עיי' שבת פח:) יצאה נשמתם, וחזרו לאחוריהם שנים עשר מיל, ואף על פי כן, היו מלאכי השרת מחיים אותם, ושמעו שתי הדברות, אנכי ולא יהיה לך בדבור אחד, וכל האורות איש לא נעדר אחזו בהם ביחוד הוי' אלקים, כשלהבת הקשורה בגחלת.

וזה עניין, (שמות יט טז) "ביום השלישי". פירוש, כי מתחילה, (תהלים קלט יב) "ולילה כיום יאיר". כמו שכתוב, (שמות יב נא) "בעצם היום הזה". ואחר כך היה צמצום, כמו שכתוב, (יחזקאל א ד, כז) "ונגה לו סביב". ואחר כך מחמת חטא הסתלק, גם הנוגה, והיתה חשכה גדולה, דהיינו, לילה. אבל, (מכילתא יתרו פ"ה) בשעת מתן תורה נגלה עליהם הקב"ה, כזקן מלא רחמים, בלי תערובת דינים כלל, אז חזרה החשכה לנוגה, והנוגה כאור. וזה סוד, (זכריה יד ז) "יום אחד הוא יודע להוי' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור". דהיינו, ששב הכל ליום ואור, וזה סוד, השלישי שכולל שני הקצוות, והבן.

פירוש, שעניין (אבות פ"ד מ"ב) "שכר מצוה מצוה". הוא תענוג ושמחה נפלאה, כמו שאמרו, אין שמחה כהתרת הספיקות, ויש תרי"ג חסרונות, דהיינו, חלקים שצריכים התרה, לפתור אותם לטובה, וכשזוכה לקיים מצוה אחת כהלכתה, נפתר לו ספק אחד, ואחר כך מתעורר ונמשך לו ספק שני, ואחר כך קיומה, (של מצוה) עד שנשלם בכל התרי"ג מצוות, והרי הנשמה זו שלימה לקונה

ואותו קבלת שכר, אינו דומה כלל לשמחה ותענוג של התרת ספיקות, כנ"ל. כי באותו תענוג מתפרנסת בהיותה חסרה, כמו שאמרו, (עיי' סנהדרין ק:) שהקב"ה נותן כח לרשעים לקבל עונשם. ודו"ק, כי יש בתענוגים אלו פגם בושת שצריך להעבירו כמבואר, אבל אחר הטהרה מפגם זה זוכה לתענוג תמיד, עין לא ראתה, בדרך הבית קבול שלה.

משפטים

לחפשי חנם

"ובשבעת יצא לחפשי חנם" (שמות כא א). וקשה הרי זה מיותר, (מהיכי תיתי שהעבד יתן לו כסף בשביל יציאתו) כי כיון שכתוב, "יצא לחפשי". ודאי חנם משמע. התשובה היא, כי כל העובד הרי הוא עובד לתכלית מנוחתו, ובכל רגעי העבדות ימצא מנוחתו ותכליתו ברגע זה.

יש שבעת ימי בראשית, חמשה ימים לתיקון חמשת חושים, רשר"ט. יום השישי, לתיקון המחשבה, בסוד, עון ראשון. ויום השביעי, ה"ס, אור פניו יתברך. וזה שכתוב, "שש שנים יעבד". תמורת החופש והתכלית, ובבחינה שביעי אסורה העבודה, אלא יזכה לחופשתו בחנם. כי בשביעית אין עבודה, אלא, "יצא לחפשי חנם".

וזה סוד "אמרה שבת וכו' בן זוג". פירוש, העבודה והמנוחה ה"ס בן זוג, ובשבת אין עבודה, ואם כן, "לא נתת לי בן זוג, אמר לה כנסת ישראל יהיה בן זוגך". ה"ס, יום השישי המכין לשבת.

וזה סוד, "שש שנים יעבד". כי העבודה צריכה להיות בסוד שש שנים, שהם חמשה ימים שמחוץ לג"ע. הנמשכים, (איוב יד כ) "משנה פניו ותשלחו", שבהם לא העדיף המרבה, והממעט לא החסיר, כי הקלקול אינו שלו, וממילא השומר עצמו, בהרבה ואינו נכשל, גם אינו מעדיף בזה, בסוד הכתובים, (איוב לה ז, ו) "אם צדקת מה תתן לו". "אם חטאת מה תפעל בו". כי, (שמות טז יח) "ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר".

אבל ביום השישי, שאז תיקון העון הראשון דעץ הדעת, בעצמו הוא צריך להכין את עצמו לגן עדן, לטעום טעם עולם הבא, במאכלי שבת, אשר שם קלקל באמת בחטא עצה"ד, שה"ס, (סנהדרין לח:) "אדם הראשון מין היה". כי פגם במחשבה, שה"ס, הכפירה והמינות, שאינו מועיל תשובה, והשב מוכרח למות מתשובתו, ואז מיתה מכפרת.

וכיון שמתחיל בעבודה ההיא, בס"ה, (שמות טז ה) "והכינו את אשר יביאו". שה"ס, טהרת המחשבה, עון ראשון, ואז, "והיה משנה על אשר ילקטו יום יום". כי חטא הזה, מתלבש ומתערב בכל המעשים, הטובים והרעים של חמשת הימים, דהעולם הזה, ועוד מכבידים עליו את העבודה והשמירה, בסו"ה, (ירמיהו יז יח) "ומשנה שברון שברם". הן מצד המקום והסביבה הרעה שבא מחמשת ימים, ועוד הוספה גדולה מבחינת המחשבה שקלקל, ואז זוכה לשבת, שה"ס, (שמות כב ג) "חיים שנים ישלם".

וזה סוד, "ובשבעת יצא לחפשי חנם". כלומר, חנם בלא מצות, שאינו בשביעית להוסיף עבודה, כי היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, ולא לעבוד.

"אם בגפו יבא" וכו'. דהיינו, בלא אשה, אלא שרבו נותן לו אשה כנענית. דהיינו, מחמשת ימים דבריאה, שה"ס קליפה, אז, "אם חטאת מה תפעל וכו' אם צדקת מה תתן". כי, "ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר". ועל כן ודאי, "בגפו יצא".

"האשה וילדיה תהיה לאדניה". דהיינו, כל הרווחים והברורים, הכל על שם בעל הבית, כי אם לא יכול לקלקל אינו יכול להרויח כמובא לעיל.

"אם בעל אשה הוא". דהיינו, שעובד ביום השישי, בסוד, "והכינו". אינו יוצא בגפו, אלא,

"ויצאה אשתו עמו". וכו'.

"ואם אמר יאמר העבד אהבתי" וכו'. כי רוצה לעבוד ולזכות לאשה ולבנים. "והגישו אל הדלת". כלומר שיגרשוהו מגן עדן, כי דלת משמעו מאחורי הדלת, מבחוץ.

"ורצע אדניו את אזנו במרצע". כלומר, אוזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב. שה"ס, אדם הראשון שנצטוו על עץ הדעת, והלך לשמוע קלות ומינות מהסביבה, ואז, "ועבדו לעלם". לשער הנקרא עלמא דחירות.

"שש שנים יעבד". כל העבדות של עברי עיקרו בחמשת החושים רשר"ט והרגש. דהיינו בהתקדש התעוררותו בלתי להוי לבדו, באופן שכל עצמותי תאמרנה וכו'. מתחילה הראיה, שלא יסתכל במקומות אסורים ואחר כך בשמיעה, שלא יקבל שום קלות ממעשיהם.

וכשהראיה והשמיעה מקודשים יזכה לריח. שה"ס, (ישעיה יא ג) "והריחו ביראת הוי' ". בסוד ריח ניחוח, וניחא דרוחא, כי הראיה ה"ס כח דוחה שבגופו עצמו. והשמיעה היא כח הדוחה מהסביבה. וכיון דאתכפיא היצר הרע בפנימיות וחיצוניות, זוכה לניחא דרוחא, שמוצא נחת בעבודתו יתברך.

ואחר ניחא דרוחא ימשיך הטעמים. חוש הטעם. בסוד, (תהלים לד ט) "טעמו וראו כי טוב הוי' ". כי זוכה לטעמי תורה ומצוה.

ואחר שנשלם בטעמים, זוכה לחוש ההרגש. שה"ס, (שם לה י) "כל עצמתי תאמרנה הוי' מי כמוך". שהוא סוד להשראת השכינה בלביה, שנעשה מרכבה לשמו יתברך בגופו ועצמותיו. וכיון שקידש כל קומתו בחמשת החושים רשר"ט והרגש, אז מתחיל סוד, "לחם משנה". וסו"ה, (שמות לג טז) "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה". שמתגלה עליו מקור נשמת ישראל. בסו"ה, (דברים ד ד) "ואתם הדבקים בהוי' אלקיכם".

ואז זוכה לחוש שישי, שהוא למעלה מחמשת החושים. והוא החוש של אור הגנוז לצדיקים לעולם הבא, אשר בעבדות והכנה הזו מכפילים כל המדרגות, בסוד כפל ומשנה. בסו"ה, (שמות כב ג) "אם המצא תמצא בידו הגנבה וכו' חיים שנים ישלם". כי (עי' של"ה שבועות קמח) אדם הראשון גנב היה, שגנב מעץ הדעת, ונמצא בידו, אז ויגרשוהו מחוץ לגן עדן. דהיינו, לעולם הזה המלא קלקולים, שהוא מוכרח לעבוד בזיעת אפיים.

לכאורה קשה, כיון שהקלוקול היה בגן עדן, גם שם צריך להיות התיקון, כמ"ש חז"ל, (יומא פא:) "היכי דמי בעל תשובה וכו' באותו פרק באותו מקום". ולמה שינה פניו וישלחהו, שינוי השם, שינוי מקום, שינוי מעשה.

התשובה לזה, (שמות טז יח) "וימדו בעמר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר". כי כל התיקון שבחמשה ימים אין בהם הוספה ומגרעת, כי העבירות שבעולם הזה המה באונס, מתוך היצר הרע שבסביבה, סוד השמיעה של לשון הרע שנכנס באזנים. ונמצא הקלקול בבחינת ראייה לבד, דהיינו, קלקול אמיתי, אז אין המתקן את הקרע מרויח כלום, כי עדיין טוב לו שלא נקרע.

וזה סוד, (בראשית ג כב) "פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים". כי אם לא גורש מגן עדן יהיה מתקן הקלקול, בסוד, "עץ החיים". והיה חי לעולם. כלומר, שבחינת מיתה דעץ הדעת היה מתוקן וחי לעולם.

אבל אין כאן שום רווח ושכר, ומוטב לו שלא היה מקלקל, ולא טעם טעם מיתה. והשי"ת היה רוצה שיהיה לו חיים כפולים, שה"ס שתי יובלות, חמשים חמשים, שה"ס, (שמות כב ג) "חיים שנים ישלם".

ועל כן שינה פניו וישלחהו לעולם הזה, לתקן מה שלא קלקל, ובזה זוכה לחיים שנים, חיות שבעולם הבא שבגן עדן. והשני הוא חיים שבתשובה ומעשים טובים. כי, (אבות פ"ד כב) "יפה

על התורה

שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי עולם הבא". וזה סוד וצדיקים, (ישעיהו סא ז) "בארצם יירשו משנה". כי זוכים לחיים שנים. ורשעים, (ירמיהו יז יח) "משנה שברון שברם". כי נאבדים משני עולמות, מעולמו של יובל דעולם הבא, ומעולמו של יובל דעולם הזה. חוש השישי, וז"ס, חוש השישי, (שמות טז ה) "והיה משנה על אשר ילקטו יום יום". כי אז זוכה לשבת קודש, לשמא דקודשא בריך הוא.

תרומה

שכינתא בתחתונים

פירוש ענין שכינתא בתחתונים. כמ"ש (שמות כה ה) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", דהיינו, (תהלים קלב יג) "כי בחר ה' בציון אוה למושב לו". (ישעיה סו א) "אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי". צריכים לדעת, שהוא מאת כל איש אשר ידבנו לבו לשמוע לאהבה את ה' בכל לב ונפש, בלתי לה' לבדו, בלי שום פניה. ואותם הרגעים אשר לבו של אדם במדרגה זו, נקרא לבו היכל להוי', ושוכן בקרבו. כמ"ש (שיר השירים ג א) "על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי, בקשתיו ולא מצאתיו", ופירש בזה (תזריע הסולם אות ב) "דלאו ארחיה לאזדווגא בי אלא בהיכליה". וכיון שמטהר לבו מעבודות זרות, והורג את הכלב הרע, הצועק הב הב, מיד באותו רגע נגמר צורת המקדש, והוי' שוכן בו, וזה שאנו מתפללים תמיד, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.

וזה ענין, השירות ותשבחות שביצירה. שעל ידם מכיר שאני הוי' קודם החטא ולאחר החטא. כמ"ש, (ויקרא טז טז) "השוכן אתם בתוך טומאתם", פירוש, (תנחומא שמות י) ש"מעולם לא זזה שכינה, מכותל מערבי של ביהמ"ק", אלא בגלות, (פסחים נ, קידושין עא). "לא כמו שאני נכתב אני נקרא". ולכן נותן שיר ושבת בזה ליוצר אור מתוך החושך הוא מזמר העריצים, כי הס"א, נכנעת מאד בראותה להדיא ששפחה מכבדת הבית, למשכן גבירתה. והאלילים כליל יחלופו, (תהלים לז י) "והתבוננת על מקומו ואיננו", כי אין רשע. וקורא בפיו הפסוק, (שמות ג יב) "וזה לך האות וכו' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה".

ועל אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת שהוציאנו ממצרים והוי' בעצמו נגלה עלינו, לא על ידי שליח. (שם יד יג) ו"לא תספו לראותם עוד עד עולם". זה מעלהו לעולם הבריאה. (ברכות מח:) ו"כשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה". כי רואה בעליל, (איכה ג לח) ש"מפי עליון לא תצא" וכו'. (שהש"ר ד יב) "ומשה ואהרן שקולים כאחד". על כן מברך מיד על שניהם באי, (ישעיה מה ז) "יוצר אור ובורא חשך". כי לפני התגלות הנ"ל, אין לו לברך אפילו על יוצר אור, כי כתוב, (בראשית א ג) "ויאמר אלקים יהי אור, ויהי אור", דהיינו ווי ויהי, שקיבל האור בשמאל שלו, מחמת שלא גירש את הכלב רע מפתח ביתו.

אבל אחר התגלות הנ"ל, בסוד הזמירות, אז נאמר, (שם ד) "וירא אלקים את האור כי טוב", וזה הסימן אם האור טוב, בשעה שמברך על בריאת החושך, בסוד הקריאה בהוי', ומ"מ משתתפין אפילו עם מלאכי מעלה, בסוד (ישעיה ו ג) "וקרא זה אל זה", כדי שלא יקטרגו עלינו, כי בזמן הזה, תענוג תמידי אינו תענוג. וצריך לסיוע ממלאכי מעלה מקדושתם למקום, בסוד, אין עמידה (בעזרה) וכו'.

אבל בין כך ובין כך, מטו לגאל ישראל, (עיי' זהר ויקהל הסולם אות קי) וכיון דמטו לגאל ישראל, אז מלכא קדישא עילאה, נטיל בדרגוי לקבלא למטרוניתא ופשיט לה ימינא. על כן צריך לעמוד לכבוד המלך הנוסע למשכנו ולהיכליה, והוי' בהיכל קדשו. ע"כ צריך שם אתערותא דחדוה ויראה, בג"ר מחיבוקין ונשיקין, ואז שואל צרכיו, כי שכינתו בתוכנו, וכל עמי הארץ נכנעים מאד. ובג' תחתונות זמן הזווג לאחדשא ברכאן, ואז אין כבוד המלכות, ואין דרך ארץ שימצא שמה בשעת מעשה הזאת, לכן פוסע לאחוריו שלש פסיעות, עד עשיה דעולם הזה.

כי תשא

ביום השביעי שבת וינפש

"וביום שביעי שבת וינפש" (שמות לא יז). פירוש, וינפש כמו ויתפעל ויקבר, וינפש, מלשון פעול ונפעל, כי אינו פועל יוצא או פועל עומד כמו ישבות או שבת. וזה יורה עניין נכבד, כי בכל ששת ימי המעשה כתוב, (בראשית א ב) "ורוח אלקים מרחפת על פני המים". שזה בחינת דבר הפועל, כי עד מקום הזה היה עניין הכבוד בבחינת פועל, ובשעה שאינו פועל לא היה נרגש הכבוד האלקי, אבל בזה היום קנה העולם, ברכה וקדושה יתירה באין ערך. שאפילו בלי שום פעולה יהיה נמשך השפע האלקי, כי בזה היא בחינת נפש חיה המנענע את הגוף, הגם שהנפש בעצמו אינו כלל בעל תנועה ודו"ק. שזה ערך המעולה שבצורות, וזה עניין, ... בעולם כמלך על כסאו בלי שום תנועה, ועל כל זה יוכר כבוד ההנהגה בכל המדינה, בחכמתו ובינתו ותפארתו. וזה סוד, "וינפש", כי הרוח קבל צורת נפש, ואין צריך עוד לשום פעולה ודו"ק. וזה עניין, "ביום השביעי שבת". בשביתה הזאת אין חלילה הפסקת השפע, אלא אדרבה, "וינפש". כי קנה צורת נפש, וממקומה משפיע כל טוב לעולם לכל הדבק בה, ואין צורך לשום פעולה חדשה, אלא להדבק בה. והבן, שזה דוגמת הנפש בגוף, אשר כח הנפשי החיוני אינו מקבל לעולם שום צורה חדשה, וכל זמן שהגוף דבוק בנפשו, הרי מושך שפע החיים ממנה, והשפע פוסק ביום הפרדו במשהו ממנה, והבן.

מה שאין כן בששת ימי המלאכה, טרם שנתגלה צורת הנפש, לא היתה מציאות ההשפעה מתגלה בפעולת הרוח אלוקי כל פעם בצורה חדשה. וזה עניין, (שבועות כ: ר"ה כז.) "זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, מה שאין הפה יכול לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע". פירוש, שעד יום השבת, לא היה שום מציאות להבין, שיהיה אפשרות להמשכות השפע בדרך הדביקות לחוד, בלי שום פעולה ותנועה חדשה, ובברכה וקדושה של שבת נעשה חדשות, סוד כח נפשי, אשר בדביקות לחוד נמשך השפע, שזה עניין יחוד שאין למעלה הימנו, שהנוקבא במנוחה ממשיכה עוד, ממש כדכר בפעולתו. והמה בדיבור אחד.

ושמרו בני ישראל את השבת

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם" (תק"ז תיקון ו כב:), לדרתם כתיב חסר, זכאה איהו מאן דמתקן לה דירה נאה בליביה, כלים נאים באיברים דיליה, ואשה נאה דאיהי נשמתיה, דבגינה שריא שכינתא עלאה, דאיהי נשמת כל חי עליה". וזהו עצם החיבור לזכרונו, כל מעי יהמו, היה למבשר גם לתשועה, והוא המושיע בעצמו.

ויקהל

כבוד המלך

אינו מן הנימוס להתראות לפני המלך, אם לא יתלבש בלבושי כבוד, כי תמיד, (דה"א טו כז) "הוד והדר לפניו עז וחדוה במקומו". ומי פתי, ירהיב בנפשו עוז להתיצב לפני הדרת פניו יתי בלבושים בלתי מזהירים ומנצצים פאר וחדוה.

אבל איך אפשר למצוא אותם בגדי כבוד, שיהיו מותאמים וראויים לבא בהם לפני המלך והדרו.

ומחסדי המלך, שלפני היכל תפארתו הכין אוצר גדול של בגדי מלכות, תכלת וחור וכו'. אשר כל עבדי המלך טרם ידרכו כף רגליהם על מפתן בית המלך, באים באותו האוצר, ומחליפים שם בגדיהם לבגדי כבוד, ומתלבשים בהם כדי להתראות לפני מלכו של עולם ולמצא חן בעיניו.

ואולי זה גם סוד, שכיור וכנו נעשו ממראות הנשים הצובאות, שבכלי הזה רחצו אהרן ובניו ידיהם ורגליהם בבאם לשרת את פני השי"ת ויתברך, והבן.

בהעלותך

אור המנורה

"ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתיה כאשר צוה ה' את משה" (במדבר ח ג), ואמרו חז"ל, (ספרי בהעלותך ה ג) "להודיע שבחו של אהרן שכשם שאמר לו משה כן עשה". ועדיין היה די לומר "ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה", ולמה הכפיל והאריך כאשר צוה ה' את משה, הרי כבר מקרא כתוב, "וידבר ה' וכו' יאירו שבעת הנרות".

והנה במנחות (צח:) פליגי, מ"ד מזרח ומערב היו מונחים, והשני ממזרח הוא נר מערבי. ומ"ד צפון ודרום היו מונחים, ונר האמצעי היה פתילה ושלהבת פונה כלפי מערב, על כן נקרא נר אמצעי נר מערבי.

והמפרשים האוה"ח וכלי יקר מפרשים הקרא ע"פ מ"ד שר אמצעי היה נר המערבי. ואו"א דא"ח, אלא בבי' זמנים. בעוה"ז הלכה כדברי אחד, ובגמר התיקון הלכה כדברי השני, כמו בכל המקומות.

אולם כיון שיש פלוגתא בענין נר מערבי, א"כ ודאי לא מוכח בקרא עצמו הפירוש של נר האמצעי, אם הוא פונה כלפי מערב, או שפונה כלפי מעלה, (והשני לאחר מזרח נקרא נר אמצעי) ונמצא שדבר הוי', "אל מול פני המנורה העלה נרותיה", גם אינו מבורר כוונת המצוה, אם להטות את הנרות לשכינה שבמערב, או למעלה לשמים.

וכיון שהמפרשים נמשכו לפרש את נר האמצעי לנר מערבי, והטיית הנרות כלפי השכינה שבמערב, משמע שהלכה כן, וממילא נמצא דמ"ד שר אמצעי פונה כלפי מעלה, הוא הענין שבגמר התיקון לעתיד לבא.

ובזה מובן דברי רש"י, "ולמה זה? כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך". ומתמיה מי שוטה יאמר כזה?

אלא כמו"ש בענין (ב"ר פ"ב) "צפה הקב"ה במעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים וכו' אבל איני יודע באיזה מהם חפץ וכו', כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים".

וזהו בסוד העולם שהוא שתא אלפי שני, אבל בגמר התיקון נודע שעיקר התכלית ומחשבת הבריאה הוא להשתעשע עם נבראיו, דמהפכין חשוכא לנהורא ומרירא למתיקא, והיינו על ידי תשובה מאהבה, (עיי' יומא לו: כלי יקר בראשית כב יג) הזדונות נעשה לזכיות, שז"ס, (ברכות לד: סנהדרין צט.) "במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין".

וזה הדלקת הנרות להמשיך האורות אל מול פני המנורה, כי ששת ימים ד' ה' ו', ו-א' ב' ג', הם ימי בירורין ומלאכות. דהיינו, "ויקרא אלקים לאור יום". כי בורר ובוחר במעשיהם של צדיקים, ונמצא אשר לאורה הוא צריך, ואין תקוה למעשיהם של רשעים. אבל בא שבת באה מנוחה. דהיינו, נר האמצעי שאז מאיר האור שבטרם הבריאה של יום ולילה, בסו"ה, (זכריה יד ז) "יום וכו' יודע לה' לא יום ולא לילה". (דע"כ לא נאמר ויהי ערב ויהי בקר יום השביעי) "והיה לעת ערב יהיה אור". כי אז תמו הבירורין, ואין ברירה, והזדונות מתוך האהבה עולים לזכיות, ונמצא דלית אתר פנוי מניה, ולא ידח ממנו נדח.

וז"ס, "בהעלתך את הנרת". שה"ס האו"ח העולה עד הכתר ממטה למעלה מיסוד דנוק' עד הכתר דנוק', צריך שתכין אז, אשר "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות". (ולכאורה קשה שהיה לו לומר ששת הנרות אלא) פירוש, שר האמצעי שה"ס יום השביעי, ייחד אצלו בהארתו

כל ששת הנרות, ויהיו עולים בשביעי, בקנה אחד, "והיה לעת ערב יהיה אור", כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך, דהיינו, מעשיהם של צדיקים, המכונה ששת ימים כנ"ל. אלא והחושך לאור יהיה המכונה שביעי.

וז"ס, שאין המנורה משמשת אלא בלילה כדי להמשיך, "והיה לעת ערב יהיה אור".

וע"ז מובן, (פסחים נו.) "ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה, אמר לבניו שמא יש במטתי פסול וכו', אמרו לו בניו שמע ישראל וכו', פתח יעקב אבינו ואמר, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וכו', היכי נעביד נאמרוהו לא אמרו משה, לא נאמרוהו אמרו יעקב, התקינו שיהיו אומרים אותו בחשאי משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה, וכו', התחילו עבדיה להביא בחשאי".

וצריך להבין מה הדמיון של ציקי קדירה, לענין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שהוא פלא נשגב.

גם מה הטעם שאומרים בחשאי, ח"ו שלא ישמע משה ויקפיד, שהוא תמוה מאד.

וכן הטעם שאנו אומרים ביום כפור בקול רם הוא, מפני שאנו כמלאכים, וצריך להבין, למה עם המלאכים לא יקפיד.

ונבין כל זה עם הנ"ל, כי האורות של ששת ימי המעשה אינם מתגלים, אלא, (קהלת ב יג) "כיתרון האור מן החשך". ועל כן יש לצמצומים ויסורים זכות קיום, כדי לתת שכר לצדיקים ולהנות לנבראיו ממעשה ידיהם.

ונהנה על שם הנהגה זו נקרא השי"ת מלך העולם, ודינא דמלכותא דינא. אמנם בהאורות המתגלים בשבת הוא יתרון אור מתוך אור, אשר מעשיהם של צדיקים מקדשים גם למעשיהם של רשעים, וזדונות עצמם מתהפכים לזכיות אשר אז אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירא למתקא כנ"ל.

ודע שאחר המשכת אורות דשבתות בשלימות, וזוכים לתשובה מאהבה, וחשוכא אתהפך לנהורא כנ"ל, אז יאמרו כולם, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", פירוש, כי מעשה המלך להעניש רשעים ולתת שכר לצדיקים (מקבלום) בשלימות לעולם ועד לנצחיות, מתוך דחשוכא אתהפכא לנהורא.

כי בטרם שמתגלה אור השבת בשלימות, הרי לפנינו, רק הנהגה של המלך מצד הבורא ית'. כלומר, אור הבריאה. ואז אי אפשר להכיר כבוד מלכותו. וגם כל הנהגה זו אינה נוהגת רק בשתא אלפי שני, ולא בנצחיות. ואיך נאמר, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - ואור השבת נקראת בת מלך.

ועתה נבין הדמיון של ציקי קדירה, דהיינו, שהבת מלך היא השבת, הריחה וחשקה בחשוכא ומרירא שיתהפכו לנהורא ומתקא. וז"ע, שהתקינו לאמור בחשאי, כלומר, בסוד החשק והמשכה. או לפי שזה מגולה לצדיקי הדור, ולא להמון כולו נוהג ענין חשאי. וסוד, שהחיצוניים אינם מבינים אותם ומדמים להם שגם לצדיקים יסורים וחושך כמותם.

וזה מורה לשון הכתוב באחרית הימים, שהוא גמר התיקון, ונסתלקה ממנו שכינה, כדי שיעשו בני ישראל אתערותא דלתתא, וכיון שאמרו "שמע ישראל" וכו', מיד גילה להם את הקץ שה"ס המלים, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

וזה סוד, שלא יאמרו לאורה הוא צריך, כלומר, כיון שבתחילת הבריאה בחר דוקא במעשיהם של צדיקים, כי לא נגלה אז אור השבת והמנוחה, אלא ענין התנועה והעמל, כמו"ש חז"ל כנ"ל, וירא אלקים את האור כי טוב, משמע שבחר דוקא במעשיהם של צדיקים.

על התורה

ולפיכך אמר למשה שיאמר לאהרן, "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", כלומר, שכל ששת הנרות הרומזים למעשיהם של צדיקים, יאירו אל מול נר המערבי כלפי שכינה שבמערב. דהיינו, להמשיך אור השבת, שאז אתהפכא חשוכא לנהורא, וגם מעשיהם של רשעים יש להם אור בסו"ה (זכריה יד ז) "והיה לעת ערב יהיה אור". כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך, דהיינו, מעשיהם של צדיקים בתשובה מיראה. אלא גם לחשוכא הוא צריך, דהיינו, לתשובה מאהבה אור השבת. שלעת ערב יהיה אור כנ"ל, ויתרון האור מן האור עצמו.

וז"ס, (רש"י בראשית ב ב) "מה היה העולם חסר מנוחה, בא שבת באה מנוחה", פירוש, כי כל התענוגים והשכר אפשר להגלות בששת ימי המעשה, אבל דביקות השלימות אי אפשר להגלות בחול, משום שהשי"ת בעל מנוחה, ואיך יתדבקו בעלי תנועה בבעל מנוחה.

וז"ס שכדי להשלים הבריות בדבקות נצחי ושלימות, גילה להם אור השבת, שה"ס אור המנוחה וחיים נצחיים.

וז"ס היתור כתוב, "דבר אל אהרן ואמרת אליו". כי משה ה"ס שושבינא דמלכא, שה"ס, מלך העולם כנ"ל, אור דימות החול דשיתא אלפי שני. ולפיכך היה עלינו בהנהגת שכר ועונש, שה"ס האורה.

ועל כן אמר לו הקב"ה, "דבר אל אהרן ואמרת אליו". בדיוק, כי הוא שושבינא דמטרוניתא, סוד בת מלך, ואור המנוחה כנ"ל. ועל כן, יכול להעלות נרותיה אל מול פני המנורה ליום שכולו שבת.

וז"ס, להגיד שבחו של אהרן, שכשם שאמר לו משה כן עשה, כלומר, אע"פ שמשה לא היה יכול לעשות את זה, כי אין זה מבחינתו, וע"כ מכפיל הכתוב שבחו. ועל כן סמיק ליה, "וזה מעשה המנרה מקשה זהב" וכו', כי לכאורה אין כאן מקומו, ועוד כי זה כבר כתוב. ועם הנ"ל מובן, ללמדך שהכלי להארה היה מקשה זהב מתחילה עד סוף מירכה עד פרחא, "כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה", כלומר, שלעשות כלי זה, צריכים בחירה במעשיהם של צדיקים לבא עכ"פ לתשובה מיראה. וז"ס, שנתקשה בו משה.

וז"ס הספרי שאמר "להודיע שבחו של אהרן שכשם שאמר לו משה כן עשה", כלומר, בחינת שושבינא דמלכא. באופן כיון שמשה דקדק בענין ידיה בסוד, מקשה זהב. ואהרן דקדק בענין ידיה, בסוד, "אל מול פני המנורה". נבנה כל השלימות, הן השכר והן הדביקות הנצחי.

ועל כן דרש הספרי דוקא כאן, "להגיד שבחו של אהרן" וכו'. וכן להגיד שבחו של משה וכו'.

אלדד ומידד

ענין "אלדד ומידד מתנבאים במחנה" (במדבר יא כז). פירוש, סוד, "הבמחנים או במבצרים". בסוד, (זכריה ב ח) "פרזות תשב" וכו'. שזה היה למעלה מנבואת משה, ולכן אמר, "אדני משה כלאם". והשיבו, "מי יתן כל עם הוי' נביאים כי יתן הוי' את רוחו עליהם". פירוש, שגילה אשר שורש נבואתם מסוד שם הוי', ומוכנים כן להשלים נבואתם, אלא שכן הוא הסדר, וזה ענין אל דד ומי דד, סוד כאחת באיש (באים) לפניו, התם ורשע, נגלה כבוד הוי' וכו', ואחר כך היו באים לאהל מועד, והבן.

על התורה

האיש משה ענו

קבלתי, כשבא משה רע"ה לכתוב, "והאיש משה ענו מאד מכל האדם" (יב, ג), התחילו ידיו מרתתין, כי איך אפשר שהעניו יאמר על עצמו שהוא עניו, ולא עוד, אלא שזו מידה חשובה, וזה תרתי דסתרי, כי אם יש לו מידה חשובה, אין לך גאות גדולה מזו. ומחמת הרתת הזה, התגללו והזדעזעו האותיות, ע' נ' ו'. ונפל מעט דיו מהקולמוס, לכן לא הספיק לו לתת היוד במלת עניו מחמת הנ"ל. וזה סוד שאמרו חז"ל, (עיי שמ"ר פמ"ז) שמאותה טיפה נעשו לו קרני הוד. כמ"ש (שמות לד ל) "וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו". וכשנמצא עובד ה' בכל הדורות שיהיו, בין איש ובין אשה ואפילו עבד או שפחה, שמוצא אותה טיפת דיו, זוכה לגילוי רעיא מהימנא ע"ה, בלבושו הגשמי פנים אל פנים, ומוסר לו הסוד של בחינת מ"ה וזוכה למדרגות עניויות האמיתי.

שלח

תיקון המרגלים

ידוע שכל אריכת הגלות הוא מחמת חטא המרגלים, והיו המאריכים הראשונים מיום לשנה, והם המה המאריכים האחרונים, ומי יודע עד כמה ח"ו, אשר על כן צריכים אנו לבאר חטא הזה בשורשו.

הנה גלוי טענתם, "כי חזק הוא ממנו". יש לחקור כיון שהם היו בבחינה זו, כמו בית דין, והיו שניים מזכים ועשרה מחייבים, ואם כן מה יעשו הנך יתמי וכבר ניתנה התורה לארץ, (שמות כג ב) "אחרי רבים להטת". ומכל שכן אחרי בית דין שנברר מפי ה' ומשה וכל ישראל, כי כל אחד בחר ונשיא לשבטו. ואם תרצה לומר, הם עצמם חטאו כל ישראל מי חטאו, ואין לומר שהיה להם לשמוע מפי משה רבנו, הא תורה שבעל פה נמי מסיני, וכבר שמעו. ואם כן אפילו נביא אינו יכול לבטל דבר אחד לנצחיות, אלא צורך שעה בלבד, וכאן ענינו כמו לנצחיות. ואין לחלק בין גדול הנביאים, כי מכל שכן שלא יוכל לבטל דברי עצמו.

התירוץ הוא פשוט, כי ענין, "אחר רבים להטות", הוא נוהג בדבר שנמצא בו ספק ועיון. מה שאין כן בכיבוש הארץ, שזה תנאי הראשון מיציאת מצרים לארץ זבת חלב ודבש, אם כן אין לך מעיין אלא כופר. וזה פירוש שאין ממנין ב"ד ע"ז, על קיום התורה והאמונה בעיקרם, כי אחד היה אברהם, ופשוט הוא.

ובזה נבין ששליחת משה וכונתו היתה לנידון שעה, כי לא נאמר הזמן מפי ה', ועל זה אפילו היו משיבים לאו. אז אפילו משה עצמו היה יכול לבטל, כי הנביא מבטל דברי תורה לצורך שעה. וע"ז שייך עיון וע"ז דינם כמו ב"ד, ואחרי רבים להטות וכן היה. ולכן הבינו שאם יאמרו לשעה, לא יקבלו ישראל מהם, כי הנביא עוקר דבר מן התורה לצורך שעה, על פי דעת יחיד. והתחכמו ואמרו, (סוטה לה). "כי חזק הוא ממנו וכו', אפילו בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם". וא"כ הצליח השטן, כי ישראל לא רצו לעבור על דעתם, שעל מנת כן נשלחו שלא לשמוע אלא לרובם, וטענת יהושע וכלב שהמה כופרים בכללות התורה, לא נתקבל עליהם, מחמת צדקות הנשיאים שהיו קרואי מועד אנשי שם, ולא נחשדו עליהם בכך.

וענין טעותם כיון שאנשי שם היו בחירי ה', הוא ענין נשגב. כי כללא הוא, שדעת האנושי הפוכה היא מדעת התורה, כמו שנאמר (ישעיה נה ח) "לא מחשבותי מחשבותיכם" וכו', והנה הארץ הנבחרת לישראל מפי ה', דעת האנושי שצריכה להיות מיטב הארץ ואויר המשובח וכו', כי לא לחנם נבחרה וכו'. וכיון שראו במקום הזה והנה מהפכה, לא די שלא מן המיטב, אלא להפך, נפלו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא.

והטעם פשוט, שכל דבר שולט ביותר בשורשו, ואם כן, כיון שעולם הזה נשרש מארץ ישראל, הלא פה נשרשים כל מיני טומאות שבעולם, מה שאין כן בהתפשטות, הלא נחלק לשבעים שרים, ואין טומאתו של זה כמו של זה, נמצא שכל טומאה היא אחת משבעים, מה שאין כן בשורשם מקובצים כולם כאחת.

וזה שהיו אומרים, "ונהי בעינינו כחגבים" וכו', כי ראו קליפות כאלה שלא חשבו כזה מעודם, וכמו בפעם אחד וברגע אחד נולדים, ועריהם בצורות בשמים, כי כן טבע הקליפה, טרם המלחמה עמהם, נראים בדמיון כענקים.

על התורה

ענין ציצית

" דבר אל בני ישראל וכו' ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם" וכו', פירוש, אין עמידה בעולם הזה, והצדיקים מוכרחים לכתת רגליהם ללמוד תורה, ומורה לנו התורה הקדושה, אשר בכל הדורות הן דור חייב, והן דור זכאי, מוכרח צדיק הדור למצוא בחינת בגידה במעשים ודיבורים.

עכ"ז, "ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם", פירוש, סוד הציץ שמפותח עליו קודש לה', כמציץ מן החרכים, דהיינו, שצריכים להביט בכנפי הבגדים, כי בעולם הזה יכנוף מוריד ומתלבש בהם, בסוד, (תהלים סח יח) "הוי' במ סיני בקדש". ובוה תציצי תמיד, (שם עה ו) "למען ידעו דור אחרון בני יולדו יקמו ויספרו לבניהם".

ועוד ביחד עם זה, "ונתנו על ציצית הנ"ל", "הכנף פתיל תכלת", פירוש, בסוד אשא תכלת דשצי לכלא, דהיינו, סוד האוצר של יראת שמים, שצריך לשים פניו תמיד לאוצר הזה, וכשבא לאותו מקום, כל המעשים טובים, והתורה ומצוות נשרפים בו כרגע, ומיד מזהירים לעולם ועד, וזה פתיל, ממראה התכלת, דהיינו סוד, בנין המפואר ביותר, דלא הוי ... בסבא דמשפטים ע"ש.

וזה ענין (תהלים קב א) "תפלה לעני כי יעטף", פירוש, כשהצדיק מקדים את עצמו להתפלל לפני קונו ית', הוא שם מגמתו לאותו מראה תכלת, ומיד כל תורתו ומעשיו מעוטפים ומקופלים כאלו לא ... וז"ע (עירובין יג:) "שני שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה וכו', נמנו וגמרו נח לו לאדם שלא נברא משנברא". ... תחילה בנצח ב"ה אומרים, טוב לו שלא נברא, בסוד בגדיהם לדורותם, אבל כאן בצירוף הציצית ... בגדיהם כנ"ל, זה סוד משנברא. וב"ש אומרים, טוב לו שנברא משלא נברא, דהיינו סוד הוד ויסוד ... בסוד אשא תכלת. וגמרו הדבר, בסוד האוצר שלא נברא, והרי הוא כקטן שנולד ועכשיו נברא והבן. ויפשפש במעשיו בהלל והודאה בסוד, (שה"ש ד ז) "כלך יפה רעיתי".

סוד ציץ ופרח ושקדים

כתוב בתורה אות על הכהונה, בדבר שכל שבט ושבט יתנו מטות, ועל מטה אהרן כתוב, "ויצא פרח ויצץ ציץ, ויגמל שקדים". וצריך להבין בחינת ציור האות הזה, באופן זה, של ציץ, פרח ושקדים.

ולע"ד נראה, שזה גילוי סוד כללות הבריאה, עד תיקונו. כי הנה יש סדר הבריאה, וסדר העבודה ותכלית, בסוד ענ"ג, ג' קוצי דיד, דהיינו רת"ס. והנה ראש כל דבר, הוא בחינת ציץ, וציץ מתפשט לפרח, ובהגמל הפרח, נעשה שקדים טובים למאכל.

והנה חטא קורח היה, שטען, "כל העדה כולם קדושים ובתוכם הוי'", דהיינו, מדרך הבורא, שהטביע בבריותיו, כל אחד פרט לעצמו ואינו ערב בעד אחר, ומה (דברים כד יד) "בנים לא יומתו על אבות", כל שכן אחד בעד חבירו, שאינו מכירו כלל. וכבר כל ישראל עמדו על הר סיני וידעו את ה', ואם כן למה תתנשאו, דהיינו, שעשיתם מדרגות בקדושה, דמשה לעצמו, ואהרן לעצמו, וכהונה ולויה וישראל. ואדם הרוצה לעלות עולה לה', או להקטיר קטורת, תלוי בכונת אחרים, דהיינו הכהנים, וכן (וגם) קרבן ציבור, וקרבן יחיד. ואחר עונש קורח היה תלונה בישראל, "אתם המיתם את עם הוי'", דהיינו, שישראל חשבו שהם גרמו זאת, כיון שדרך עבודה ותורה, לא בשמים היא. ובסוד, (עי' זהר שמות הסולם אות רנב) "צדיק גוזר והקב"ה מקיים", על כן היו בני ישראל, צריכים לשתי הוראות, א', שמפי הקב"ה הוא, ובי', שכן גם ראוי להיות, כי באמת

קושיה גדולה, מה לאחד בשביל השני.

והנה בחינת פרח, הוא, ציור הנאה שבציורים, כשצייר מצייר פרח, תחילה עושה בחינת נקודות, זה למעלה וזה למטה. זה גדול ורחב קצר וצר. וזה קו וזה נקודה. וטרם הגמר הציור, אין שום טעם באופן עמידת הקוים והנקודות. ואפילו אם הוא צייר, אך עדיין לא הגיע לדרגתו של המצייר, לא יוכל להשיגו. אבל בהתחבר אלו לאלו, נעשה פרח נאה, כפי חכמת הציור. לכן נראה להם, בחינת ציץ של הבריאה. דהיינו, נקודת כל נפש ונפש שצריך להשתלם בציור פרח אחד, לכן נראה להם סוד הערבות. וכל נפש שמגביה את עצמו, או משפיל את עצמו, הרי משנה בחינת הפרח שעלה במחשבה, ועל כן זה, צריך לזה.

ועל כן צריכים כהונה, לוייה ושושבינין. אבל האמת, בסוף בהארת משיח, יהיה בחינת שקדים, שכל חתיכה משקד מאכל לעצמה, ואין חלק צריך לכל, אבל בזמן העבודה, חלק צריך לחלק, וכל לחלק, וחלק לכל. בסוד המתקלא, שכל אחד צריך לתת בעד חבירו משלו, וכדמות הפרח, שאם נוטלים חלק פרח בפני עצמו, הרי מקלקלים הדמות והציור הנאה, וגם לחלק בעצמו לא יהיה כל ציור, כי הוא נאה בחיבור הכלל דוקא, בסוד, (ישעיה מג ט) "וראשנות ישמיענו יתנו עדיהם ויצדקו" וכו'. גם בא המופת במטה אהרן, להורות שמפי עליון וכו', בסוד, (מלאכי ג ו) "אני ה' לא שניתי".

קרח

"ויקח קרח", פירש"י ז"ל, "לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה".

וקשה א. להלן אומר הכתוב, "כי כל העדה כולם קדשים ובתוכם הוי", אם כן אדרבה קרח היה מתחבר עמהם.

ב. כיון שלא האמין לנבואת משה, אם כן היה חולק על כל התורה כולה, ומהכתוב משמע שחלק רק על הכהונה, ורק בזה לא האמין לו. וקשה מה נשתנה הכהונה מכל המצות, כי אם הוא נביא שקר ח"ו, והוא יכל לבדות מצוה אחת, ודאי שנחשד על הכל ח"ו.

ג. דרשת חז"ל, (סנהדרין קי.) על הכתוב, (במדבר טז ד) "וישמע משה, מה שמועה שמע וכו' שחשדוהו מאשת איש". ומה שהביא ראייה מהכתוב, (שמות לג ז) "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה". הרי מקרא זה בעגל נאמר, ועוד, איך אומר, "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף". שאין לך חטא גדול מזה לחשוד ברבם באשתו כאמרם ז"ל, (סנהדרין שם) "שכל אחד ואחד קנא את אשתו ממשה". ופרש"י, "אל תסתרי עם משה".

ד. וכן אומר הכתוב, "לכן אתה וכל עדתך הנעדים על ה' ואהרן מה הוא כי תלינו עליו". וקשה, מאי משמע מהוכחה, "המעט מכס כי הבדיל אלוקי ישראל אתכם וכו' ובקשתם גם כהונה". איך משמע מזה שהפלוגתא היא על הוי", ואיך משמע שאין אשמה באהרן. ועוד, הרי הם קמו רק על משה ובו הטילו האשמה, אם כן היה לו לומר ואני מה אני כי תלינו עלי. קושיה ה. ראה לקמן.

רבנו חננאל פירש, שכל אלו חמשים ומאתים נשיאי העדה, היו כולם משבט לוי, כפשטי המקראות. "שמעו נא בני לוי", "רב לכם בני לוי". ונראה ע"כ, שכל החשד היה במשה רק על הכהונה, כי בסיבת העגל נלקחה העבודה מבכורי ישראל וניתנה לכהנים.

הסיבה האמורה נכונה כלפי ישראלים שעשו העגל, אבל בני לוי שהם לא עשו את העגל, אם כן למה ניטלה הבכורה מהם, ועל זה אין שום תירוץ. ובאמת גבי חילוף הבכורים בלויים, לא נחשבו בכורי הלויים, כמו שפירשו ז"ל (עיי' בכורות ה., רש"י במדבר ג לט) שדיים שיפקיעו את עצמם, שהיו שלש מאות העודפים בפרטן על עשרים ושנים אלף, עש"ה. ודע שהמאתים וחמשים איש היו הבכורים האלו, וחמשים הנותרים לא חשיב מפני שהם לא היו נשיאי עדה, או שהיו פחות מבן כ"ה שנה ולא ראויים לעבודה, זו טענה א'.

ועוד טענה יותר חזקה, כיון שאהרן הוא היה עיקר הגורם בעגל, כמו"ש, (שמות לב כה) "כי פָּרְעָה אהרן לשמצה בקמיהם", אם כן, (עירובין ט.) "יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא". כי אותם הבכורים מהלויים, שלא עשו העגל לא לקחו כהונה, ורק הבכור בן עמרם אף על פי שיש לו יד בעגל, מכל מקום ראוי לכהונה, אתמהא. ועל כן התפלל בעד אהרן כי רצה להשמידו, כמו"ש (דברים ט כ) "ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו".

עוד היה להם מקום לחשוד, אשר משה היה גורם בכל זה, לפי מה שכתב האר"י ז"ל, שמסיבה שאמרו, (שמות כ טז) "דבר אתה עמנו ונשמעה" וכו'. באו לחטא העגל, כי פחדו כי בושש משה, ועל כן נטלה כהונה מישראל.

ועוד כי לפי דעת ישראל היה לו לרדת יום קודם, (עיי' רש"י שם לב א) בהיות שלא פירשו יום ולילו עמו, (שבת פז., יבמות סב.) והדרש דיום ולילו עמו המציא משה מדעתו, אלא שהקב"ה הסכים עמו, כמו שאמרו חז"ל גבי מצות פרישה מן האשה.

על התורה

נמצא שכל השורש של ענין לקיחת הכהונה היה על דעת משה, משום שהוסיף יום אחד מדעתו. דע"כ לקח משה לעצמו את עדים מהר חורב, כמ"ש, (שם לג ז) "ומשה יקח את האהל", שה"ס העדי כמ"ש ז"ל (עיי שבת פה.).

בזה נבין (קושיה חמישית), כיון שהמחלוקת היתה על אהרן לבדו, דהיינו, על הכהונה, השייכת לבכורים, אם כן מה הטענה, "ומדוע תתנשאו על קהל ה'", שנראה שהמחלוקת היתה גם על משה.

ובהנ"ל מובן, כי מקור טענתם הוא מתוך אותו הדרש של, "יום ולילו עמו", שהוסיף משה מדעתו. אשר דבר זה גרם חטא העגל, ועקב זה (שם) לקח משה את מאה ועשרים ריבוא כתרים לעצמו, ואהרן נטל את הכהונה. אם כן הטענה האחת היא על שניהם יחד.

בזה מתורצת (קושיה א'). "לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה", היינו כנ"ל, שאף על פי שהעגל גרם לביטול העבודה מכל בכורי העדה, אבל כיון שהוא בכור בן לוי, אם כן אינו ראוי להיות נגרע מן הכהונה.

(קושיה ב'). האמת היא שקרח האמין לנבואת משה, אלא חשד בו באותו היום שמשה הוסיף מדעתו ודרש, "יום ולילו עמו", כדי להטעות את ישראל, ולקחת את הבכורה לאהרן בן עמרם. (והיתה לו ראיה לזה החשד, מאחר שאהרן היה לו יד בעגל, ראויה הכהונה לבכור של בן יצהר). ואף על פי שהשי"ת הסכים עמו, עם כל זה הרי מדעתו היה, ולא מדעת השי"ת.

(קושיה ג'). על מאמר חז"ל (פסחים מט:) "כל העוסק בתורה לפני עם הארץ כאילו בועל ארוסתו בפניו שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה אלא מאורסה", פירש המהרש"א, (שם) "כי התורה נמשלת לאשה בכמה מקומות, ובתחילת נתינתה לישראל, הרי היא כארוסה, עד אחר שילמדה שנעשית לו כאשה, ואם כן עם הארץ שאיננו לומד הרי היא נשאת לו כארוסתו, ותלמיד חכם העוסק בה בפניו" וכו'.

ובאמת קשה על מאמר חז"ל זה, מדוע אמרו מאורסה ולא נשואה, כי כיון שהיו חירות ממלאך המות וכו' ובטל יצה"ר מהעולם, הרי נשואה גמורה היא, כמו בגמר התיקון. התירוץ הוא, כי אחר שהוריד את העדי וכו', שה"ס ק"ך ריבוא כתרים, דהיינו, שני הכתרים בחלק התורה של כל אחד, הרי אין להם אלא ט"ת, על כן הויי ארוסה, וכשיחזרו וימשיכו הכתרים, הויין נשואה.

וז"ס שדרשו מהכתוב, "וישמע משה". בצירוף הכתוב "ומשה יקח את האהל". אשר כל אחד ואחד מישראל חשדוהו באשתו, כי שם אחר העגל לא חשדוהו באמת אלא תלו בעונם.

מה שאין כן עתה, כיון שקרח נחלק מתוך העדה, והוכיח שבין כך ובין כך רק הוא ראוי לכהונה, בהיותו בכור החשוב מבני לוי, ושאין אחר חשוב הימנו, משום שהבכור בן עמרם יש לו גם כן חלק בעגל כנ"ל.

מתוך הרהור זה באו לידי חשד אשר בכונה הוסיף יום אחד מדעתו ודרש, "יום ולילו עמו", כדי להטעות את ישראל בעגל, כדי שהוא ירש את ק"ך ריבוא כתרים ואחיו ירש הכהונה.

לפיכך עתה חשדוהו באשת איש. כלומר, שכל אחד ואחד מישראל שהתורה היתה אצלו בבחינת אשה נשואה, חשד שמשה ח"ו חמד אותם וירשם.

(קושיה ששית). ובזה מתורצת קושיה חמורה, מה היתה ההו"א של השי"ת, שבעבור איש אחד יכלה כל העדה כרגע. ועם הנ"ל ברור, כי כולם הרהרו אחר משה וחשדוהו שמלבדו בדא את הדרש, "יום ולילו עמו" כנ"ל.

על התורה

(קושיה רביעית). יש לישב ששיעור הכתוב שמה הוכיח להם שכל מבוקשם אינו לשם עבודת ה', כמו שאמרו, אלא, חפץ שררה לבד, כי "המעט מכס", ה' הידיעה, כלומר, שמובן כי עבודה של לוויה שפלה היא לכם ובקשתם גם כהונה. אם כן אתם נועדים לנגד ה', "ואהרן מה הוא כי תלינו עליו". כלומר, טענתכם שאתם טובים הימנו מפני חטא העגל.

קרח ועדתו

נמצאים חסידים שהם מגלגול קרח ועדתו, ואינם זוכים בימיהם לרבי אמיתי, לכן הגם שמאמינים ברבם, אבל כיון שהוא רבי שקר, נקראים סובלי אש הגיהנום כידוע. וזה סוד הגמרא (ב"ב עד.) "תא אחוי לך בלועי דקרח, והראה לה מקום במדבר וכו' וכל ל' יום מהפכים אותם כבשר הקלחת וצועקים ואומרים משה אמת ותורתו אמת והן בדאים", פירוש, שכל חודש יש להם התחדשות, ומרגישים מי הוא רבי אמת, כי כבר סבלו במשך השלושים יום אחדש, אבל ואנו בדאים שאיננו מקימים מה שמבטיחים, וחוזרים ונדונים והבן. וז"ס (בראשית כח טו) "כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך", פירוש, לא אושיע לך קודם, זולת עד שיהא השעה מוכנת לכך, שכל המעשים אשר עשיתי לך כל ימך, מכולם יתהוו דיבורים של דברי אלקים חיים, שיהיה קולם נשמע מסוף העולם עד סופו, "משה אמת ותורתו אמת והכל אמת", וליכא בעולם שום שקר ודברים בדוים ובטלים, כשם הוי', כקריאתו עליהם, והבן, ולא יאמרו יותר והם בדאים כנ"ל. וענין גלגול והיפוך כבשר בקלחת, הוא בסוד (דברים לד ו) "ולא ידע איש את קברתו". (עיי ספרי ברכה שני) כי לתחתונים נדמה להם בראשו, וכשעלו לראשו נדמה להם בתחתיתו. ותמיד הם מתהפכים כנ"ל, ובראש חדש יש להם נייחא, בבחינת הנ"ל, אלא מחוסרי שלימות, לכן מסיימים שאנו בדאים, אבל השלימים יאמרו שגם הם אינם בדאים כנ"ל והבן.

פנחס

יום הביכורים

"וביום הבכורים" פירשו ז"ל (רש"י במדבר כח כו) שהוא, "בכורי קציר חטים". ועל פי פנימיות הענין הוא, כי בכורים כמו בכורים. הנה לוחות הראשונות הוכנה העבודה בבכורים להקריב קורבנות וכו'. ומעלת כלל ישראל היתה בקדושת כהנים, כמ"ש (שמות יט ו) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". אולם מסיבת חטא העגל ולוחות שניות הוכנה העבודה בכהנים, וישראל יצאו מקדושת כהן. סוד הבכורה מפורש במקרא, (דברים כא יז) "כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה". וסוד "פי שנים", הוא בסוד הכתוב, (ישעיה סא ז) "בארצם משנה יירשו". וכן עד"ה, (דברים טו יח) "כי משנה שכר שכיר עבדך", דהיינו, שעבד ביום ובלילה. כמו שפירשו ז"ל, (קידושין טו). "שכיר אינו עובד אלא ביום, עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה". ומכאן בנין אב, שסוד משנה האמור בכל מקום, דהיינו, "פי שנים" האמור בבכור. (מ"ב ב ט) ו"פי שנים ברוחך אלי", האמור באלישע בן שפט מאבל מחולה. (ישעיה סא ז) "בארצם משנה יירשו", דשכר הצדיקים. וכן, (שמות טז כב) "לחם משנה", (בראשית מ"ג י"ב) "וכסף משנה" וכו', כולם נובעים מבחינת יום ולילה האמור בעבד עברי. וסוד יום ולילה, מפורש בכתוב ביום ראשון של מעשה בראשית, (בראשית א ה) "ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה", כלומר, כל ההארות והעונג מכונה בשם יום, וכל החשכות והיסורים מכונים בשם לילה.

היום נמשך אחר הלילה

באמור נבין סוד הלילה שקודמת ליום, כמ"ש (שם) "ויהי ערב ויהי בקר", והוא כי כל הבריאה היא במחשבה כדי להנות לנבראיו, הגם שהם בתכלית הקטנות, כמ"ש, לפי עצמת יכלתך כן ערכת שפלותינו. ועם כל זה, רצה הקב"ה להנותם מידו הרחבה, וכדי לאפשרם לקבלה הזו, על כן הכין את החושך שהוא כמו שמן ופתילה, אשר האור יוכל להתדבק בו, עד"ה, (קהלת ב יג) "כיתרון האור מן החשך", ומובן היטב הקדם הערב לבקר של מעשה בראשית.

בכור ופשוט - הלילה אחר היום

באמור מובן שכל ההארות והטוב הנקראים יום, ה"ס (סנהדרין צ, אבות פ"א מ"א) "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", דהיינו, חלק של פשוט, (בסוד בהא"ה) שהוא מעשיהם של צדיקים, המכונה יום כנ"ל, אשר בהקדם הלילה זכו לזה. ובאופן זה נשאר הלילה בסוד (שבת צד, ו"ש"נ) "מלאכה שאינה צריכה לגופה".

אבל יש צדיקים גמורים המכונים בשם בכורים, בסו"ה (תהלים פט כח) "אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ", שהמה הבחירים מכל ישראל, כי יש להם שני חלקים לעולם הבא, דהיינו, "פי שנים".

פירוש, נכון הוא שהקודם חשוב יותר מן הנמשך, וכיון שהערב קדם לבוקר במעשה בראשית כנ"ל, "כיתרון האור מן החשך". ואיך אמרת כי מלאכת הלילה היא מלאכה שאינה צריכה לגופה, אלא כמו עבד המכין לאדונו שהוא היום, כנ"ל.

אולם האמת היא שיש שני מיני תשובה. א' תשובה מיראה. ב' תשובה מאהבה. תשובה מיראה היא, (יומא פו:) "שזדונות נעשות לו כשגגות". ואם כן ודאי שאינם נחשבים לרווח, אלא למכינים. מה שאין כן התשובה השניה, שהיא מאהבה, (שם) "שזדונות נעשות לו כזכיות". אם כן כל החשכות והיסורים, שהם מעשיהם של רשעים, כיון שהתהפכו לזכויות, הרי אינם מכינים, אלא המה נהפכו לאורות גדולות ועצומות בעצמם. וז"ס, שכר משנה, (דברים טו יח) "כי משנה שכר שכיר עבדך", כי עבד גם בלילה, כי החשכות והעברות נעשו לו לזכויות כאמור. נמצא "בארצם משנה יירשו".

באופן זה נמצא באמת, שהקודם חשוב מן הנמשך. וז"ס (משלי לא כט) "ואת עלית על כלנה". כי הלילה חשוב ביותר מן היום, כי יש לו שני כוחות. א. שהוא המכין ליום, בסוד "כיתרון האור מן החשך". ב. שהוא בעצמו יש לו גם כן תולדות ומעשים טובים, כי העבירות נהפכו לזכויות, על כן נמשך הלילה אחר היום כאכילת קדשים.

וזה סוד הכתוב, (זכריה יד ז) "יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה, והיה לעת ערב יהיה אור", ועל פי דרך זה נמצא שהלילה כיום יאיר, אם כן אין הלילה שייך להכנת יום מחר בלבד, אלא הוא המשך מן אור היום, אם כן יש בו "פי שנים". כי בחשבון האור שבו הרי שייך ליום שלפניו, כי המעשים טובים של הצדיקים שנקראים יום, גרמו לתשובה מאהבה. והכינו את התשובה מאהבה, עד שהלילה והזדונות נהפכו לזכויות ואור גדול. ובאופן זה, היום קודם והלילה נמשך, ובחשבון היום שלאחריו, בסוד, "כיתרון האור מן החשך". נמצא הלילה קודם והיום שלאחריו נמשך.

והנה (תק"ז תקון ע' קכא.) "לית מחשבה תפיסא ביה כלל". אלא מכירים אותו על פי פעולותיו יתברך, דהיינו, השגחתו יתברך על כל המציאות, והעושים תשובה מאהבה אשר זוכים ל"פי שנים", זוכים בבנים קדושי עליון גם מהשנואה, שזדונות נעשות להם כזכיות כנ"ל. וזוכים להשיג גם מדת לילה וחשכה כאורה, המה הנקראים בכורים, בס"ה, (תהלים פט כח) "אף אני בכור אתנהו עליון למלכי ארץ". כי בכור מלשון הכרה, עד"ה "יכיר לתת לו פי שנים".

תכלית הידיעה

תכלית הידיעה, היא ההשבה אל הלב, פירוש, כמו שידבר איש אל רעהו פנים אל פנים, הרי הדיבור שגור בפיו, מחמת שמרגישו בעיניו המוחשים, שהוא בסמוך אליו, ומרגיש שיש לו כח

על התורה

השמיעה לשמוע את שיחתו, הרי הבירורים המוחשים האלו, שאין בגדרם מציאות הספק, הרי הידיעה הזו, שבה אל לבו ומתישבת בלבו, לאמתותה בכל צרכו, לכן כל שיחתו שגורה בפיו. מה שאין כן בהדברו אם רעהו מאחוריו, ואינו מתדבק בו בחושיו המוחשים בכל צרכם, במצב הזה אין שיחתו שגורה בפיו, הגם שיודע מציאותו בסמוך לו, מכל מקום אין הידיעה הזו שבה אל לבו, להתישב בלבו כל צרכה, מחמת מציאות ספק, אם מטה אזנו לדבריו, והבן.

וזה שיעור הכתוב (דברים ד ט) "וידעת היום והשבת אל לבבך", שעד השיעור הזה צריך להתאמץ בידיעת השם יתברך, וגם מובטחים אנו על יד היגיעה לבא באמונה, ... שיעור הזה שיהיה השגתנו ברורה כל כך, עד שיביאנו לדבקה בו כל צרכו, שיהיה ראוי לשוב אל הלב פנים אל פנים כנ"ל.

ואתחנן

את ה' אלקיך תירא

"שמעון העמסוני וכו', היה דורש כל אתים שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא, פירש. אמרו לו תלמידיו, רבי, כל אתים שדרשת מה תהא עליהן? אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך אני מקבל שכר על הפרישה, עד שבא ר"ע ודרש את ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח" (פסחים כב.: בכורות ו:). ואינו מובן כלל התירוץ, כשם שמקבלים שכר וכו', כי סוף סוף הקל"ד כל האתים שבתורה וכו'.

ונראה דדבר חכמה אמר להם, דהיינו שבאותו זמן של יראה, היה מסתכל על כל דרשות האתים, שכל ענינם ועיקרם היה מראה, כשם שמקבלים שכר על הדרישה וכו'. כי הפרישה בעצמה, היא סוד קבלת שכר כמו הדרישה, דהיינו שורש האתים. ואם כן מהיכי תיתי לומר שפרישה זו החדשה, יהיה משונה מכל הפרישה הנדרשת דקודם והבן. ור"ע פירש ומברר יותר, דהיינו ששמעון העמסוני, לא פירש, מה ממלא אותו מקום החדש.

ור"ע בעצמו מפרש, דכמו שממיעוטים דקודם נתרבה כבוד שמים, כן ממיעוט הזה מתרבה כבוד ת"ח בעצמו, ודו"ק. כי מעיקרא היתה מוסבת המלחמה נגד הקב"ה, ובא הקב"ה והצילם ועמד במקומם. והשתא דהוסבה המלחמה נגד הת"ח, יתגלה דבר פלא יותר, שיבא הת"ח בעצמו ויגאל ויציל, וגם יהיה נמצא בכל הדרו במקום הזה דוקא, פירוש, בשעת הגאולה. וכמו שהיה מתקדש באותו מקום שמו של הקב"ה, עד להפליא כנודע, כן בצמצום החדש, יהיה דבר חדש, שבאותו מקום ממש יתעלה ויתהדר שמו של התלמיד חכם. ודו"ק מאד.

ראה

ענין בשר תאווה

...שני בני אדם הלכו בדרך, אחד מצא נחש, לקחו לביתו, טפל בו תמיד, האכיל אותו והשקה אותו, עד שגדל בכל קומתו, קם עליו הנחש והרגו, הרי משלם רעה תחת טובה. חבירו מצא עגל קטן בדרך, לקחו לביתו טפל בו תמיד, האכיל אותו והשקה אותו, עד שגדל בכל קומתו, נטל אותו ולקחו לבית המטבחים, שחטו ואכל מבשרו ונהנה מאד. הרי, (משלי כז יח) "נוצר תאנה יאכל פריה".

וזה סוד, (חולין טז:) שנאסרו במדבר בבשר תאווה, אלא היו צריכים להביא הבהמות לעזרה, לשוחטם ולאוכלם בבחינת קרבן שלמים. אבל בבאם לארץ, הותרו להם בשר תאווה. כמו שכתוב (דברים יב כ) "בכל אות נפשך תאכל בשר", כי באמת, לא ניתן הרע אלא להשלמת הטוב, (קהלת ב יג) "כיתרון האור מן החושך", אבל טרם גמר התיקון, בסוד העבודה, אי אפשר להשיג בחינה זו היטב, דהיינו, שקליפה וקדושה ישתמשו בשוה, (יבמות קיב:) "דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת", ולכן אסורים היו בבשר, זולת בסוד שלמים.

אבל בביאת הארץ, נתגלה היטב, כל הקליפות והמסכים שעברו, על כן לא היו יותר, אלא כמו שאובסים בהמה להכינה לשחיטה, ולא היה כלל נחש נחשת, אלא מרעה טוב ושמן. ולכן, "בכל אות נפשך תאכל בשר", ואוכלים בכל מקום, כי אין כאן דין כלל, והכל טוב מאד אלא במדבר נדמה להם לנחש שממית, ובארץ ישראל, ראו בטוב שאין כאן נחש כלל. אלא, (בראשית ט ג) "כירק עשב נתתי לכם את כל", סוד הזווג, והכל קדוש וכל המקומות ארץ ישראל הם, וכל הגוים משמשים נאמנים להם, (זכריה יד ט) "והיה הוי' למלך על כל הארץ", פירוש, כן היה גם לפנים, והבן.

בנים אתם להוי' אלקיכם

"בנים אתם להוי' אלקיכם" (דברים יד א). ועי' בזהר (ויחי הסולם אות רעו, ועוד) כי בזמן שלמה שהיתה סיהרא באשלמותא, כמו בן שכל מה שחסר לו מיד הולך לאביו, וממלא לו, כן כל אחד ואחד מישראל בהרגישו איזה חסרון, מיד הולך לבית המקדש ומקריב קרבן והשיי"ת עונה לו מיד. ואין לך התגלות אהבה גדולה מזו, וחביבה יתירה מודעת להם, שנקראים בנים למקום.

וכן מי שזוכה שיבנה בית המקדש בימיו, ובעל תשובה בשעת טהרתו עונה לו השיי"ת, באותה הטהרה שזכה מכל צרותיו, שהתפלל עליהם מעודו עד אותו יום, אף תפילה אחת לא נשארה ריקנית. וכן מאותו יום הטהרה והלאה כל המחסור שירגיש מיד הולך לאותו מקום, והשיי"ת ממלא לו כל משאלותיו, בסו"ה (דברים ד ז) "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כהוי' אלקינו בכל קראנו אליו".

אשרי עין ראתה כל אלה ליכ"י.

כי תבא

סוד זווג קוב"ה ושכינתיה

הר"א ז"ל מקוֹזניץ אמר, אשר עיקר הדעת. ואין דעת אחר, רק לדעת שכל העזר הוא מהשי"ת לבד, פירוש, שיאמר כל נעזר (תהלים קכא ב) "עזרי מאם הוי". ובזה נבין איך איש מישראל שב לשורשו ונכלל בשכינה הקדושה, כי אין לך שום דבר מתגלה בעולם הזה זולת על ידי זווג עליון, וכל עזר והנאה שאדם נהנה בעולם הזה, אם יודע שהשי"ת הוא הנותן לו והמשפיע, נמצא שנשמתו נקשרת בשכינה הקדושה, כי היא המקבלת מהשי"ת. ממילא גורם האדם זווג של קוב"ה ושכינתיה.

אבל אם ח"ו אינו יודע האמת בזה, אלא תולה עזרתו במקרה (או בלי הכונה הזו), אז הוא מזמן את הקליפה וכו'. שז"ס (משלי ל כג) "ושפחה כי תירש גברתה".

בזה נבין למה מכונה הזווג בשם ידיעה. עד"ה (בראשית ד כה) "וידע אדם עוד את אשתו", והיינו כנ"ל. כי הכל בידיעה תלוי, שבידיעת מזווג ומיחד אלוף, או ח"ו מפריד אלוף, כנ"ל. וז"ס, מח הדעת האמור בכל מקום, שבו תלוי כח הזווג. אבל בחכמה ובינה אין זווג, וזה משפטים הסולם אות קסו) ד"אל אחר אסתרס" והבן.

עם האמור נבין את המאמר, (כתובות קה): "כל המביא דורון לת"ח כאילו מקריב בכורים". שהמשכת מוח הדעת לפרצופים של קדושה לזווג קוב"ה ושכינתיה, הוא על ידי ידיעה שהשי"ת הוא העוזר והמהנהו, ואם ח"ו אינו יודע, הרי הוא ממשיך מוח הדעת לקליפות, ושפחה יורשת גבירתה. כנ"ל.

אבל לא כל מוחא סביל דא, וידיעה זו בכל בהירותה תתכן רק בכהן המשרת במקדש הוי". עם האמור נבין פרשת בכורים, שמתחילה אומר המביא, "הגדתי היום להוי' אלקיך" וכו', ואחר כך, "ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלקיך וענית ואמרת לפני ה' אלקיך" וכו'.

פירוש, כי בטרם שהבכורים מגיעים לידי הכהן, עדיין אין לו אלוה, משום שאינו מרגיש ואינו יודע שהשי"ת הוא העוזר והנותן, על כן מוכרח לומר, "הגדתי היום להוי' אלקיך", לאלקים של הכהן.

אבל לאחר שהגיע לידי הכהן, אז, "והניחו לפני מזבח ה' אלקיך", כלומר, שמשרה שפע קודש על המביא, עד שמשיב על לבו שהשי"ת הוא העוזר לו בכל דבר. ואז, "וענית ואמרת לפני ה' אלקיך", פירוש, שתוכל להעיד על כל הישועות, הן בכלל ישראל והן בפרטיותך, שהשי"ת הוא העוזר הכל, וז"ס העדות שמעיד המביא, "ארמי אבד אבי" וכו', עד "ויתן לנו את הארץ הזאת", שהיא ישועת הכלל. ואחר כך, "ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי הוי'". כי הוא חש ומרגיש ומשיב אל לבו, שהשי"ת נותן לו כל זה. ואז מזווג קוב"ה ושכינתיה כנ"ל.

לפיכך מדייק כאן הכתוב, "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך". והוא משום שטבע בני אדם שלא להאמין בכהן שבימיו, או יחשוב שדבר גדול כזה היו יכולים הכהנים שבדורות שעברו וכו'.

ועל כן מזהיר הכתוב כנ"ל. (רש"י שם בשם ספרי) ואין לך אלא כל כהן שהוא בימך. והשי"ת מבטיח לנו שיתן לו הכח להשפיע לנו את הדעת הזה.

וזה שאמרו חז"ל, "כל המביא דורון לת"ח" וכו', כי אחר החורבן אין לנו שיור רק התורה הזאת. ועל כן תלמידי החכמים הם במקום הכהנים, ומכיון שכן יש לנו מצות ביכורים גם בזמן הזה, לזכות ולדעת שהשי"ת הוא כל העוזר. ויאמר כל נעזר, "עזרי מעם הוי' ", עד שהמביא

דורון זוכה גם כן להעיד, שישועת השי"ת לעמו ישראל בכלל ובפרט, מתחילה מן "ארמי אבד אבי" עד "הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי הוי'".